

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Kære frø forinde af her for!
En rigtig glødelig jule-!
Dine

Olav Koch - Odense
8

ARBEJDER HØJSKOLEN

DECEMBER 1942

Statens pædagogiske Studiesamling
København

ARBEJDERHØJSKOLEN

ELEVSKRIFT

FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE OG
ROSKILDE HØJSKOLE

NR. 23

DECEMBER 1942

UDGIVET
AF ELEVFORENINGERNE I SAMARBEJDE MED
ARBEJDERNES OPLYSNINGSFORBUND

Statens pædagogiske Studiesamling
København

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
En nordisk Forbundsstat. Af Højskolelærer <i>Frode Kristensen</i>	5
Fri Økonomi kontra Planøkonomi. Af Forstander <i>Poul Hansen</i>	11
Om C. E. F. Weyse. Af fhv. Distriktschef <i>Gustav Hansen</i>	18
Statens Ungdomslejr. Af Folketingsmand <i>Johan Strøm</i>	27
Bøgernes Verden er som stille Gemmer —. Af Højskolelærer <i>Erik Hauerlev</i>	35
Arbejderne — fra Stændertid til Folketid. Af Forstander <i>Hj. Gammelgaard</i>	40
Jeg har ikke Forstand paa Kunst. Af Højskolelærer <i>Møller Nielsen</i> ...	51
Farvel, Roskilde! Af Sekretær <i>Ib Koch-Olsen</i>	63
Roskilde Højskole Sommeren 1942. Af <i>Hj. Gammelgaard</i>	72
Esbjerg Arbejderhøjskole Sommeren 1942. Af <i>Poul Hansen</i>	81
Roskilde Højskoles Elevforening	89
Esbjerg Arbejderhøjskoles Elevforening	93

Tegninger og Vignetter af *Kaj Ejstrup*, *Marius Engbert*, *Anton Hansen*,
Sikker Hansen og *Svend Erik Jensen*.

REDAKTION:

Oluf Bertolt, Erik Christensen, Chr. Christiansen,
Hj. Gammelgaard, Poul Hansen, Hans Holm, M. P. Jensen, Ib Koch-Olsen,
Ib Kolbjørn og Svend Anker Larsen.

EN NORDISK FORBUNDSSTAT

AF FRODE KRISTENSEN

Det kan synes ørkesløst at drøfte nordisk samarbejde eller nordisk samling, medens fire af de nordiske stater på en eller anden måde er inddraget i storkrigen, og den femte lever i denne krigs skygge. Men det er ikke ørkesløst, tværtimod. Det er netop tid at drøfte sådanne problemer. Morgendagens gerning skal gøres rede allerede i dag.

Men der er ting, vi i dag giver afkald på at drøfte nærmere: omverdenens stilling til en politisk samling af Norden. Krigens videre udvikling kan her ændre så meget, at det er lønløst nu at gå nærmere ind derpå. Kanhænde vil visse drag af de interesserede stormagters tidligere politik træde frem igen efter denne krig. Dog vil også dette i ikke ringe grad bero på Nordens egen politik, eller brist på nordisk politik.

Hidtil var Rusland afgjort imod en samling af de nordiske stater til en enhed. Det kom stærkt frem endnu så sent som efter den russiske krig mod Finland vinteren 1939—40. Efter denne forhandlede Sverige og Finland om et forsvarsforbund. Rusland satte sig på det bestemteste imod, skønt det var klart for Rusland som for alle andre, at tanken om et nordisk forsvarsforbund i nyere tid aldrig har haft brod mod andre, men blot haft det ene formål at bevare fred og uafhængighed for Norden.

England har aldrig vist nogen nævneværdig interesse i hverken at beherske Østersøen eller nogen del af det egentlige Norden. En engelsk debat fornylig i anledning af nogle svenske drøftelser om Nordens fremtid viste også, at England helst ikke vilde blande sig i, hvorledes de nordiske stater ordnede deres indbyrdes forhold. Adskillige engelske udtalelser viser dog, at man ønsker et Norden, som vil og kan hævde sin neutralitet og integritet, og tidsskriftet *The Economist* har nu i sommeren 1942 peget på, at en nordisk føderation, hvori Sverige vilde være den første blandt ligemænd, måtte kunne håndhæve en sådan politik.

Efter den begrundelse, som fra tysk side blev givet for de hændelser, som sattes i gang her i Norden den 9. april 1940, må man gå ud fra, at et samlet Norden, som kunde være i stand til at hævde sin neutralitet og integritet, netop vil være i Tysklands interesse. Tyskland nærrede jo frygt for, at fjendtlige magter kunde finde på at bruge nordiske landområder som basis for angreb på Tyskland, fordi de nordiske lande ikke var i stand til at håndhæve deres neutralitet. Et forenet Norden med en politik som den, den svenske udenrigsminister *Richard Sandler* sigtede til i 1938: »Ingen magt skal regne med at have os — eller nogen af os — med sig. Ingen magt skal kunne regne med at have os — eller nogen af os — mod sig. Norden skal stryges af generalstabenes forhåndsregninger pro et contra. Nordens styrkelse har

kun ét mål: forstyr ikke Nordens fred!«, et sådant Norden må efter de senere års hændelser antages at stemme med Tysklands interesser. Og hvis Tyskland vilde bruge noget af den store magt og indflydelse, det har i vor tid, til at fremme den politiske samling af et frit og selvstændigt Norden, da vilde det dermed lægge en solid grund for varigt venskab mellem Tyskland og hele Norden.

Nordens politiske samling må dog først og fremmest blive de nordiske folks eget værk. Det er de nordiske folks eksistens, det drejer sig om, bevarelsen af de værdier, vi betragter som de væsentligste: vidtgående individuel frihed, folkestyre, ret bygget på lov, som folket selv vedtager, og som alle, selv kongerne, må bøje sig for. Det er vort liv som frie, selvstændige kulturfolk. Intet mindre. Det er hovedsagen. Et kulturliv som frie, selvstændige folk kræver imidlertid en vis organisation, som har magt til at holde de grænser klare, både militært og handelspolitisk og på anden måde, indenfor hvilke vort liv skal leves.

Fordelen ved en nordisk politisk samling træder måske klarest frem på det forsvarspolitiske og handelspolitiske område. Et samlet Norden vil utvivlsomt have gode muligheder for at ordne og opretholde den militære magt, som er en forudsætning for at føre en neutralitetspolitik, som svarer til sit navn. Og endnu bedre muligheder vil det have for at hævde sig handelspolitisk. Betydningen af det sidste kan næppe overvurderes i en tid, da handelspolitikken bruger de midler og metoder, som udvikledes i mellemkrigstiden. Når tendensen går i retning af en handelsomsætning som 1:1 mellem landene, reguleret gennem aftaler mellem regeringerne, står det lille land svagt. For det lille land kan den handel, der er tale om, være af afgørende betydning for folkets materielle kår, mens det for det store land kun drejer sig om en bagatel i dets økonomiske liv, hvorfor parterne står ulige stærke, og det lille land får urimeligt dårlige kår for sin handel og produktion. Et samlet Nordens marked vilde både for køb og salg være stort nok til i almindelighed at sikre de nordiske varer en gunstig behandling. Men en forudsætning må det være, at forhandlingerne føres af et enigt Norden eller af en nordisk forbundsstat.

Tanken om Nordens samling er lige så gammel som Nordens historie. Der er, hævder den svenske historiker *Curt Weibull*, to grunddrag i nordisk historie fra de ældste tider til i dag. Det ene er en stadig *stræben mod enhed*, mod politisk samling af hele Norden. Det andet er *tendensen til at dyrke det forskellige præg*, som folkene i de forskellige nordiske egne har fået, og sætte den lille dels interesser foran helhedens. I visse perioder har enhedstanken domineret, i andre perioder dyrkelsen af den stedlige folkelige individuelle egenart. De geografiske og andre faktorer, som i tidens løb har

været medvirkende her, ved siden af visse grunddrag eller særheder i de nordiske folks sind og karakter, skal der her ikke redegøres for. Nogle af de fremtrædende værdier i nordisk kultur hænger sikkert sammen med de kræfter, som har tenderet til at splitte.

De nordiske folk har som regel vist fremragende evner som statsbyggere, hvor de er kommet, fra vikingetiden til den nyeste tids udvandrere. Og som regel har de haft megen sans netop for retsproblemerne, der er så afgørende for al statsopbygning.

Skulde de nordiske folk ikke formå at opbygge en nordisk statsorganisation, som samtidig kan give både den *øgede magt* udadtil, som synes at være nødvendig for vor eksistens, og den *frihed og ret* for de forskellige nordiske folkelige individualiteter og særheder, som vi ikke vil undvære, og som sikkert også er en forudsætning for bevarelsen og den videre udvikling af de nordiske kulturværdier?

Jo, derom er der ikke den ringeste tvivl, hvis blot viljen er der, og den er der i samme stund, folk får syn på, hvordan vor stilling virkelig er. Løsningen er jo bare en videreførelse af vort folkestyres praksis til at omfatte hele Norden. Vor gensidige hensynstagen og solidaritetsfølelse må fra at omfatte landsdele og grupper indenfor det enkelte statsområde omfatte hele Norden.

Det er et spring. Men de nordiske folk står dog i dag hinanden så nær, i muligheder for samfærdsel, i fælles idealer, i samfølelse, i sprog (bortset fra finsk), at springet ikke bliver længere end et naturligt skridt. Nogle af de største praktiske vanskeligheder vil opstå deraf, at der i alle lande vil findes visse grene af næringslivet, som vil frygte for konkurrence fra de andre lande. Disse vanskeligheder må der tages hensyn til på den måde, at for visse produktioners vedkommende kan Norden ikke eller kun langsomt gøres til fælles marked.

Der er grund til at fremhæve, at for de fleste næringsgrene i alle de nordiske lande vil det store fællesnordiske marked og den bedre handelspolitiske stilling udadtil give mulighed for en ny blomstrende udvikling, som mangfoldigt vil opveje de ulemper, som måske i førstningen vil vise sig enkelte steder.

Rundt om i de nordiske lande går folk og sysler med tanker om, hvorledes Nordens enhed skal virkeliggøres. I fjor fremførte professor *Carl Rastig* i Århus nogle tanker om, hvorledes forfatningen skulde være for et samlet Norden («Dansk Udsyn» 1941, side 287 ff.). Han ønsker, at der så vidt muligt skal bygges videre på allerede bestående fællesnordiske traditioner og institutioner som de nordiske kongemøder, udenrigsministermøder og parlamentariske kongresser, hvor landenes ledende politikere mødtes. Det er rigtigt, at der i de sidste årtier var vokset meget sådant frem, som var

udtryk for et voksende nordisk politisk fællesskab. I jo højere grad regeringsformen i et samlet Norden kan blive til ved en naturlig vækst og udvikling af det foregående, jo stærkere vil det stå i fremtiden. Dette ses måske tydeligst, om man sammenligner forfatningsudviklingen i de angelsaksiske og nordiske lande med forfatningsudviklingen i Frankrig, Tyskland og flere andre lande.

Professor Rasting lægger hovedvægten på, at man får dannet et fællesnordisk lovgivningsorgan. Han foreslår oprettelsen af en »forbundsdag« bestående af femogtyve medlemmer, fem fra hvert af de nordiske lande, valgte af disse landes rigsdage. Denne nordiske »forbundsdag« skulde være en lovgivende forsamling, hvis love skulde have gyldighed i alle de nordiske lande forud for disse landes særlige love. For at lovene kan få gyldighed, skal de godkendes af det nordiske *forbundsråd*, som professor Rasting tænker sig sammensat af statsoverhovederne i de fem lande. Hvert enkelt statsoverhoveds underskrift må dog være ledsaget af underskrift fra en eller flere af hans ministre, som er ansvarlige overfor sit lands regering og rigsdag.

Dette er det væsentlige i professor Rastings forfatningsforslag. Det siger ikke for meget om enkeltheder, og det kan være en fordel. Rasting mener, det vil være tilstrækkeligt til at udvikle og vedligeholde ensartede løsninger af Nordens fælles forsvarspolitiske, handelspolitiske, valutapolitiske og andre spørgsmål. Og der bliver ikke tale om noget brud på den nordiske demokratiske tradition! Rasting siger selv, at han ikke hører til dem, der tror på forfatninger, han tror mere på mennesker: »Den dårligst mulige forfatning kan administreres godt af de bedst mulige mennesker, og den bedst mulige forfatning forfuskes af ubegavede og egoistiske politikere«. Det er så sandt. Enhver kan selv i den nyeste tids historie finde talrige eksempler derpå.

Disse synspunkter deles også af de tre svenskere, rektor *Petander*, oberst *Kleen* og generaldirektør *Örne*, som i en lille bog »Nordens förenta stater« har offentliggjort deres tanker om samme spørgsmål. Men de drøfter hele spørgsmålet mere indgående end professor Rasting. I et indledende kapitel stiller de spørgsmålet således op: »Kan vi i vor tid redde og trykke den samlede nordiske arv af ret og frihed, ja Nordens liv, egenkultur og fremtidsmuligheder uden det omfattende politiske, militære og økonomiske samarbejde, som en samnordisk statsdannelse kan give?« Svaret bliver et klart nej. Og så rejser sig spørgsmålet om styreformen. De vælger *forbundsstaten*, og ved forbundsstat forstår de »en sammensat enhedsstat, som forfatningsmæssigt og organisk hviler på to eller flere allerede eksisterende stater eller statsområder, som stadig bevarer vigtige statlige særpræg«.

De vælger forbundsstatsformen, fordi de er klar over, at der må tages hensyn til de geografiske forudsætninger såvel som til de enkelte nordiske folks særlige ud-

viklingshistorie og kulturelle egenart. Som de siger, disse folks forskellige individualiteter danner tilsammen et »den åndelige rigdoms strengespil, som det gælder om at harmonisere og styrke«. Derfor må den nye statsdannelse ikke medføre nogen mekanisk ensretning. Forbundsregeringen skal kun tage sig af de opgaver, som kræver en fællesnordisk løsning, og det vil vel i første række blive udenrigspolitikken, forsvars- og handelspolitikken. Disse opgaver må de enkelte staters regeringer og rigsdage så afgive til forbundsregeringen.

Forbundsregeringen tænker de sig skal fremgå på almindelig parlamentarisk vis af en *forbundsrigsdag*. Denne forbundsrigsdag skulde bestå af to ting, hvoraf det ene, folketinget eller underhuset, vælges direkte af medborgerne i hele Norden i valgkredse med nogenlunde lige stort antal vælgere i hver kreds. Man foreslår almindeligt flertalsvalg i enkeltmandskredse. Regner man med en valgkreds for hver rundt 100.000 indbyggere, vil det nordiske folketing få 170 medlemmer. Senatet (landstinget) tænkes valgt af de enkelte staters rigsdage. Hver stats rigsdag vælger lige mange medlemmer til senatet, uanset befolkningens forskellige størrelse i de nordiske lande. Der regnes med 20 medlemmer i senatet fra hver stat, altså fra hele Norden 100. Måske skulde der for Islands vedkommende kun regnes med 10 senatorer. Mon ikke der skulde sikres Færøerne en rigelig repræsentation også? Det er sikkert for alle parter klogt at sørge for, at fjertliggende og tyndtbefolkede områder får en rigeligere repræsentation, end den talmæssige retfærdighed (der ofte kan være meget uretfærdig) vil give. Den lige statlige repræsentation i senatet står i god samklang med forbundsstatens idé og med senatets vigtigste opgave: at overvåge enkeltstaternes ligestillethed og selvstyret indenfor forbundsforfatningens rammer.

Der skulde ikke være tale om at give forbundsstatens statsoverhovede en så omfattende magt, som fx USA's folkevalgte præsident har. Det vilde ikke stemme med en regering, som skal fremgå af flertallet i den folkevalgte rigsdag. Men hvorledes skal statsoverhovedet udpeges? Ja, her går man ud fra, at regeringsformen i enkeltstaterne skal være den samme som nu, dvs. deres karakter af henholdsvis kongeriger og republikker opretholdes, og det foreslås, at de nordiske statsoverhoveder skiftevis og efter en bestemt orden tillige skal fungere som den nordiske forbundsstats overhovede for en tid af tre eller fire år ad gangen. Statsoverhovedets opgave bliver som kongernes under de nuværende nordiske statsforfatninger: på parlamentarisk vis udnævnes forbundsregeringernes medlemmer, som er ansvarlige overfor forbundsrigsdagen. Med et sådant system vil der jo sammen med enkeltstaternes politiske partier blive fællesnordiske partidannelser, vor tankeverden vil komme til at omfatte hele Nordens fælles problemer, og vi vil så også efterhånden som en såre naturlig sag komme til at opfatte hele Norden som vort større fædreland. Det gør mange mennesker allerede.

De tre svenskere har også tænkt på, at den nordiske forbundsstat skal have sin særlige hovedstad, og det kan ikke være nogen af enkeltstaternes hovedstæder. De forslår et sted i Stockholms nærhed. Det vilde dog vist ikke være klogt. Göteborg vilde måske være det mest velegnede. I hvert fald bliver det sikkert et sted i Mellem-sverige, som vil være bedst egnet. Videre foreslås oprettelsen af en højere domstol til at dømme i eventuelle tvister mellem enkeltstaterne indbyrdes eller mellem enkeltstater og forbundsstat. En sådan domstol er måske dog ikke nødvendig.

Dette er kun nogle vigtige træk af forslaget. Svenskernes lille bog giver også vigtige synspunkter i spørgsmålet om det fællesnordiske forsvar. Og de økonomiske spørgsmål får en kort behandling. —

Meningen med denne artikel har været at vække interesse for disse problemer. Mange hjerner sysler med dem. En skønne dag kan de være helt aktuelle, og så er det bedst at have overvejet dem. Alt det omtalte er *kun tanker og forslag til drøftelse*. Ingen kan endnu vide, hvorledes de kan udformes. Det må ansvarlige repræsentanter for de nordiske folk til sin tid afgøre. Og de vil komme til at tage hensyn til mange forhold indenfor Norden og udenfor.

Men har man i de nordiske folk først besluttet sig til at stå sammen om at løse visse for alle livsvigtige spørgsmål, så findes der også veje nok frem til en god løsning. Arbejderne skal også drøfte disse spørgsmål og ikke bare overlade den sag til andre.

I arbejdernes idéverden er disse tanker ikke nye. Men tankerne skal tages op til prøvelse, og vi skal gøre os klart, hvad vi ønsker, hvad vi mener er bedst for den nordiske helhed såvel som for den enkelte stat, hvilke opgaver der bør gå ind under forbundsstaten, og hvilke der bør bevares for enkeltstaterne. Og vi skal søge at gøre os klart, hvilke vanskeligheder, der kan opstå ved disse ændringer, så vanskelighederne snarest muligt og så lempeligt som muligt kan overvindes. For eventuelle vanskeligheder må man ikke tabe målet af syne; er folkene først blevet enige med sig selv om at ville målet, så er der veje nok, som fører frem til det.

»Samme bane bag os.
 Samme vej at gå.
 Samme sprog at tale.
 Og at tie på.
 Stille under stormen
 styrkes frændebånd.
 Tyst i tidens tummel
 taler Nordens ånd.«

(Piet Hein)

FRI ØKONOMI KONTRA PLANØKONOMI

AF POUL HANSEN

Under forrige Verdenskrig troede vi alle, at Freden vilde bringe »de gode gamle Tider« tilbage. Denne Gang er vi mere skeptiske. Vi ved nu af Erfaring, at Verdenskrige medfører store Strukturforandringer paa næsten alle Menneskelivets Omraader, som man ikke senere kan slaa en Streg over. Inderst i Bevidstheden, bag Billedet af de store Begivenheders hastige og voldsomme Skiften, sidder et anspændt Hvorhen? Hvor meget af det gamle skal falde, hvor meget har Kraft og Bestandighed endnu?

Fra den gamle Tid er visse Værdier saa levende i os, at Enigheden om at kalde dem umistelige vil nærme sig de 100 pCt. Andre er mere anløbne, og det gælder maaske ikke mindst det økonomiske Begreb, der anføres først i denne Artikels Overskrift, medens det sidste hører til de Muligheder, der i taagede Konturer dukker op som Svar paa Spørgsmaalet om Fremtiden.

Den økonomiske Frihed har store Traditioner bag sig. Det var paa dens Principper, at hele det 19. Aarhundredes vældige tekniske og økonomiske Udvikling blev baaret frem. Men Læren om Kræfternes frie Spil synes nu i det væsentlige at være udlevet som samfundsøkonomisk Rettesnor. Princippet praktiske Anvendelighed var størst, da Kræfterne var fordelt paa et Mangefold af Virksomheder; det afsvækkedes, da Virksomhederne paa mange Omraader skrumpede ind til et Faatal, som kunde ophæve Konkurrencen ved indbyrdes Aftaler, og det er mundet ud i en Konkurrencekamp af en hel anden Art, efter at Kræfternes ypperste Repræsentanter er blevet Staterne selv. Freden vil maaske bringe en Løsning af de stramme Tøjler, de frie Erhverv nu køres i Verden over; men det synes ret utænkeligt, at f. Eks. en fri og ubunden Handel igen skulde faa Lov til at opstaa, efter at det frie Salgs Problemer havde ført til stærke Bindinger allerede længe før Krigens Udbrud, og Krigens Vilkaar yderligere fæstner og udbygger nye Livsvaner.

I Danmark vil de fleste særlig inden for Handel og Landbrug føle Ængstelse ved et saadant Skred bort fra de gamle Veje. Navnlig i Landbruget vil Erindringen om de store Frihandelstraditioner være stærke. Det lagde sig i Spidsen af Udviklingen, da Efterspørgselen efter forædlede Landbrugsprodukter blev stærk, og Adgangen var fri til det engelske Industriomraade, og det formaaede gennem et halvt Aarhundrede at bevare et Forspring, som i meget mindede om det, England industrielt havde paa Verdensmarkedet. I begge Landes Politik maatte Troen paa den frie Økonomi blive en stærk Faktor, og den maatte nærme sig Vished i de Kredse, der direkte kom til at opleve Friheden som den slagne Vej til Velstand. Landbruget oplevede en baade

kvalitativ og kvantitativ Vækst paa Frihandelens Grund, og Danmark naaede derigennem frem til at blive et Land af stor — omend jævnt fordelt og derfor ikke iøjnespringende — Velstand.

Slutspurten i denne glørværdige Udvikling kom i sidste Halvdel af Tyverne, da Konkurrencen fra de oversøiske Imperielande trykkede Priserne ned imod eller under den danske Rentabilitetsgrænse. De faldende Priser blev i Danmark imødegaaet af et forøget Tempo og en yderligere Rationalisering, og Fremstillingen af Smør, Flæsk og Æg steg med endnu nogle Mill. kg. I Femaaret 1921—25 sendte vi gennemsnitlig 108 Mill. kg Smør til England og fik som Betaling 518 Mill. Kr. om Aaret; men i 1928 var Eksportmængden steget til 147 Mill. kg, der kun hjemførte os 482 Mill. Kr. Det var helt i den frie Konkurrences Stil og Aand. Konkurrencen førte til flere og billigere Varer, der kom de engelske Forbrugere til gode, og vi hentede stadig — omend med større Anstrengelser — omtrent de samme Millionbeløb hjem, som var en Betingelse for Landbrugets Eksistens og vore Indkøb af udenlandske Raavarer og Industriprodukter.

Men Verdensøkonomien var alligevel kommet ud af de gamle Lejer fra før 1914. Afsætningsvanskeligheder og Arbejdsløshed var ved at blive de alt overskyggende Problemer i alle moderne Lande, og navnlig i Kriseaarene efter 1929 ændredes de økonomiske Signaler stærkt. Skrankerne voksede. Mellem 1929—32 dalede Danmarks samlede Eksport fra 1700 til 1150 Mill. Kr., Landbrugseksporten til England fra 962 til 700 og til Tyskland fra 340 til 150 Mill. Kr. Drivkraften i denne Udvikling var ikke nye samfundsøkonomiske Idealer med Skarer af begejstrede Tilhængere i alle Lande, men snarere Problemkomplekser, der viste sig uovervindelige efter de gamle Retningslinier og derfor pressede nye frem i Forgrunden. I det økonomiske Virvar maatte Landene tænke paa sig selv, og Teknik og Videnskab havde efterhaanden ændret Produktionsvilkaarene til Fordel for en mere alsidig Varefremstilling navnlig i de store og toneangivende Lande. Da Orden og Harmoni syntes langt borte i Verdenshusholdningen, vendte man i de enkelte Lande Kræfterne indad for at søge den længselsfuldt ventede Balance mellem Produktion og Forbrug tilvejebragt hver indenfor sit Magtomraade.

Men denne Udviklings Konsekvenser maa ogsaa ligge klart for Dagen. Selvforsyningen betød noget andet og mere end enkelte betrængte Landes høje Toldmure i gamle Dage. Den betød et bevidst Forsøg paa at skaffe Plan indenfor afgrænsede politiske Omraader, der som oftest intet har at gøre med den i Hovedtrækkene selvgroede Økonomi, der laa forud.

I over 100 Aar havde Frihed været den økonomiske Grundlov i England, og den var efterhaanden blevet det mest dominerende Træk i Udviklingen Verden over.

Under fri Konkurrence og fri Handel maatte alle økonomiske Forhold finde de rette Lejer i Kraft af en simpel Naturlov, — det Adam Smith kaldte »the hidden hand« (den skjulte Haand). Hver Vare vilde finde sit Produktionssted der, hvor de bedste Betingelser var tilstede for Godhed og Billighed, og Handelen vilde med Prisen som Regulator besørge Fordelingen. Det blev aldrig gennemført uden kraftige Restriktioner baade her og der; men det blev alligevel et Hundredaars eneste universelle økonomiske Princip. Og det var et stimulerende Princip, navnlig saalænge man laa i Spidsen og nød alle Overtagets Fordele. Verden er imidlertid ikke en statisk Størrelse, men ofte fuld af Dynamik. Ingen bestemt Tilstand lader sig tilsyneladende i Længden fastholde, heller ikke Forudsætningerne for en Gang autoriseret Verdensorden. Nye Faktorer af overordentlig Vægt var nu kommet i Forgrunden, som tvang den tidligere Naturens Orden ud og søgte at presse Menneskenes Orden frem i Stedet. Opgaven er sikkert den mest gigantiske, Mennesker endnu har staaet over for i Økonomiens Verden. I Stedet for et i Princippet selvgroet System maa menneskelige Hjerner nu til at udtænke Planer for et i det mindste tilsyneladende meget indfiltret Netværk af økonomiske Faktorer som Produktionens Omfang, Placering og Afsætning, Pengeværdi, Arbejds-løn, Købekraft etc. etc. Hvad var det for alvorlige og magtfulde Kendsgerninger, der satte Menneskene ind paa denne slidsomme Vej?

Man kan maaske sige det saadan, at Frikonkurrencen voksede ud af Merkantilismens Problemverden, og at ogsaa Frikonkurrencens Samfundstilstand nu har kulmineret i nye Problemkomplekser af epokegørende Art, hvis centrale Punkt er den katastrofale Uligevægt mellem Verdens samlede Produktionsevne paa den ene Side og Afsætnings- og Forbrugsmulighederne paa den anden. Den stærke Rationalisering mellem de to Krige har ført denne Uligevægt frem til Bristepunktet, medens den gamle liberale Naturlov er holdt op med at fungere. Sættes alle Hænder i Virksomhed og alle Hjul i fuldt Sving, drukner Verden i Varer, som ikke kan afsættes, fordi Prisene er for høje eller Købekraften for ringe. Ved omfattende Afbetalingsystemer har man søgt at foruddiskontere den eksisterende Købekraft, men det har naturligvis kun givet en kort Galgenfrist og medført yderligere Udpining. Den saakaldte naturlige Balance udebliver alligevel, og ingen synes at kunne gøre noget rigtig ved det, — maaske fordi Aarsagerne er saa universelle, medens alle Magter er lokale omend af forskellig Størrelse. Mellemkrigstidens Rationalisering var maaske god nok set med den enkelte Virksomheds Øjne; men samfundsøkonomisk førte den til det meget irrationelle, at det rationelle Apparat ikke lod sig udnytte fuldt ud.

Aarsagerne til den manglende Harmoni mellem Produktionsapparatets Formaaen paa den ene Side og den eksisterende Købekraft paa den anden er maaske flere, men én falder særlig i Øjnene. Det ligger i Sagens Natur, i selve Systemet, at den private

Erhvervsdrivende maa vaage over sine Omkostninger, og at Arbejdslønnen ikke kommer til at danne nogen Undtagelse fra denne Regel. Hvor Fagforeningerne ikke har kunnet hævde andre Synspunkter, har Lønningerne været holdt saa lave, at der ikke kunde blive Tale om en Købekraft, der blot tilnærmelsesvis harmonerede med Masseproduktionens Tarv. Og hvor stærke Fagforeninger endelig formaaede at presse Lønningerne i Vejret, saa det brede Folk kunde optræde som Købere af en nævneværdig Andel af den moderne Tids Forbrugsgoder, satte Rationaliseringen ind og pressede Millioner af Arbejdere ud af Produktionen og ned paa en Halvdel af deres Købekraft. Til enhver given Tid staar den private Erhvervsdrivende overfor Valget mellem Mand og Maskine. Ingen af de to Produktionsfaktorer kan undværes, men den dyreste kan reduceres til Fordel for den billigste. Stiger Omkostningerne til Arbejdsløn op over det, det koster at forrente og afdrage en Rationalisering, der sætter Virksomheden i Stand til at klare sig med mindre Arbejdskraft, kommer Rationaliseringen, hvor Ledelsen er blot nogenlunde vaagen. De moderne Kornsiloe og Møllerier, hvor nogle faa Mennesker er nok til at holde det næsten automatiske Maskineri igang, er udmærkede Eksempler.

Dilemmaet bliver fuldkomment, naar de sparede Arbejdsomkostninger ved indbyrdes Prisaftaler undrages Forbrugerne og i Stedet reinvesteres og medfører en yderligere Aktivisering af Produktionsapparatet. Stort set kan man tale om to Fonds, som hver maa have sin bestemte Andel af Arbejdsresultatet, om der skal blive Balance mellem Produktion og Forbrug: Forbrugsfonden og Investeringsfonden. Stilles der for store Midler til Forbrugernes Raadighed, kan Produktionsapparatet ikke fornyes og videreudvikles af Mangel paa Kapital, medens paa den anden Side Efterspørgselen stiger. Følgerne maa blive Vareknaphed og Prisstigninger, der tvinger Forbruget til at holde sig inden for de Grænser, Varebeholdningerne sætter, indtil Produktionsapparatet kan bringes à jour. Det er imidlertid ikke her, Tampen brænder, for prisregulerende Foranstaltninger er ikke uoverskuelige Problemer. Gaar derimod en for stor Andel i Investeringsfonden, forceres Produktionen yderligere ud over de eksisterende Salgsmuligheder, saa der bliver for mange Varer til den reducerede Købeevne. Problemet kommer nu til at ligge i, at et Prisfald sjældnere og sjældnere faar Lov til at bane sig Vej, selv om det er det eneste, der kan sætte Folk i Stand til at øge Forbruget, saa der skaffes Luft. Dette skyldes, at Produktionsomkostningerne er blevet mere og mere usmidige i den paa stor Kapitalindsats og forholdsvis mindre Arbejdsindsats byggede Virksomhed, der nu er dominerende. De Kapitaler, der skal have Renter og Udbytte, er vokset stærkt, og samtidig skal Tarifferne holdes oppe, dersom Arbejderne ikke skal miste den Smule, de har vundet. Da man ikke kan sælge, maa

man bremse op, afskedige Arbejdere og søge de øvrige Omkostninger dækket paa en mindre Varemængde gennem højere Priser.

Det er ikke til at se, at dette, den moderne Højkapitalismes største Problem overhovedet lader sig løse ved Kræfternes frie Spil. Tværtimod. Under fri Konkurrence er den enkelte Virksomhed en Celle for sig, hvis Konkurrenceevne bedst lader sig opretholde ved at fastholde Dogmet om de lave Omkostninger. Paa den anden Side vil dens Konkurrenceevne ikke forbedres i mindste Maade, selv om den gennem højere Lønninger giver sine Arbejdere den forøgede Købekraft, som samfundsøkonomisk set maa være den logiske Konsekvens af Masseproduktionsapparatet, og det eneste, der — foruden store Rustninger — kan holde det i fuldt Sving. Dette skyldes naturligvis ikke Dumhed hos Erhvervslivets Ledere, men ligger i selve Systemet. Man kommer tilsyneladende ikke videre ad den Vej. Skævheden er blevet permanent.

Hver Stat eller hvert Statssystem har til Gengæld allerede længe søgt at fastholde sine Borgeres egen indre Købekraft for at skaffe lidt mere Arbejde og lidt mere Afsætning. Man stimulerede Oprettelsen af nye Produktioner for saa vidt muligt at skabe et System i indre Balance, og man lod sig først standse der, hvor Naturforhold var uoverstigelige Hindringer, eller hvor man ved Import kunde sikre sig tilsvarende Eksportværdier uden at løbe nogen militær Risiko.

Selvforsyningen er det første alvorlige Skridt paa Planøkonomiens Vej. Alvorligt, fordi Bordet fanger, naar man har reorganiseret Samfundsøkonomien i en saadan Grad, og naar Vejen tilbage tilmed blokeres af Erindringen om et System, der ganske vist var friere, men ellers behæftet med Problemer, der overalt viste sig uløselige efter de gamle Principper.

Selvforsyningsplanerne maatte imidlertid i de fleste Lande blive temmelig mangelfulde, fordi kun meget faa Lande er i Besiddelse af saa varierende Naturforhold, at et System i blot nogenlunde indre Balance kan skabes. Følgerne er blevet en vældig Opblussen af Kapløbet mellem de store Lande om Forsynings-, Produktions- og Afsætningsomraader, hvor denne indre Balance gennem Systematisering lader sig skabe og fastholde med størst mulig Konsekvens. Ingen kan endnu sige, i hvilken Grad den gamle Form for Økonomi er opgivet for bestandig, og med hvilken Vægt Planøkonomien vil blive sat ind, naar Freden kommer; men det synes nogenlunde givet, at en Vej tilbage til en Tilstand, hvor hver enkelt private Celle i den store økonomiske Organisme igen opnaar fuld Dispositionsfrihed, ikke vil være farbar. Langt snarere vil kommende Handelsaftaler mellem Landene blive af en saadan Art, at en vis indre Planøkonomi bliver nødvendig i hvert enkelt Land. Handelsaftaler, som klart fastlægger Kvanta, Priser, Betalingsvilkaar, Vekselkurser etc., maa nødvendigvis inden

ret længe ganske uanset Tilbøjeligheder tvinge alle Lande til at indstille sig paa en indre planøkonomisk Ordning afpasset efter de ydre Vilkaar, der byder sig.

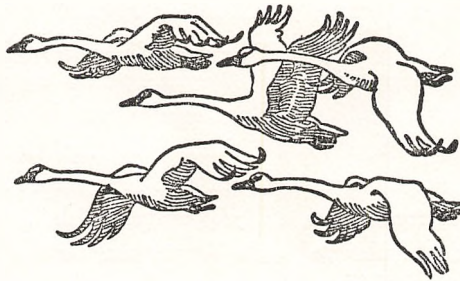
Paa Forhaand kan man ikke undgaa en Frygt for, at en saadan Tingenes Orden skal komme til at betyde væsentlige Indskrænkninger i den personlige Frihed. Statens Embedsmænd og Tjenestemænd har dog altid maattet indordne sig under arbejdsmæssige Dispositioner, der er udgaaet fra en samlet Arbejdsplan, uden at deres Tilværelse har været følt som væsensforskellig fra andre Borgeres, og i det almindelige Erhvervsliv vil sikkert et friere Spillerum stadig kunne opretholdes, saafremt det Princip ellers kan blive raadende, at det ikke er Menneskene, men blot Tingene, der skal sættes paa Plads. Der er sikkert heller ingen Grund til at frygte, at den større Sikkerhed for stabil Beskæftigelse, som Plan og Orden skulde medføre, skal komme til at betyde Slaphed og Nedgang i Arbejdets Intensitet. Det er sandsynligt, at ingen — eller meget faa — af os kan undvære den Stimulans, der ligger i en vis Grad af Risiko i Tilværelsen og en Chance for personlig Fordel. Noget saadant vil jo imidlertid fortsat let lade sig etablere i det nødvendige Omfang. Selv om Kræfternes frie Spil forlades som grundlæggende Samfundsprincip, vil en Overlegenhedens Lov altid bestaa.

Det er derimod sandsynligt, at en planøkonomisk Orden vil rumme mange store Muligheder for sundere Samfundsforhold. I Sommeren 1938 foretog Svenskeren Ludvig Nordstrøm en grundig Undersøgelse af Boligforholdene paa Landet i Sverige. Han meddelte sine Resultater i en Række Radioforedrag og udgav derefter sin berømte Bog kaldet »Lort Sverige«. Titlen forfærdede sikkert Borgerskabet i høj Grad, selv om Ordet ikke har helt den samme Betydning og Betoning i Sverige som her (L. = Snavs). Det blev utvivlsomt brugt for at vække Nationen op til Forstaaelse af den Kendsgerning, at Tusinder af dens Børn under disse sundhedsfarlige Boligforhold fik en skidt Start i Livet, og at mange menneskelige Værdier i det hele taget blev lagt øde paa denne Vis til ubodelig Skade for det svenske Folk og dets Fremtid. Det er ikke til at komme udenom, at Ludvig Nordstrøm her blottede en af Følgerne af at lade Tingene passe sig selv. Bogens Titel kunde med lige saa stor Ret være brugt baade om Boligforholdene og en lang Række andre negligerede Forhold i Danmark og sagtens i ethvert andet Land. Det er langt fra givet og aldrig bevist, at de Arbejdsomraader, der i Øjeblikket kan afkaste Kapitalrenter, der tilfredsstiller kortsynede private Kapitalister med frit Slag, altid bør være det foretrukne. I det lange Løb og samfundsmæssigt set kan Regnskabet godt stille sig helt anderledes, hvilket ovennævnte Eksempel vel viser med al mulig Tydelighed. Der ligger store økonomiske, sociale, nationale og menneskelige Værdier og venter paa os i Arbejdet for at sanere og gennemordne hele dette Forhold, saa Folk kan komme til at bo sundt, og hele

Boligindustrien kan komme ind i et stabilt Leje med jævnt fordelt Beskæftigelse Aar efter Aar.

Enhver kan selv føje andre Eksempler til hentet fra snart sagt hele det udstrakte Omraade, der dækkes af Samfundsøkonomien.

Faren ligger i, at Planøkonomien skal blive til Plankultur. Man kan sikkert uden Fare for social Sundhed og aandelige Værdier systematisere Produktion og Afsætning efter Tidens Behov. Men man kan ikke i Længden uden Korruption, Nepotisme, Dødvande og Destruktion af al højere Stræben som sikre Konsekvenser binde Samvittigheds- og Ytringsfriheden eller i det hele taget bremse op for Menneskets Trang til at søge Sandheden og Skønheden til den yderste Grænse af sin Formaaen, — og kæmpe for Retten til at leve i Overensstemmelse dermed.

OM C. E. F. WEYSE
I ANLEDNING AF 100-AARET FOR HANS DØD
AF GUSTAV HANSEN

Der maner intet dog saa tryllerisk
 de svundne Dages Følelser tilbage
 som Blomsterduft og gamle Melodier.
 (Fra »Erik og Abel«.)

Overalt — i By som paa Land — er Mindet om Weyse i dette Efteraar blevet fejret. Paa Det kgl. Teater, hvor hans Syngestykker første Gang opførtes, paa Universitetet og i Frue Kirke opførtes hans Cantater, og paa Det kgl. Konservatorium Udtog af Symfoni-, Klaver- og Sangværker. Men iøvrigt i Musik- og Sangforeninger og ved privat Foranstaltning. Og stor var Tilstrømningen til Filmen om Weyses ulykkelige Kærlighed, der kunstnerisk resulterede i Melodien til »Teklas« Sang: »Jeg har elsket og levet«. Ogsaa herude paa Roskilde Højskole bragte vi ham i al Beskedenhed vor Hyldest, idet vi med nogle Deltagere i Oktoberkursus indstuderede »Natten er saa stille« og »Vipper springe« i Weyses egen tre- og tostemmige Udsættelse. I det følgende vil vi forsøge at riste en Rune over Weyses Liv og Virke.

Weyse blev født 5. Marts 1774 i Altona, der den Gang hørte under dansk Monarki. Hans Fader var Urtekræmmer, gift med Margarete Elisabeth, født Heuser, Datter af Lærer og Kantor Heuser, en fyrig og musikalsk Entusiast, ung i Sind og Skind op i en høj Alder. Faderen dør, da Weyse kun var 6 Aar gammel. Moderen gifter sig Aaret efter med Weber, der overtog Forretningen. I Hjemmet dyrkedes Musik, idet Moderen var en dygtig Klaverspiller og musicerede sammen med den gamle Heuser. Weyse fortæller selv, at denne Musik ikke bragte ham synderlig Glæde, men derimod gjorde det et stærkt Indtryk paa ham, naar Tilhørerne ved de musikalske Aftener gav deres Bifald til Kende, saa han ønskede selv, at han kunde spille Klaver lige saa godt som Moderen — for at kunne høste Bifald. Morfaderen tog sig af hans Undervisning baade i Musik og andre Fag, og under hans Ledelse vækkedes nu Lysten til at spille ogsaa for Musikkens Skyld. Han øvede flittigt, havde en fortræffelig Hukommelse, lærte alt udenad og kunde efter Gehør straks genspille det hørte (ligesom Mozart). Han fik Lov til med Morfaderen at høre de Solister, der gæstede Hamburg, og oplevede allerede som Dreng at høre de største af Datidens Kunstnere. Han siger selv, at den megen Ros, han nu allerede høstede, gjorde ham forfængelig, men at dette heldigvis fik et Knæk, da han en Dag maatte give op, da et Præludium af Bach blev stillet foran ham, og som han ikke kunde spille fra Bladet. Men det ansprede ham,

saa han snart naaede at overvinde ogsaa Bach, hvis Storhed han anede, selv om han ikke elskede hans Musik (hvilken Dreng har gjort det?). Allerede tidligt viste sig den særlige Evne, som siden skulde udvikle sig til det beundringsværdige, nemlig Evnen til at improvisere paa Klaver og Orgel i en Blanding af sart Fantasi, fin Munterhed og frisk Drilleri.

Men naar han havde øvet, levede han ellers et lykkeligt, sundt Berneliv, dyrkede med Forkærlighed Komediespil paa det selvavede Dukketeater med Marionetdukker. Da Konfirmationen staaer for Døren, dør Moderen, og samtidig skulde der tages Bestemmelse om hans Livsstilling. Stedfaderen vilde ikke høre Tale om Musikvejen, men vilde have ham i Handelslære, og dette skete, dog kun for kort Tid, da Chefen sendte ham hjem som uegnet — til stor Sorg for Weyse selv, der virkelig havde gjort sig Umage — og omvendt til Fortrydelse for Stedfaderen, der troede, at Drengen med Vilje havde gjort sig umulig. Til Lykke kom han nu gennem Venner, der glædede sig over hans Talent, i Forbindelse med Professor Cramer, der for sine liberale Anskuelser var bleven forsat til Kiel. Da Cramer havde hørt ham spille, udtalte han, at Drengen straks burde sendes til København til Uddannelse, og at han vilde anbefale ham til Kapelmester Schultz. Under disse Omstændigheder giver Stedfaderen sit Samtykke. Cramer sørgede for hans Rejse fra Kiel til København, en Rejse, der skulde faa indgribende Betydning for ham, idet han blev saa søsyg, at han aldrig senere foretog en Rejse over Vandet, men udover Rejser til Vallø og Roskilde (Hroars Væld, som Weyse kaldte den) overhovedet ikke kom udenfor København fra dette Øjeblik og til sin Død.

De første, der i København fik Indflydelse paa ham, var Justitsraad Grønland, en velvillig, taalmodig Raadgiver og musikalsk forstaaende Kritiker, til hvem han altid trygt kunde henvende sig — og saa Kapelmester Schultz og hans Hustru, der optog ham som Søn i Huset. Kapelmesteren tog sig selv af Undervisningen i Teori og sørgede for, at han fik Tiemroth til Lærer i Violin og Syngemester Zinck til Lærer i Orgelspil. 16 Aar gammel spillede han for Kongefamilien og fik det sædvanlige Honorar, 100 Daler, derfor. 18 Aar gammel blev han først Vikar og ret snart efter Organist ved Reformert Kirke — for tilsidst i 1803 at blive Frue Kirkes Organist.

Allerede som Dreng var han begyndt at komponere, og inden sit tyvende Aar havde han allerede en lang Række Kompositioner bag sig, Sonater, Fugaer, Etuder og Sange. Hans Klaverstykker »Allegri di bravura« trykkes i Tyskland. Da han nu er i Stand til at klare sig selv, flytter han fra Schultz, hvor han havde haft det som i et Hjem i tre Aar. Han var nu allerede Genstand for smigrende Omtale ikke alene her hjemme, men ogsaa i Udlandet som en af Tidens første Klaverspillere, »der i sine Fantasier forenede Bachs Kunst med Mozarts udtømmelige Geni«. Schumann

skriver om ham, at han med sine Evner har sikret sig en Plads blandt de første Klaverkomponister med hans selvstændige Stil — maaske beslægtet med Beethoven (der var 4 Aar ældre end Weyse), og om en af hans Etuder hedder det, at den fortjener særlig Opmærksomhed, som komponeret af en Mester, der vil betvinge Smerten gennem Toner. Der er slet ingen Tvivl om, at hans Ry og Berømmelse vilde være naaet viden om i den musikalske Verden, hvis han havde kunnet bekvemme sig til at rejse ud og lade sig høre, hvad han ofte blev opfordret til.

Schultz var bleven afløst af Kunzen som Kapelmester. Madam Kunzen var en betydelig Sangerinde, og gennem hende fik Weyse Anledning til flittigt at studere Sangens Væsen, der igen førte ham til indgaaende Studier af Mozarts og Glucks Partiturer, hvilket igen gav ham Lyst til at give sig i Lag med dramatiske Arbejder.

Hvordan levede nu Weyse i disse Ungdomsaar? Han fortæller selv, at han aldrig kunde være sin Moder taknemlig nok, fordi hun havde lært ham Orden, Renlighed og Høflighed; og Morfaderen fordi han strengt havde indprentet ham Begyndelsen til Sprogstudier, som han paa egen Haand og med stort Talent videredyrkede. Vi hører, at Stedfaderen stadig formaner ham til Sparsommelighed og dadler ham for flotte Vaner. Da han har faaet de 100 Daler, mener Stedfaderen, at han nu maa kunne undvære Hjælp af de Penge, der henstod efter Moderens Død. Da Forretningen senere gaar daarligt, undser Stedfaderen sig ikke for at bede Weyse om Hjælp baade paa den ene og anden Maade, og Weyse bestræber sig for at imødekomme ham og ser bort fra Tilsendelse af de Penge, der senere tilfaldt ham efter Morfaderens Død. Det er ganske naturligt, at han ved sin Kunst og sit nette Væsen blev feteret og en skattet Gæst i de bedste Kredse, samtidig med at han blev en mere og mere søgt Lærer. I denne Egenskab var det, at han ogsaa kom i den store Handelsmand Tuteins storstilede Hjem, der var Samlingsstedet for den litterære og musikalske Verden og for bekendte Stormænd fra Handelsverdenen. Her underviste Weyse Døtrene, af hvilke Julie var musikalsk begavet med Stemme og Forstand. Begeistret, som hun var for hans Kunst, som hun fuldt ud forstod at vurdere, og indfanget, som han blev i hendes Skønhed og Væsen, er det ikke underligt, at Amor snart lagde Pilen an, som skulde tænde den Brand, der skulde faa saa skæbnesvangre Følger. Ja, saa forunderlig er Skæbnen mange Gange. Var Weyse bleven ved Handelen, og var hans Løbebane her bleven lige saa straalende, som hans Kunstnerbane blev, saa vilde der ikke have været noget i Vejen for, at han havde kunnet bejle til og faaet Julie, der nok kunde elske men ikke gifte sig med en Musiker. (Men saa havde der jo nok været en anden Musiker, hvis Hjerte var bleven knust, fordi *han* ikke kunde faa hende.) Da Weyse endelig dristede sig til at spørge Julie, fik han det for ham knusende Svar: »Vel er jeg ikke nogen Prinsesse — «; thi den udtalte Fortsættelse:

»men jeg er dog saa højt paa Straa, at jeg ikke kan ægte Dem,« kunde han sige sig selv og føle Ydmygelsen deri. Denne Kærlighedsaffæres skuffende Afslutning gav faktisk Weyse et Knæk — bragte ham paa en Maade ind paa et Sidespor, idet den først standsede ham lammet og gød en Gift i hans Sind, som han egentlig aldrig blev befriet for, selv om han paa forskellig Vis dækkede derover. Kunstnerisk skaffede dette Aar os som sagt Musikken til Schillers Digt »Der Eichwald brauset — — ich habe gelebt und geliebet«. Weyse siger selv, at han blev styrtet i den sorteste Melankoli, blev ligegyldig over for alt, ked af Kunsten, af sig selv og det hele Liv — fortsatte mekanisk sine Forretninger for at tjene Brødet og førte et rent Planteliv. Kort forinden havde han begyndt Arbejdet med Syngestykket »Sovedrikken«, men af mange Grunde — ikke mindst paa Grund af hans Tilstand — blev den lagt hen. Denne Tilstand varede i flere Aar. Han fortæller, at han blev kureret ved at overvære Opførelsen af »Don Juan«, hvor Genfærdsscenen rystede ham til hans inderste med det Resultat, at han igen kunde tage fat. Det var i 1807, samtidig med Englændernes Bombardement. 1809 blev »Sovedrikken« opført og gjorde stor Lykke. Oehlschlæger havde skrevet Teksten, og vi mindes den, naar vi synger: »De klare Bølger rulled«, »Skøn Jomfru« eller »Det blanke Sværd«. Nu fulgte der igen en frodig Kompositionsvirksomhed med Syngestykkerne »Faruk«, »Ludlams Hule« (Tommeliden, Vil Du være stærk og fri) og Musikken til »Macbeth« (Borgvægterens Sang). I 1816 blev Weyse udnævnt til Professor og 1819 til Hofkomponist med 1000 Rdl. aarlig. Som bekendt knyttedes Weyse meget inderligt til Roskilde, saa inderligt, at han ønskede at blive begravet ved Siden af Vennen Hertz (dog ikke op ad Muren, hvor Snegle og Snoge har deres Gang, og ikke med for tung en Sten over min Grav, da jeg jo saa ikke kan aande og ikke komme op, naar Vorherre kalder paa mig). Blandt de mange Hjem, hvor Weyse var velkommen som Ven af Huset, hørte ogsaa det gyllembourgske. Her traf Weyse i 1811 den unge Student Hans Hertz, der ved sin Musikalitet og sit vindende Væsen straks tiltrak Weyse. Da Ferien nærmede sig, skrev Hertz hjem til Provsten i Roskilde om Tilladelse til at tage Weyse med hjem. Fru Hertz var meget lidt begejstret for Tanken — hvad skal vi dog med den Pernittengryn — intet vil være ham tilpas — hverken Hus eller Mad eller vi selv. Jeg har hørt, at han skal stikke sin Næse i al Ting, sagde hun, og saa gaar det ud over Konen, naar alt ikke staar paa Pinde for ham. Men Provsten mente dog ikke, at det gik an at sige nej, og han havde da ogsaa Lyst til at lære den store Kunstner at kende personlig. Saa Resultatet blev, at Weyse blev budt Velkommen, og at det første Besøg forløb saadan, at han fra da af var velkommen til enhver Tid. Han kom i Virkeligheden i det hertzeske Hjem som en kongelig Gæst, der bragte fuld Valuta med sig. Han var som hjemme, ja, mere — Hjemmet blev som en Helle for ham,

hvor han kunde komme og gaa, som han vilde, hvor man ikke anmodede ham om at spille, men hvor han selv spillede paa det gamle Klaver og ovre i Domkirken paa Orglet. Og saa underholdt han Familien og Gæsterne ved sit godmodige men sprudlende Vid, hans komiske Tale og Mimik, hans snurrige Indfald, som naar han improviserede over Tonerne »CAFFE« og ventede sig bøn hørt og selv visende en barnlig Glæde over smaa Ting. Han elskede de unge, og hans bedste Fornøjelse var at samle dem om sig ovre i Domkirken og lade dem være hans levende Harmonika, paa hvilken han saa spillede Akkorder med vekslende Toner og med forskellig Dynamik — — det var som at lytte til Sphærerne Musik, naar man nede i Kirken lyttede dertil. (Jeg har selv haft en lignende Oplevelse i denne Kirke, hvor Frederik Rung med sine Madrigalister koncerterede i Kirken, anbragt højt oppe.) I Provstegaarden havde han sit eget Værelse, hvorfra han kunde opleve de Naturstemninger, som Inge-mann satte i Digt og han i Musik — en Musik, der fandt ind i Slot som i Vraa. Til Ingemann skrev han: »Jeg synes, De har været heldig med at udtrykke Barnets særegne Inderlighed og Hjertelighed«, og senere »slige smukke Digte komponerer sig selv«. Roskildebesøgene gik hyppigt paa, men blev afbrudt, da Provsten blev Biskop i Ribe, for saa senere, da Vennen blev Præst i Roskilde, at blive genoptaget, hvor de da fortsattes til et Par Dage før Weyses Død. Ved sit 50 Aars Jubilæum som Organist udnævntes Weyse til Æresdoktor i Filosofien. Kongen havde dekoreret ham, og han var Æresmedlem af forskellige musikalske Selskaber. Som et Pust fra Udlandet kom Fru Clara Schumann paa Lykønskningsbesøg, da hun netop da koncerterede i København.

Vi har nu hørt om de ydre Hændelser i Weyses Liv, om hans straalende Bane som Musiker og om den Paaskønnelse, han nød baade officielt og privat. Men for at naa til en Forstaaelse ogsaa af Mennesket maa man prøve at kigge bag Kulisserne, faa et Begreb om de indre Hændelser, der rørte sig i ham, hvorefter jo Problemerne Lykke eller Ulykke, Harmoni og Balance eller Splittethed og Disharmoni løses og giver sig Udslag som Resultat af udkæmpede Kampes Sejr og Nederlag. Til Bedømmelse deraf har vi de bedste Kilder i de offentliggjorte Brevvekslinger mellem Weyse og hans unge Venner, navnlig Brevene fra og til Johan Ludvig Heiberg. Vi lærer her at kende, at Weyse altid plagedes af økonomiske Bymringer. Grunden var nok nærmest den, at hans venstre Haand aldrig vidste, hvad den højre foretog sig. I al den Tid han førte eget Hus, var dette ofte befolket af unge Mennesker, som han tog sig af. Endvidere saa han gerne Gæster hos sig, og ved disse Lejligheder sparede han ikke hverken paa Mad eller Drikke af bedste Kvalitet, som han selv satte Pris paa, ofte til stor Fortrydelse for hans Mave. Man kan om hans Pengesager nærmest sige, at da han havde Lyst til at bruge Penge, havde han ikke nok, og da Forholdene

bedredes, var det for sent til at faa Glæde af (saadan som det er gaet saa mange før og efter ham). Alle Beretninger taler om hans mærkelige og sære Personlighed, om hans barokke og ironiske Lune, om hans store, men spredte Kundskaber, men ogsaa om hans ægte danske Sind og varme og barnlige Hjerte, der ofte for den fremmede skjultes under Satire og ironisk Spøg, der ikke mindst ytrer sig i hans vittige og bizarre Breve. Han fandt stort Behag i Omgangen med unge begavede og gode Mennesker. Han holdt trofast ved dem, naar Livets forskellige Forhold skilte dem, og han blev en kær Ven for hele Familien, naar unge Mennesker stiftede en saadan. Naar man læser Brevene fra og til den 17 Aar yngre Heiberg, saa forstaar man, med hvor stærke Baand de var knyttede sammen — begge modtagende og givende, og rørende er det at se, hvor henrykt Weyse bliver, naar hans Ven Ludvig engang imellem faar sagt ham hjertelige Ord i en varm Tone, der ellers laa den kølige Natur fjernt. Disse intime og kærlighedsfyldte Breve har givet Anledning til Antydninger, der uden Vished ikke burde være fremsat, og som da ogsaa fra anden Side er bleven stærkt fordømte. Jeg tror, at man glemmer at se paa Brevene med Datidens Øjne, hvor Venskab spillede en langt større Rolle end i vor Tid, hvor Kammeratskab mellem Kønnene nu er saa almindelig, at det træder i Stedet for disse Venskaber. Den Mand, som paa Grund af fejlslagne Forhaabninger efter at have brændt Vingerne kom til at leve et langt Liv alene, blev ganske sikkert præget af de Svingninger, større eller mindre, som denne Eneboerstand nødvendigvis vil fremkalde hos et normalt Menneske. Vi har i et af Brevene fra Weyse til Heiberg et typisk Udslag af saadanne Svingninger og en Del deraf skal derfor citeres her: »Hvad har jeg endnu at vente af Livet? Jeg vil aldrig finde Genstanden for min heftigste Længsel — et elsket og elskende Væsen. Jeg nærmer mig mit Efteraar og har ikke kendt en Blomstringstid. For 11 Aar siden drømte jeg mig et Øjeblik lykkelig — med hele den første og eneste Kærlighed — omfattede mit Hjerte — en Uværdig. Hun rev sig løs, og mit Væsen var for stedse sønderrevet. Nu vandrer jeg ensom ad en kold, glædesløs Vej som den blege Maane. Stødt frem af modstridende Kræfter driver jeg rundt i Kredse og søger forgæves Hvile, den som kun Tilintetgørelsen vil skænke mig. Hvad bryder jeg mig om, at Verden glæder sig over min erhvervede Glans — jeg er et mørkt Legeme, min Ild er udslukt, og tilbage er kun Ødelæggelsens Spor, af hvilken sjældent en Blomst udspringer. Se, min Ven, saadan saa det ud i Gaar med mit Humør, og hverken min Fantaseren paa Klaveret eller din Moders kærlige Ord formaaede at opmuntre mig. I Dag ser det helt anderledes ud og i mit Ansigt, som jeg betragter i Spejlet over min Skrivepult, er ikke een mismodig Rynke. Forøvrigt maa jeg betro Dig, at jeg for et Par Dage siden uformodet saa et Portrætmaleri af mit Hjertes forhenværende Dame. Det gjorde et be-

synderligt Indtryk paa mig. Jeg havde helt glemt hendes Ansigt. Jeg betragtede det længe og opmærksomt og undrede mig over, at jeg for faa Aar siden havde fundet dette Ansigt saa usigelig interessant. Hm — nu vilde jeg ikke have forelsket mig i det, sagde jeg og vendte mig aldeles kold derfra. Saadan er vi Mennesker — i Dag vil vi skyde og drukne os for at besidde en Genstand, som i Morgen er os ligegyldig.«

I denne Brevveksling faar man ligesom Bekræftelse paa det gamle Ord om, at Fraværelsen er for Følelsen det samme som Luften for Ilden — den forstærker den store og slukker den lille. Weyse har sikkert haft sine store Kampe at bestaa og erfaret, hvordan det er med den redebonne Aand og det skrøbelige Legeme. Han har maattet resignere — een Gang for alle — men er der ikke noget i hans skønne Resignation, der minder om Schuberts, og er ikke de skønne Musikværker, som vi andre nu kan glæde os over, og som synes saa lutrede, Resultatet af disse Kampe.

Weyses sidste Aar optoges af de officielle Arbejder, han maatte udføre, Kantaterne til Reformationsfesten, til Rektorskifte, ved Kongens Død o. s. v., alle op-højede skønne, klassiske Ting, men som disse objektive. Vil vi finde det subjektive i Weyses Kompositioner, maa vi holde os til hans Romancer, til Morgen- og Aftensangene til Ingemanns Digte. Det er bleven sagt, at hvis man lod foretage en Afstemning blandt den danske Befolkning i Dag om, hvilke Sange der stod højest i Yndest, da vilde uden Tvivl Weyse faa de fleste Stemmer. Det faar nu staa hen, selv om de sidste Tidens Stemning i Danmark maaske nok i den Henseende har været en god Faktor, ikke mindst naar vi hørte Axel Schøtz synge dem, men der var da heller ingen Grund til at beklage et saadant eventuelt Afstemningsresultat — — for er det ikke saadan, at »der maner intet dog saa tryllerisk de svundne Tidens Følelser tilbage som Blomsterduft og gamle Melodier«? Melodier, der blev sungne ved vor Vugge, og som vi senere nynnede med paa, Melodier, der ligesom H. C. Andersens Æventyr blev os kærere og kærere med Aarene, blev Vidne til vore Oplevelser — glædelige som sørgelige. Med Rette har man fejret Mindet om Weyse nu ved Hundredaarsdagen for hans Død — hvor man lader hans Sange leve endnu højere end før og derved tager Livet af det gamle Ord, at »om hundred Aar er alting glemt«.

Weyse levede i mange Aar i Boligen lige over for Rosenborg Have, og her døde han et Par Dage efter, at han var kommen hjem fra Roskilde. Man fandt ham død i sin Seng og tilsyneladende sovet hen. Han stod ensom i Verden, og ensom døde han. Naar Hjertet led, med Melodier Smerten han indlulled, som H. C. Andersen skrev ved hans Død, og Oechslenschlæger tilføjede, at var der ingen andre smaa, som vilde græde ved hans Baare, saa vilde den danske Romance melde sig som faderløs og bringe barnlige Kranse.

Hundrede Aar er svundne, men hans Kunsts skønne Blomster er hverken blegnede eller visnede — vi vil længe synge Sangene om Tycho Brahes Farvel, om Stemninger ved Strandvejen, Solopgangs- og Solnedgangssangene o. s. v., alle de Sange, vi synes at forstaa og føle som danske i samme Forstand, som vi føler os som danske.

Marius Engbert: Bovbjerg.

STATENS UNGDOMSLEJRE

AF JOHAN STRØM

Det er trist at være arbejdsløs, trist for de ældre Arbejdere, der har Familie at forsørge, men vel endnu mere trist for de unge at have en Tilværelse uden Opgaver, uden Arbejde — den daglige forgæves Vandring fra Sted til Sted for at søge Arbejde og Tiden derimellem, der udnyttes ganske tilfældigt, virker i Længden nedbrydende paa de unges Sind og Tanker. Spørgsmaalet om Ungdomsarbejdsløshedens Bekæmpelse har Gang paa Gang været fremme i den offentlige Diskussion. Gennem Stat og Kommune er der gjort en Indsats for, at de unge langvarigt Arbejdsløse i Arbejdsløshedsperioden kan faa Mulighed for at dygtiggøre sig gennem Arbejde, Undervisning og Sport. Her skal fortælles om Resultaterne af Loven om Ungdomslejre (1940). Der siges i Agitationen saa meget imod, at det kan være paa sin Plads med et Par saglige Oplysninger.

I Ungdomslejrene kan kun beskæftiges unge, ugifte arbejdsløse i Alderen fra 18 til 25 Aar, og de henvises til Lejrene af det offentlige Arbejdsanvisningskontor. Der kan kun henvises Personer, der enten selv fremsætter Ønske om at blive henvist eller har været uafbrudt ledige i 50 Dage, kun afbrudt af 10 Dages tilfældigt Arbejde, eller har været uden Beskæftigelse i 4 Maaneder (100 Dage) indenfor det sidste Aar. (Hvis en ung Kvinde eller Mand bliver arbejdsløs, kan de altsaa Dagen efter søge ind paa Ungdomslejr). De unge, der har været arbejdsløse i det nævnte Tidsrum, kan ikke *tvinges* til at tage paa en Lejr, men nægter de at modtage Henvisningen, mister de Retten til Understøttelse. Det samme gælder, hvis Deltagerne bortvises fra en Ungdomslejr som Følge af, at de ved deres Optræden viser sig uskikket til fortsat Deltagelse. Deltagere, der anser sig for uretmæssig bortvist, kan inden for en Frist af 14 Dage indanke Spørgsmaalet for Beskæftigelsescentralen, hvis Afgørelse er endelig.

Der er altsaa Mulighed for *frivillig* Deltagelse — og de unge kan *henvises*. Det er denne Henvisning, der har bevirket, at man fra visse Sider angriber Lejrene og taler om Koncentrationslejre o. l. Det er en daarlig Tjeneste, man gør Ungdommen ved at fremføre slige Betragtninger. De unge, der er paa Lejrene og kender Forholdene, véd, at hvis de selv vil gøre noget til det, er Opholdet af en Værdi, der kan komme dem til gode senere i Livet. Det er klart, at man ikke skal sammenligne Arbejdet paa Lejrene med Arbejde i det normale Erhvervsliv. Selvfølgelig ønsker de unge, der er paa Lejrene, normal Beskæftigelse ligesom alle andre, — men naar Spørgsmaalet er Arbejdsløshed eller Ophold paa en Ungdomslejr, saa skulde Beslutningen ikke være saa svær at tage for de unge, der vil noget. Og det er givet, at Samfundet ikke kan oprette de Ungdomsforanstaltninger, som Ungdomslejrene nu

engang er, og saa have det saadan, at hvis de unge hellere vilde have Understøttelse, saa slog man sig til Ro med det.

De unge, der kun har ganske korte Arbejdsløshedsperioder, har man ikke fundet det rigtigt at henvise til Ungdomslejrene, idet man maa forvente, at mange af dem vil have Mulighed for ret hurtigt at faa Arbejde igen, men der er altsaa Adgang til, at de paagældende selv, hvis de ønsker det, kan komme til at deltage i en Ungdomslejr.

I Henvisningsreglerne er der fastsat visse Begrænsninger, — bl. a. henvises ikke unge arbejdsløse, som deltager i Dagkursus eller Skoleundervisning med Støtte fra Arbejdsløshedsfonden.

Deltagerne skal normalt beskæftiges i 40 Timer ugentlig ved Arbejde. Beskæftigelsen i Lejrene varer almindeligvis 9 Maaneder, dog ikke længere, end til der kan skaffes den unge Arbejde ude i det normale Erhvervsliv. Det paahviler saaledes Forstanderne og Beskæftigelsescentralen at medvirke til at skaffe de unge normalt Arbejde, og de staar under Lejropholdet tilmeldt Arbejdsanvisningskontoret som arbejdssøgende, saa længe de deltager i Ungdomslejren.

Der bliver kritiseret, at der ikke arbejdes paa Lejrene. En saadan Kritik er uberettiget og kan skade de unge, der benytter en Ledighedsperiode til at dygtiggøre sig i. Man maa selvfølgelig gøre sig klart, at en ung Mand, som maaske har staaet paa en Fabrik, eller som har været Bud, i Begyndelsen vil tage noget kejtet paa en Skovl, en Spade eller en Plov, men har han haft rimelig Tid til at gøre sig fortrolig med Værktøjet, saa er det min Opfattelse, at han næsten altid udfører et tilfredsstillende Arbejde. De unges Præstationer kan i flere Tilfælde sammenlignes med — ja endog undertiden overgaa — hvad man forlanger af Folk paa de paagældende Egne. Vi har haft Tilfælde, hvor de unge f. Eks. ved Plantning har udført mere Arbejde end de Skovarbejdere, der var trænet i dette Arbejde. Haardt Jordarbejde — Grøftegravning og lignende — kan naturligvis i Begyndelse falde svært for unge Mennesker, der ikke er vant til at tumle med Skovl og Trillebør, men enhver, som vil tage dette i Betragtning, maa, hvis de kender noget til Forholdene, indrømme, at de unge gør et godt Stykke Arbejde.

Naar der ses bort fra Haandværkerlejrene, hvor der gives fagteknisk Undervisning, er *Skoleplanen* saaledes (der undervises 9 Timer ugentlig à 50 Minutter): 1 Times Sang — 2 Timers Gymnastik — 1 Times Regning — 1 Times Dansk (Litteratur) — 1 Times Samfundskundskab — 1 Times Arbejdsregning — 2 Timers Arbejdsrundskab. Der er Foredrag ved fremmede Foredragsholdere hver 14. Dag. Desuden skal der, fordelt paa 2 eller 3 Aftener, deltages i 5 fulde Timers Aftenundervisning med følgende Fag, som Eleverne selv kan vælge imellem: Husflid, Gym-

nastik, Haandbold, Fodbold, Boksning, fri Idræt, Biologi, Samaritergerning, Tegning, Bogholderi og Regnskabsføring, Zoologi, Botanik, Geologi og Sang.

Naar man har tilrettelagt Undervisningen efter de foran angivne Linier, skyldes det bl. a., at man har ment det af stor Værdi for de unges Muligheder for at opnaa Beskæftigelse, at de kan regne, skrive og læse nogenlunde ordentligt Dansk, hvilket det har vist sig i mange Tilfælde at knibe slemt med, men Undervisningen er ogsaa tilrettelagt som en arbejdsteknisk Undervisning for ufaglærte, afpasset efter Arbejdet i Lejrene, saaledes at denne Undervisning suppleres med geometrisk Tegning, Projekttegning, Arbejdstegning og eventuelt Frihaandstegning.

Deltagerne faar et *Pengevederlag*, der normalt andrager 10 Kr. ugentlig, — arbejdes der paa Akkord, 12—14 Kroner for 40 Timers Arbejde. Af det kontante Vederlag hensættes 4 Kr. om Ugen i Sparekassen. Desuden faar de Kost og Logi samt Arbejds- og Hjemmetøj. Medlemmer af Arbejdsløsheds-kasser er fritaget for at betale Kontingent til disse. De unge skal være Medlem af en Syge- og Invalideforsikring, og Kontingentet betales af Lejren. Arbejdet i Lejrene regnes i Forhold til Arbejdsløshedsforsikringen for Arbejde af normal Karakter, hvilket jo har stor Betydning, efter at de strengere Regler for de unges Opnaaelse af Understøttelsesret er gennemført. Af andre Fordele kan nævnes at den unge kan faa fri Rejse til og fra Ungdomslejren, naar han har været der i den fastsatte Tid. Deltagere, der paa fuldt tilfredsstillende Maade har deltaget i en Ungdomslejr i det for Deltagelsen fastsatte Tidsrum, kan efter eget Ønske antages til at gøre fortsat Tjeneste som Underledere.

Arbejdet paa Lejrene er imidlertid ikke blot Arbejde og Undervisning; man har sat meget ind paa at faa *de unges Fritid* udnyttet paa bedste Maade. Saaledes er der i Vinterhalvaaret af Ministeriet arrangeret Foredrag ved udsendte Foredragsholdere. Der vises Film og arrangeres Oplæsningsaftener, og bagefter følger der fælles Kaffe-bord, hvori ikke alene Deltagerne, Forstanderen, Arbejdslederne og Foredragsholderen deltager, men ogsaa enkelte af Omegnens Beboere, der har været interesseret i at høre Foredraget. Paa denne Maade søger man at faa Kontakt med den lokale Befolkning og gøre den bekendt med Lejrene, dels for i det hele at faa et godt Nabo-skab, og dels ogsaa fordi dette kan være af Værdi for at kunne skaffe de unge fra Lejrene Arbejde.

Hver af Lejrene er forsynet med et mindre Haandbogsbibliotek, og desuden har Lejrene ved Aftale med lokale Biblioteker sikret sig en passende Samling Skønlitteratur, der regelmæssig fornyes. I deres Fritid har Deltagerne Lejlighed til at fremstille Husflidsarbejder paa Værkstedet. Værktøjet stilles gratis til Disposition, hvorimod noget af Materialet maa betales, men Lejrene kan som Regel skaffe Materialet meget billigt. Har de unge ikke Kendskab til Husflid, vil de have rig Lejlighed til at faa det

paa Lejrene, idet der paa de fleste Lejre gives de Elever, der ønsker det, Undervisning i Husflid i Fritiden.

Om Sommeren er ganske naturligt Sporten den altovervejende Fritidsbeskæftigelse. Der drives fri Idræt, Fodbold, Haandbold, ja i Virkeligheden saa godt som al Sport paa Lejrene. Der arrangeres Fodboldkampe med lokale Klubber og Foreninger, og Deltagerne har Adgang til at opnaa Idrætsmærket under Opholdet. Alle fornødne Rekvisitter, herunder ogsaa Fodboldstøvler, sørger Lejren for uden Udgift for Deltageren. Paa Lejrene udgives af de unge en Lejravis, der indeholder Bidrag baade fra Forstander, Arbejdsledere og Deltagere.

Nu og da indtræffer der særlige Begivenheder paa Lejren, der kræver ekstra Fest. Saaledes fejres Indhøstningen ved et Høstgilde, hvortil Lejren inviterer Omegnens Beboere, navnlig Damer, for ved saadan en Lejlighed danses der jo ogsaa. — Julen fejres ved en særlig Fest, dog nogen Tid før Juleaften, for i Julen forlader de fleste Lejren. I Tiden fra 22. December til 2. Januar (ligesom ogsaa i Paaskeugen) gives der de Deltagere, der ønsker at rejse bort fra Lejren, Tilladelse dertil. De Deltagere, der rejser, faar i Stedet for det sædvanlige Vederlag udbetalt 3,50 Kr. pr. Dag, og desuden har Lejren i de sidste Aar betalt den halve Rejseudgift.

Paa en Ungdomslejr er der almindeligvis 80—100 Deltagere. Lejren ledes af en *Forstander*, og det siger sig selv, at Arbejdet paa Lejren i stor Udstrækning er betinget af Forstanderens Evne til at lede dette. Det er ikke nogen let Opgave at være Forstander; der stilles store Krav til vedkommende. Han skal først og fremmest være en Personlighed, der har Kendskab til Ungdommen. Han skal kunne overse og tilrettelægge Arbejdet, Undervisningen, Sporten, Fritiden, Økonomien o. s. v. Han skal være i Stand til at knytte Forbindelsen mellem den stedlige Befolkning og Lejren, og han skal være den unge behjælpelig med at skaffe ham Arbejde og paa andre Omraader, hvor der trænges til det, give ham et Raad eller en hjælpende Haand.

For at give vedkommende, der søger Stilling som Forstander, Lejlighed til at se, hvorledes Arbejdet foregaar, og om det er noget for ham, og samtidig for at give Administrationen Lejlighed til at lære ham at kende, kommer han paa en tre Maaneders Prøvetid paa en af de bestaaende Lejre, og først derefter kan der efter tilfredsstillende Ophold være Tale om fast Ansættelse. Noget lignende gælder for Lærere og Arbejdsledere. Foruden Forstanderen er der ved Lejren ansat 1 à 2 Lærere, 4 à 5 Arbejdsledere, en Regnskabsfører og en Økonoma.

Lejrene kan være indrettet forskelligt. Der er *Baralejre*, der er beregnet til at flytte og indrettet med Forstanderbolig, Spisesal, Læseværelse, Undervisningslokale, Værksteder til Husflid o. s. v. Belægningsstuer til 6—8 Mand, Arbejdslederværelse, Gymnastiksal, Køkken, Sanitetsfløj med Bad, Centralvarme, elektrisk Lys o. s. v.

Der er endvidere Ungdomslejre, der er indrettet i større Ejendomme som *Herregaarde* o. s. v. Andre indrettes paa den Maade, at der opføres 3—4 *Husmandsbrug* paa Jord, der skal kultiveres og bringes i Drift. I Bygningerne til disse Husmandsbrug indrettes Lejren, og derfra udføres Arbejdet. Naar dette er tilendebragt, kan Inventaret flyttes et andet Sted hen og Husmandsfamilier flytte ind og overtage Bedriften.

Statsungdomslejrene »*Vitskøl*« pr. Ranum og »*Møggelkær*« pr. Horsens er indrettet som Haandværkerlejre, hvor der navnlig beskæftiges Træindustriarbejdere, Tømrere, Snekere, Malere, Smede og Murere, men der er ogsaa ved disse Lejre et betydeligt Landbrug, der beskæftiger ufaglærte Arbejdere. Desuden er der Ungdomslejrene »*Rendbæk*« pr. Arrild, »*Klosterhede*« pr. Bækmarksbro, »*Stensbæk*« pr. Amum, »*Raabjerg*« pr. Aalbæk, »*Jerup*« pr. Jerup, »*Almindingen*« pr. Aakirkeby, »*Snepsgaard*« pr. Ribe, »*Karsemose*« pr. Frederiksværk, »*Brostbølgaard*« pr. Tarm, »*Bustrup*« pr. Brodal, »*Kettrupgaard*« pr. Ingstrup, »*Pallisbjerg*« pr. Ulfborg, »*Kærgaard*« pr. Ribe, »*Frederikshaab*« pr. Randbøl, »*Taarupgaard*« ved Viborg, »*Mosbjerg*« pr. Jerup, »*Audebo*« ved Holbæk og »*Straasø*« ved Ulfborg.

En Del af Lejrene ligger i Statsskove, hvor de unge beskæftiges ved Afvandsingsarbejder og andre Grundforbedringsopgaver, ved Stødoptagning, Kapning af Grene og andre Skovarbejder, som ellers ikke vilde blive udførte. Andre Lejre er beliggende paa Hedearealer, hvor de unge beskæftiges med at afvande, lave Veje, kultivere og tilplante Heder o. s. v. De unge tager ikke Arbejdet fra ældre, men der skabes tværtimod Mulighed for, at der bliver Arbejde til endnu flere her i Landet. De Hedearealer, der kultiveres, og de Skove, der plantes, giver Arbejde langt ud i Fremtiden og vil skabe Værdier for hele det danske Samfund, noget, der maa tages i Betragtning, naar man vil bedømme Lejrenes Økonomi.

Til Kvinder er der indrettet tre Lejre, nemlig »*Sølyst*« pr. Jyderup, »*Billehave*« pr. Strib og »*Østruplund*« pr. Otterup. I disse vil der være Plads til ca. 240 unge Kvinder.

Reglerne for Deltagelse er de samme for de unge Kvinder som for Mændene, men Beskæftigelsen er selvsagt af en anden Karakter. De unge Kvinder bliver beskæftiget med Husgerning, Skræddersyning, Vask, Havearbejde, Spædbørnspleje (idet der til Lejrene er knyttet et Spædbørnshjem med Plads til 20—30 Spædbørn). Undervisningen foregaar i Tilknytning til Arbejdet paa Lejren, men iøvrigt i Lighed med Undervisningen paa Mandslejrene. For Tiden er der paa Lejrene Plads til ca. 2200 unge.

Statens Udgifter er ca. 8 Kr. pr. Dag pr. Deltager.

Der er rettet en Del Kritik mod Ungdomslejrenes Økonomi, idet der menes, at

det er for kostbar en Foranstaltning. Interessant er det, at det er de samme Blade og Personer, der, før Lejrene blev oprettet, altid talte og skrev om, at der burde indføres Arbejdspligt o. s. v., der nu gaar i Spidsen med Kritikken af Ungdomslejrenes Økonomi. De samme Folk, der vilde have oprettet Arbejdslejre for 20—30.000 unge her i Landet, er nu bekymrede for de Udgifter, som Samfundet har ved at hjælpe nogle Tusinde unge over en Arbejdsløshedsperiode. Selvfølgelig kan Arbejdet i Ungdomslejrene aldrig blive rentabelt, alene af den Grund, at der ikke maa laves Arbejde, som er af en saadan Karakter, at det griber ind i bestaaende Erhverv og krænker deres Rettigheder; men ser man paa, at en ung Kvinde eller Mand, som gaar arbejdsløs i Byen, jo skal have sin Understøttelse for at kunne eksistere, og naar man samtidig tænker paa den nedbrydende Virkning, Arbejdsløsheden har paa de unge, den rammer, saa maa man sikkert erkende, at det hele ikke kan bedømmes i Kroner og Ører. De, som hævder, at Lejrene er for dyre, gør sig næppe klart, hvilke Værdier der herigennem kan skabes for de unge selv. Et Samfund bør have Raad til at ofre noget paa den Ungdom, der for en Tid er blevet sat uden for det normale Erhvervsliv. Disse unge har i Ungdomslejrene Lejlighed til at holde deres Arbejdsevne vedlige, og de faar en Undervisning, som kan komme dem til gode senere i Tilværelsen, og heri kan Samfundet kun være interesseret. Dernæst kommer Værdien af det Arbejde, som de unge i Lejrene udfører. Det er som Regel Arbejder paa langt Sigt, saaledes at de i Øjeblikket vanskeligt kan gøres op i Penge, men skal man se paa den økonomiske Side af Sagen, maa man ikke glemme de Værdier, der herved skabes for Samfundet.

Erfaringerne fra de Aar, man har beskæftiget sig med Ungdomsarbejdsløsheden, viser, at der er en betydelig Forskel paa Ledigheden om Sommeren og om Vinteren. Under Hensyn til denne stærke Svingning og til at Ledigheden i det hele har vist en nedadgaaende Tendens, har man ment det urigtigt at fortsætte med Oprettelse af permanente Ungdomslejre. Man har ment det uhensigtsmæssigt at oprette disse Lejre i et saadant Omfang, at de er tilstrækkelige til i Vintertiden at optage samtlige unge arbejdsløse, der kan henvises til Lejr, idet man da i Sommerhalvaaret risikerer at staa med en Række halvtomme Lejre og alt for stort Personale. I Stedet for har Ministeriet efter Henstilling fra Ungdomsudvalget oprettet Lejre, der kun bliver benyttede i de Perioder af Aaret, hvor Ledigheden er størst.

De *faglærte unge* udgør over Halvdelen af de unge, som kan henvises til Ungdomsforanstaltning. Arbejdet i Ungdomslejrene frembyder imidlertid (naar man ser bort fra Haandværkerlejrene) kun i mindre Omfang Mulighed for Beskæftigelse inden for deres Fag, og da det er vanskeligt at iværksætte egentlige Beskæftigelsesforanstaltninger for de fleste Grupper af faglærte, bl. a. paa Grund af den for Tiden

herskende Raastofmangel, har man ment det rigtigt at søge de faglærte unge beskæftiget i Vintermaanederne gennem Deltagelse i faglige Kursus. Der er foreløbig i København oprettet en Række særlige Kursus for unge faglærte arbejdsløse i Alderen 18—25 Aar. Undervisningen er for Størstedelens Vedkommende Værkstedsundervisning og tilrettelægges saaledes, at Deltagerne ved at følge hele Kursuset faar Adgang til at gennemgaa alle de forskellige Grene inden for Faget. Deltagelse i de foranævnte Kursus, der er oprettet af Arbejds- og Socialministeriet efter Indstilling af Ungdomsudvalget og tilrettelagt gennem Samarbejde mellem de faglige Organisationer og Teknologisk Institut, er frivillig, men de unge arbejdsløse henvises til Kursus af det offentlige Arbejdsanvisningskontor, der drager Omsorg for, at de arbejdsløse, der har den længste Arbejdsløshedsperiode, henvises først. Udgifterne ved de omhandlede Kursus afholdes af Ministeriet, der ogsaa betaler Deltagerne et Vederlag, svarende til, hvad de kunde oppebære i Arbejdsløshedsunderstøttelse. Foreløbig er saadanne Kursus igangsatte i København, men det er Meningen — naar Forudsætningerne herfor er til Stede — ogsaa at oprette lignende Kursus i de større Provinsbyer.

Ogsaa paa andre Omraader har Ungdomsudvalget indstillet til Ministeriet, at der ydes Tilskud. Saaledes føres der for Tiden Forhandlinger imellem Dansk Arbejdsmands Forbund og Maribo Amts økonomiske Selskab og Landboforeningerne i Sønderjylland om Anbringelse af unge Byarbejdere i Landbohjem. Hvis der ved disse Forhandlinger opnaas Enighed, er det Meningen, at Ministeriet skal yde et Tilskud hertil.

Ja, disse Foranstaltninger og Ungdomslejre oprettes jo ikke just for, som jeg skrev i min Indledning, at raade Bod paa Arbejdsløsheden i egentlig Forstand — det sker jo kun ved at faa de unge i virkeligt Arbejde — men for at raade Bod paa visse af de Virkninger, der er Resultaet af Ungdomsarbejdsløsheden. I et Radioforedrag efter Lovens Vedtagelse 1940 udtalte Arbejds- og Socialminister *Kjærbøl*: »Jeg har fuld Tillid til, at det Arbejde med de unge arbejdsløse, der nu er bragt ind under faste Former, vil bære god Frugt, og at de betydelige Midler, der stilles til Raadighed til dette Formaal — indtil 8 Mill. Kr. aarlig — vil vise sig at være godt anvendt. De Erfaringer, vi har haft med de bestaaende Lejre, viser, at de arbejdsløse unge er dygtige, villige og flinke, naar de tages paa den rette Maade. De forstaar selv Værdien af det Arbejde, der udføres, og de forstaar, at det først og fremmest gælder om at gøre en Indsats, hvis de vil frem i Livet. Der er Fremdrift og Energi til Stede, selv hos dem, der har gaaet længst ledige; der er Mod paa at tage fat, selv paa store og vanskelige Opgaver, og det er en Fornøjelse at se, hvorledes unge arbejdsløse i Løbet af kort Tid høster Gavn, Glæde og Sundhed

af Arbejdet i Ungdomslejrene«. ... Disse Ord kan jeg helt tilslutte mig og understreger dem saa ofte, der gives mig Lejlighed dertil. Et Ophold paa en Ungdomslejr kan og skal selvfølgelig ikke sammenlignes med Arbejde af normal Karakter, men er dog langt at foretrække fremfor Uvirksomhed og Lediggang. Denne Opfattelse slaar ogsaa mere og mere igennem hos de unge, ikke mindst efter at der nu vender flere hjem efter endt Ophold paa Lejrene og kan fortælle om Forholdene derude. Enhver Ting har sine Begyndervanskeligheder, men vi har dog haft den Glæde, at mange af de unge, der var paa Lejr sidste Vinter og fra Lejren i Sommermaanederne fik Arbejde udenfor denne, har søgt tilbage til Lejren, da de paany blev ledige.

For at give Oplysninger om Lejrene har Arbejds- og Socialministeriet udgivet en lille Pjece, der fortæller de unge om Arbejdet og Vilkaarene paa Lejrene, ligesom der er optaget en Smalfilm, baade med og uden Tone. Denne Film faaes ved Henvendelse til Statens Filmscentral og hedder »Ungdom i Arbejde«.

Det har været og er et interessant Arbejde, Ungdomsudvalget har haft og har. Ikke mindst har Kritikken været interessant. I 1940, da Arbejdsløsheden truede med at antage et kolossalt Omfang, blev vi kritiseret, fordi Arbejdet med at opføre Lejre gik for langsomt — da gjorde det intet, hvad det kostede. Nu, da Ledigheden blandt Ungdommen glædeligvis er ringe, kritiseres vi, fordi der er bygget for mange Lejre, og at det er for dyrt. Det er rigtigt, at der i Sommer har været for faa unge arbejdsløse til at fylde Lejrene, men det er da kun godt, og Lejrene har da været anvendt til andre Formaal, blandt andet til Ferieophold for Mødre med Børn, og 3 af Lejrene er blevet optaget af langvarigt arbejdsløse.

De, der interesserer sig for Ungdommen, er sikkert alle enige om at betegne Ungdomslejrene som en Hjælpeforanstaltning, der har sin Værdi derved, at den unge i en Arbejdsløshedperiode gives noget, der er betydeligt bedre end Uvirksomhed; det har for mig været en Glæde at se, hvordan de fleste, der er kommen paa Lejrene, har haft Gavn af Opholdet dér; men skulde Forholdene kunne arte sig saaledes, at der var Arbejde nok herhjemme baade til ældre og yngre, Arbejde i det normale Erhvervsliv, ja, saa var vi sikkert alle enige om at hilse dette med Glæde.

9. November 1942.

BØGERNES VERDEN ER SOM STILLE GEMMER —

AF ERIK HAUERSLEV

Efteraar. Frisktrykte Bøger af Sæsonens Litteraturflom hobede sig op paa mit Skrivebord: De store Bryggerheste, Opgangstider, En Haandfuld Støv o. s. v., o. s. v. Saa pløjede man løs. Timerne i de lange Vinteraftener svandt bort, og Stabellen af uopskaarne Bøger skrumpede ind. Det var man egentlig ikke ked af. — Hvor mange Bøger kunde man ikke lukke med en Fornemmelse af, at det Papir kunde have tjent et bedre Formaal!

En Dag naaede jeg da saa vidt, at jeg skulde til at anbringe $\frac{3}{4}$ Meter »Ryg« i Reolen. Der var ikke særlig god Plads — det var der heller ikke i Fjor; en »Udrensningssaktion« var altsaa paakrævet! Men med den naaede jeg aldrig langt. Faldet ned bag andre Bøger fandt jeg en Bog i et kedeligt graat Omslag. Jeg bladrede lidt i den. »*Arcopagitica*« stod der paa Titelbladet, »trykt første Gang i 1643«. Formodentlig var Indholdet lige saa støvet, som Bogen selv var blevet det ved den lange, hidtil upaaagtede Tilværelse i min Reol?

Dog, jeg tog Mod til mig, satte mig paa Gulvet foran Reolen og gav mig til at læse de indledende Linier, og her fandt jeg Ord, som gav Genklang i mit Sind og skabte forjættende Perspektiver af en Art, der ikke havde Sidestykke i nogen af alle de Bøger, jeg nys havde læst. Dejlig fjern blev Omverdenen med alle dens store og smaa Problemer, medens jeg i Selskab med denne lille uanselige Bog — hurtigt som Tankens Flugt — rejste ned gennem tre Aarhundreder, over Havet til et fremmed Land.

Havde jeg et Øjeblik haabet, at jeg var kommet til fredeligere Tider og Forhold, blev jeg i alle Fald skuffet. I *England* havde Reformationens Efterdønninger endnu ikke lagt sig. *Karl den 1.* havde i nogle Aar regeret udenom Landets folkevalgte Forsamling, men da han i 1628 fattedes Penge til fortsætte med sin Deltagelse i Trediveaarskrigen, maatte han — omend nødtigt — underskrive *Petitions of rights*, som i Lovform fastslog alle Parlamentets gamle Rettigheder: Kun med dettes Samtykke kunde Skatter og Laan udskrives, Fængslinger foretages m. v.

Den dybe Modsætning mellem Konge og Folk skulde dog meget snart atter komme frem paa Billedfladen, og allerede samme Aar trak det op til en dramatisk Episode, idet det kom for Husets Øre, at Kongen egenmægtigt udstedte Toldforordninger. Parlamentsoppositionen foreslog omgaaende en Protestresolution, der klart og tydeligt tog Afstand fra en saadan Fremgangsmaade. Lige saa omgaaende befalede da Kongen Husets Formand at opløse Parlamentet, inden Resolutionen kunde vedtages.

Men der var gjort Regning uden Vært. Saa saare Medlemmerne fik Nys om,

hvad der var i Optræk, blev Dørene i Hast lukkede, og mens Formanden blev tvunget til at blive, og Kongens Folk forsøgte at storme Huset, vedtog man under stormende Tilslutning, »at den, der indførte nye eller papistiske (d.v.s. paveligsindede) Meninger i Religionen, og den, der vilde kræve eller betale ulovlige Afgifter, var en Fjende af Riget og forødte Englands Frihed«.

Udtalelsen røber, at Skellet mellem Konge og Palament ikke alene blev trukket efter politiske Linier, men at der tillige ogsaa forelaa dybe religiøse Uoverensstemmelser.

Aarsagen hertil var, at man ikke, da den calvinistiske Reformationsform havde sejret, kunde komme til Enighed om, hvordan den skulde praktiseres, idet Højkirken, efter een Gang at have brudt med Rom, genindførte forskellige »papistiske« Kirkeskikke. I dette fik Bisperne Medhold og Støtte hos Kongen. Heroverfor stod store Dele af Folket, Puritanerne, der ønskede den calvinistiske Kirkepolitik ført til Bunds.

I de følgende Aar kom der paa denne Baggrund til at staa en ofte meget bitter Strid mellem Konge og Højkirken paa den ene Side og den brede Befolkning og Parlamentet paa den anden. En foreløbig Afklaring fandt først Sted i 1640, da Kongen erkendte sin Underlegenhed og indkaldte det af Puritanerne dominerede Parlament. Dette slog nu efter bedste Evne sin Magt fast, først over for Kongen, der efter et Par Aars Forløb maatte flygte fra London for ude i Landet at forsøge at rejse en Hær af Adelsmænd, der kunde give ham Magten tilbage; men ogsaa de mest yderliggaaende Puritanere, Independenterne, forfulgtes, skønt de i deres Midte rummede to af Tidens mest betydende og bedst kendte Personligheder: *Cromwell* og *Milton*.

Mens Cromwell med sine »Jernsider«, kæmpede paa Livet løs mod Kongen, førte Milton en ikke mindre forbitret Strid med Aandens Vaaben.

Milton er ved Siden af Shakespeare den fornemste Digter i klassisk engelsk Litteratur. Egentlig skulde han have været Præst, men følte tidligt et Kald som Digter. Han fik den bedste Uddannelse, engelske Kollegier kunde præstere, og foretog senere Rejser til Frankrig og Italien og havde her Lejlighed til at træffe sammen med Galilæi, der da var en gammel og nedbrudt Mand, som levede som Fange under Inkquisitionen, fordi Resultatet af hans videnskabelige Undersøgelser af Universet ikke passede ind i Romerkirkens Anskuelse, hvorfor han blev betragtet som en Kætter.

Da det puritanske Parlament i 1640 fik Magten, vendte Milton hjem til England og lod sine litterære Planer hvile til Fordel for et politisk, religiøst og socialt betonet Forfatterskab. I den heftige Strid om Kirkens Organisation deltog Milton med flere Skrifter i radikal Aand, ligesom hans mislykkede Ægteskab med en syttenaarig Adelsfrøken gav Anledning til skarpe Indlæg om Ægteskabs- og Skilsmissevilkaar.

I 1643 indførte Parlamentet Censur. Det havde ellers været en af dets første Handlinger at ophæve al Kontrol med, hvad der udkom paa Tryk. Men Puritanerne blev snart betænkelige ved at se Følgerne af denne Frihed. Ikke alene udnyttede Modstanderne de Muligheder, Trykkefriheden bød; men ogsaa de talrige Sekter, som efterhaanden udskilte sig fra Puritanerne, propaganderede ivrigt ved Hjælp af det trykte Ord. Censuren indførtes da paany, og det er denne Handling, der faar Milton til at skrive sit bedste Prosaværk: Trykkefrihedsskriftet *Areopagitica*.

Heri vender Milton sig frygtløst direkte til Parlamentet, hvis Modvilje han straks søger at tage Brodden af ved — det formodentlig eviggyldige Middel — at anslaa de Strengs, der appellerer til Nationalfølelsen, Højsindet og Ædelmodigheden.

»Herrer og menige Lovgivere, betænk hvilken Nation I er; det er ikke noget dvask og sløvt Folk, det er hurtigt opfattende, begavet og kritisk, skarpsindigt til at finde nye Veje, kløgtigt og udholdende i Drøftelse, i Stand til paa ethvert Punkt at naa saa højt, som den menneskelige Evne kan svinge sig!«

Meget hurtigt fornemmer man under Læsningen, at Milton er en mægtig Polemiker, skarp, vittig og overbevisende i sin Dokumentation af, hvor uhensigtsmæssigt og snæversynet det er at baandlægge det trykte Ord.

Hele Forsvaret for den fri Udgivelse af Bøger lægger Milton deri, at Livet er værdiløst uden frit Spillerum og mere værd, jo friere Spillerum. Men lad hans egne sprudlende og livskraftige Ord tale; omend det er tre hundrede Aar siden, de sattes paa Papiret, glimter de af Friskhed og Genialitet.

»Den Frihed, vi kan haabe at naa til,« siger Milton, »bestaar ingenlunde deri, at intet Misbrug skulde opstaa i Staten; men naar Klagemaal frit kan fremføres, grundigt undersøges og Misforhold hurtigt rettes, saa er man naaet saa langt med Hensyn til borgerlig Frihed, som fornuftige Mennesker kan vente.«

»Bøger er ikke ubetinget døde, men indeholder en Livskim i sig, som gør dem lige saa virksomme som den Sjæl, hvis Afkom de er. At dræbe en god Bog er næsten lige saa galt som at dræbe en Mand; den, der dræber en Mand, dræber et Fornuftvæsen, men den, der tilintetgør en god Bog, dræber selve Fornuften!«

Milton er meget omhyggelig i sin Bevisførelse. Udførligt redegør han for, hvor maadeholdne man var i de gamle Kulturlande, Hellas og Romerriget, med at gribe ind over for det skrevne Ord og viser, at hvor man har gjort det, har det været et Tegn paa Svaghed og Forfald: »Alle de bedst og fornuftigst styrede Stater til alle Tider og ved enhver Lejlighed har undgaaet at bruge Censuren, og det var de løgnagtigste Forførere og Undertrykkere, der først tog den i Brug. — Hvis alle en Mands Handlinger i god eller daarlig Retning skulde rationeres, reglementeres og reguleres, hvad vilde da Dyd være andet end et Navn, hvilken Ros kunde der til-

komme den, der handlede Ret, hvad Slags Tak kunde der blive til den ædruelige, retfærdige og maadeholdne?

Dygtige Iagttagere af Menneskenaturen bilder sig ikke ind at kunne afskaffe Synden ved at afskaffe dens Genstand eller Materiale. Fratag en havesyg Mand hele hans Skat, saa har han dog een Juvel tilbage, I ikke kan berøve ham: hans Havesyge. Banlys alle Vellystens Genstande, I kan dog ikke gøre dem kyske, der ikke var det i Forvejen.

Hvis Valget staar til mig, foretrækker jeg langt eet Lod rigtig Handling for mange Gange saa meget voldelig Forhindring af daarlig Handling.«

Milton kan blive bitter og indtrængende i sin Form:

»Sandhedens Krukke maa ikke mere flyde med Olie, Trykkefriheden skal paany lægges i Lænker under en Prælat-Kommission paa 20 Medlemmer, Folkets Ret tilintetgøres, og hvad værre er, Videnskaben maa paany stønne i sine gamle Lænker, og alt dette, mens Parlamentet endnu sidder.«

Men paa sine Steder ogsaa med et vittigt og ironisk Anstrøg. Hvis det er Moralen, man vil forbedre, saa er det ganske utilstrækkeligt at forbyde Bøger:

»Man kommer nødvendigvis til at tænke paa den gæve Mand, der mente at kunne spærre Kragerne ude ved at lukke Laagen til sin Park!« Et andet Sted hedder det: »Undertiden ser man fem »Imprimatur« (Maa trykkes) i Samtale med hverandre paa eet Titelblads Torv, skrabende ud og bukkende for hinanden med deres kronragede Komplimenter, overvejende om Forfatteren, der ængstelig venter ved Foden af Bladet, skal gaa til Bogtrykkeren eller i Fængslet.«

Udtryksmaaden kan blive helt aktuel:

»Sandhed og Erkendelse hører ikke til den Slags Varer, der kan monopoliseres, og hvormed der kan handles til Maximalpriser, mod Vexelaccept og med paatrykt justeret Vægt!«

Henimod Skriftets Afslutning siger Milton:

»Jeg har endnu tilbage at omtale det utrolige Tab og den Skade, denne Censur-opfindelse paafører, langt større end der kunde paaføres os af en fjendtlig Sømmagt, der blokerede alle vore Havne, Indløb og Floder; den hindrer og sinker Importen af vor vigtigste Handelsvare: Sandheden.«

Og her er Ideen i sin største og rene Form:

»Jeg kan ikke prise en flygtig og klosteragtig Dyd, uprøvet og livløs, som aldrig gør et Udfald og søger sin Fjende, men som sniger sig ud af Vædekampen, hvor der i Støv og Hede kæmpes om den uødkelige Krans. Sikkert nok skaber vi ved en saadan Fremgangsmaade ikke Uskyldighed her i Verden, men langt snarere Urenhed: Vi lutres i Prøvelsen, og Prøvelsen bestaar i Modgang og Modvind. Derfor er den

Dyd, der vender sig fra Ondskaben, fordi den kun er et Barn i sit Kendskab til det onde og ikke fatter, hvad Lasten lover sine Følgesvende, kun en ubeskreven, ikke ren Flade, dens Hvidhed er kun en ydre Hvidhed.«

Lad her Citaternes Række slutte med Miltons Forhaabning til den nære Fremtid:

»Jeg ser for mig med Sjælens Øje en stor og mægtig Nation, der rejser sig efter Sønnen og ryster sine uovervindelige Lokker; jeg ser den som en ung Ørn, der i sin mægtige Ungdom skyder Ham og lader sine ublændede Øjne gløde i Middagssolens Straaler, renser og frigør sit længe blændede Syn ved selve Kilden til den himmelske Straaleglans, medens en Flok af frygtsumme Fugle, Natugler og Tusmørkedyr, flagrer rundt i Forfærdelse ved Tanken om, hvad den kan have i Sinde.«

— — —

Saaledes talte Milton for 300 Aar siden til sit Folk og dets Lovgivere, — i en ond Tid, hvor Smaalighed og Intolerance bredte sig. For Puritanerne som for de øvrige Reformatorer havde Spørgsmaalet om Pressens Frihed været en Livsbetingelse, men dog maatte Milton — da de bl. a. i Kraft af denne Frihed var naaet frem til Magten — fortælle dem, at et forbudt Skrift er som en Sandhedsgnist, der flyver i Ansigtet paa den, der forsøger at træde den ud.

Man føler, at gennem Milton taler det engelske Folks Samvittighed. Han er et Led i en Kæde, der strækker sig op gennem hele Menneskehedens Historie, og hvis første Led fortaber sig i den forhistoriske Tids Mørke, en Kæde af Mænd, hvis Livsindsats har været at holde Aandsfrihedens Fane højt ud fra Overbevisningen om, at Sandheden — og dermed Retten — i fri og aaben Kamp aldrig vilde komme til at lide Nederlag.

Det er da ogsaa denne Vishedsfornemmelse, der gennemstrømmer En, naar man lukker dette lille Trykkefrihedsskrift. Hvilket Mod og hvilken klippefast Tro paa sin Sags Retfærdighed maa ikke have besjælet Milton, da han udgav *Areopagitica*. At kæmpe for Aandsfriheden paa det Tidspunkt kunde uhyre let have kostet ham Friheden, ja, endog Livet.

Areopagitica indtager en fornem Plads i den levende Litteratur. Intet af dets Styrke og Kraft er gaaet tabt gennem de tre Hundrede Aar, der er forløbet, siden dets Fremkomst. Skønt skrevet som et Kampskrift, anvendt ved en ganske bestemt Lejlighed, lyser der ud fra det en Modenhed i Erfaring og et Vidsyn, der baade forbavser, imponerer og skaber Fortrøstning.

ARBEJDERNE — FRA STÆNDERTID TIL FOLKETID AF HJ. GAMMELGAARD

(Foredrag holdt i Radioens Serie »Fra Stænder til Folk« 23. November 1942.)

Den moderne Arbejderklasse og Arbejderbevægelse er et Barn af den borgerlige Kapitalisme, hvis Tilblivelse og Vækst er skitseret i et tidligere Foredrag i denne Række. — Mens andre Befolkningsgruppers Historie rækker langt forud for det sidste Hundredaar, er Arbejderen i Stændertiden saa at sige endnu ikke kommet ud af Moders Liv. Arbejderne var en Del af Borgerskabets underste Lag, udgjorde ikke nogen afgrænset Enhed og følte sig navnlig ikke som en særlig Folkegruppe.

I 1840'erne og 50'erne bestod endnu den fra Middelalderen stammende Laugsordning, hvis Forudsætning var, at enhver Svend normalt skulde kunne ende som Mester, en Forudsætning, der ikke var urimelig i de mange Aarhundreder, hvor Folketallet i det store og hele var stillestaaende. Modsætningen mellem Mester og Svend var derfor væsentlig den mellem gammel og ung, selv om der under særlige Opgangs- og Expansionstider kunde opstaa et talmæssigt Misforhold, der da kunde afføde økonomiske Kontroverser, f. Ex. i Renaissancetiden, hvor talrige fremmede Haandværksvende, bl. a. hollandske Murere og Stenhuggere og bøhmiske Klædemagere blev indforskrevet — eller i de store Byggeperioder efter Københavns Brande i 1700-Tallet, hvor der ogsaa forekom Strejker og »Sammenrotninger«, for hvilke der kunde idømmes strenge Straffe.

Laugssvendene udgjorde langt den største Del af den Befolkning, der svarer til Nutidens Arbejderklasse. Længere nede møder vi en meget ubestemmelig Gruppe Medborgere, der i Tællingerne benævnes »Daglønner«, og som flyder sammen med Tyendet og de helt subsistensløse. For de fleste Svendes Vedkommende var Kost og Logis endnu en væsentlig Del af Lønnen, og deres Stilling over for Mesteren nærmest et Tyendes.

Svende og andre Arbejdere var ikke blot uden Valgret til Stænderforsamlingerne; de var overhovedet ikke noget Problem; deres Forhold kommer kun paa Dagsordenen, for saa vidt som de ydede et klækkeligt Kontingent til de fattigforsørgedes Tal. Fattigvæsenet og ikke mindst Fattigskatten var nu engang et af Tidens store Spørgsmaal.

Enevoldskongernes merkantilistiske Politik havde i 1700 Tallet fremelsket en betydelig Industri med store Arbejdertal. Nedgangen kom med den liberale Lovgivning og Krigen mod Englænderne 1807—14; og det varede længe, før nye større Foretagender opstod. Først i 1861 naaede Firmaet Baumgarten & Burmeister, Landet største Industriforetagende (det senere Burmeister & Wain), et Arbejdertal paa 450. Allige-

vel var man kommen langt bort fra ældre Tiders Forudsætning om talmæssig Balance mellem Mestre og Svende. Kravet om Svendenes Cølibat lod sig ikke mere opretholde; den gifte Svend var ikke mere en foragtet Undtagelse, og i nogle Fag var han ved at blive Reglen. Det maa f. Ex. have været Tilfældet i Bogtrykfaget, hvor der i 1840 i København fandtes 26 Mestre med 276 Medhjælpere. Og i 1843 opgøres Antallet af gifte Svende blandt Murere og Tømrere til henholdsvis 54 og 67 pCt. Af samtlige Svende i København udgjorde de gifte ca. en Trediedel. Der var i Færd med at danne sig en permanent, en udsigtsløs Arbejderklasse. Og da der i 1840'ernes Slutning kom en Række Aar med stigende Prisniveau, sporedes der hist og her Uro blandt Arbejderne, ja, i Bogtrykfaget kom det i December 1848 til en Strejke, som dog hurtig endte med et Nederlag for Typograferne.

Mens Stænderrøre og Stændersamlinger saa at sige ikke berørte Svendes og Arbejderes Tilværelse, var dette i høj Grad Tilfældet med *Grundloven af 5. Juni 1849*. Ikke blot fik disse Mennesker nu Valgret til Folketing og Landsting paa samme Vilkaar som andre Borgere, hvad der efterhaanden maatte bidrage til at hæve deres Følelse af eget Værd, men i Grundlovens § 92 tilsagdes der Borgerne Ret til at »indgaa Foreninger i ethvert lovligt Øjemed«. Ganske vist udtalte den intet om, hvorvidt det var et lovligt Øjemed at forene sig for at opnaa højere Løn. Og da københavnske Murere i Januar 1851 nedlagde Arbejdet paa et Lønkrav, lod Politiet Lederne arrestere i Henhold til en Forordning af 1800, der fastsatte Arbejde i Rasphuset i 2 Aar som Straf for Ophavsmændene til Arbejdsnedlæggelse af et helt Laugs Svende. Her overfor hævdede Murersvendene, at den senere Tids Svendebevægelser »er en Følge af den liberale Aand, der gaar igennem Grundloven; det er denne Aand, der har forplantet sig til Svendene, der har lært dem, at ogsaa de hører til det store Samfund, som Grundloven omfatter, at ogsaa de har Fordring paa dens Goder«. Den offentlige Mening stod paa Svendenes Side. Selve Mesterlauget androg om de fængslede Svendes Løsladelse, og det kom til Forlig. I Folketinget tog Tscherning Murersvendenes Ret varmt i Forsvar, støttet bl. a. af Grundtvig, I. A. Hansen og Balthasar Christensen. Grundloven har siden været Værnet for Arbejdernes Organisationsret.

Omtrent fra samme Tid bliver en Række humant tænkende Mænd, Læger, Præster og andre, bevæget af Arbejdernes elendige Kaar, og Aarene indtil 1870 er kendetegnet ved en ivrig filantropisk og oplysende Virksomhed paa disse Mænds Initiativ. I 1847 stiftedes en »*Haandværkerdannelsesforening*« af unge Haandværksmestre med »Hippodrommanden« Jernstøber Lunde som Formand og Digteren Goldschmidt som Medlem af Bestyrelsen. Foreningens første Foredragsholder var N. F. S. Grundtvig, og i dens Debatter tog den unge Læge *Fr. Dreier*, Danmarks første socialistiske Forfatter, livlig Del. Denne Forenings Arbejde fortsattes senere, men i udpræget national-

liberal Aand, af C. V. Rimestads *Arbejderforeninger* (1853 og 1860), der fik stor Indflydelse paa de københavnske Arbejderes Livssyn og politiske Indstilling i denne Periode. Af andre borgerlige Filantroper startedes der Velgørenhedsforetagender, Hjælpeforeninger, Byggeforeninger, Brugsforeninger m. m. Til Arbejderne selv hører man næsten intet. Det kunde se ud, som om Arbejdernes Frigørelse skulde blive et Værk fra oven, ligesom Bondens Frigørelse havde været det i Slutningen af det foregaaende Aarhundrede.

Det skulde imidlertid gaa helt anderledes. I Kampen om Næringsfriheden havde Svendenes store Flertal staaet paa Haandværksmestrenes Side i Modstanden mod det ny. Men da Laugstvangen ophørte ved Lovens Ikrafttræden 1862, var Grunden faldet bort under den gamle sociale Ordning, gennemhullet som den allerede var af den forudgaaende Udvikling. Og den Frihed, som Svendene vandt til at nedsætte sig som Mestre blot ved at løse Borgerskab, blev ret illusorisk som Følge af den voksende Konkurrence fra den Industri, der nu begyndte at blomstre op. Nøden blandt Arbejderne øgedes stærkt under Prisstigningerne i Slutningen af 1860'erne og som Følge af den nu stærkt stigende Indvandring af Arbejdskraft fra Landet. Enkelte »farende Svende« bragte Bud hjem om Arbejderrøre i sydlige Lande.

Men det blev først Pariserkommunen, der fik Gnisten til at fænge herhjemme. I Maj 1871 udkom i København en lille 8 Skillings Pjece med Titlen: »*Socialistiske Blade i tvangfri Hefter. Udgivne af en Arbejder*. I. Socialismen i dens Forhold til Historien«. Først efter at endnu en Række Numre var udkommet og havde vakt det mest levende Røre, afslørede den anonyme Forfatter. Det var Løjtnant og Student *Louis Pio*.

Om denne ildfulde, blændende og ærgerrige Mand og hans nære Medarbejdere *Brix og Geleff* samledes en beundrende, men broget Skare. Og da Pio i Oktober 1871 stiftede »*Den internationale Arbejderforening for Danmark*«, hvori han selv valgtes som »Stormester«, blev Foreningen inddelt i faglige Sektioner, hvorved Vejen banedes til en vidtspredt Fagbevægelse.

Selv om Ophavsmændene til dette nye Røre var Mænd uden for Arbejderklassen, saa drejede det sig dog dennegang om en Forening af Arbejdere. Og efter at Bevægelsen ved Ledernes Svigten og Flugt til Amerika var et Sammenbrud nær, tog rigtige Arbejdere — en Skrædder (P. Holm), en Skomager (Hørdum) og en Snedker (C. C. Andersen) — Ledelsen og har haft det til denne Dag. Samtidig lykkedes det at udskille de sekterisk indstillede Elementer af Bevægelsen.

Denne *Selvhjulpethed* har givet den danske Arbejderbevægelse sit Præg, fjernt baade fra teoretiske Spekulationer og fra utopiske Drømmerier. Karakteristisk for den er ogsaa det nære Samarbejde mellem dens politiske og dens faglige Side, der ikke op-

hørte, da Fagforeningerne, som havde været et Led i »Internationale«, fik deres egne selvstyrende Organer, først byvise (Fællesorganisationer for alle Arbejdere) og fagvise (»Forbund« for hele Landet) — og fra 1898 centraliserede i »*De samvirkende Fagforbund i Danmark*«.

Forbundets første Formand, Malersvend *Jens Jensen*, senere Borgmester og Overpræsident i København, udtalte ved Aabningen af den Kongres, ved hvilken Stiftelsen vedtoges, bl. a. følgende Ord, der kort og fyndigt angiver Bevægelsens Karakter og Maal og kaster Lys over dens Tilblivelse og Fortid saavel som ind i dens Fremtid:

»Arbejderbevægelsen er ikke en kunstig Plante, men et naturligt Produkt af det moderne Samfund. Den maatte komme økonomisk, fordi Frikonkurrencen og Privatkapitalismen har skabt en afhængig Arbejderklasse, som uden Organisation og selvbevidst Optræden kun vilde blive et Middel til at øge Privatkapitalismens Rigdomme. Den vilde blive som Dværge i Bjerget, der smelter Guld fra Dag til Dag uden nogensinde selv at se en Solstraale eller føle Livets stærke Pulsslag i sine Aarer.

Vi er her i Kraft af den Udviklings Lov, alle maa bøje sig for. Og vi er her i saa stort et Tal, fordi der er gjort et mangeaarigt Forarbejde. De enkelte Fag har dannet lokale Foreninger, samlet dem i Forbund og Fællesorganisationer Landet over. Vi har 25 Aars Kampe og Erfaringer bagved os; hver enkelt Del af det store Legeme har gennem Selvstyre lært at vurdere sine egne Kræfter, og ved Sammenslutningen i Forbundene og i Lokalorganisationerne har vi udviklet Solidaritetsfølelsen, Begejstringen og Offerviljen for den Sag, der omslutter Millioner af Mennesker Verden over.

Nu føler vi os modne og stærke nok til at danne den Sammenslutning for hele Landet, som er blevet en Nødvendighed, ikke alene fordi vore Opgaver vokser og efterhaanden bliver sværere at løse, men ogsaa fordi vore Modstandere ved at følge vort Exempel og slutte sig sammen tvinger os til at slutte os endnu tættere sammen. Den Armé, vi skaber, maa være stærk og fast, thi den skal erobre en Verden, og den maa være demokratisk ordnet, thi den skal udvikle Mennesker«.

De 700 Medlemmer i Internationales faglige Sektioner i 1871 var nu — 27 Aar efter — vokset til 61.000. Aaret forinden, 1897, var de ufaglærte Arbejderes Landsammenslutning, »*Dansk Arbejdsmandsforbund*«, traadt ud i Livet. Arbejderklassen er i Færd med at blive en Enhed.

Jævnside med det faglige Arbejde gik Kampen paa den politiske Arena. Allerede ved Folketingsvalget den 20. September 1873 opstillede det nye Arbejderparti Kandidater i flere københavnske Kredse (deriblandt Pio og Geleff, som dengang sad i Fængsel efter »Slaget paa Fælleden«) samt i Aarhus og i Svinningekredsen, men opnaaede kun ganske forsvindende Stemmetal. Først i 1884 valgtes de to første

Socialdemokrater ind i Folketinget: *P. Holm* og *Chr. Hørdum*. Stemmetallet, der i dette Aar ialt beløb sig til 6800, var i 1898 vokset til omtrent 32.000, og 12 af Tingets Pladser besattes. Samtidig var Partiet blevet repræsenteret i en Række Byraad (fra 1893 i Københavns Borgerrepræsentation), og dets Presse var i stærk Udvikling overalt i Landet.

Kort efter »De samvirkende Fagforbund«s Stiftelse samledes ogsaa de bestaaende Organisationer af *Arbejdsgivere*, og faa Maaneder efter, i Maj 1899, mødtes de to Hære til den første store Styrkeprøve. Lockouten sluttede efter flere forgæves Mæglingsforsøg med »*Septemberforliget*«, det som siden har været Grundloven for Arbejdet i Danmark. Heri anerkender de to Hovedorganisationer hinanden som ligeberettigede og fastsætter Grundreglerne for deres indbyrdes Forhold i Krig og Fred. Til Haandhævelse af Forligets Bestemmelser nedsattes Aaret efter »Den permanente Voldgiftsret«, der i 1910 afløstes af »Den faste Voldgiftsret«, hvis Ret til at træffe Afgørelser strækker sig over et videre Felt, og som paa Arbejdsstridighedens Omraade er Landets Højesteret. Denne Ret kan dog kun dømmе i Sager, der angaar Brud paa Overenskomsterne (»Retstvister«). Ved »Interessekonflikter«, hvor det drejer sig om nye Overenskomster, kunde siden 1910 Statens Forligsmand (fra 1921 Forligsmandsinstitutionen) træde til og som Samfundets Repræsentant gribe ind, naar han tillagde Stridens Virkninger og Omfang samfundsmæssig Betydning. Disse Institutioner blev de øverste Led i en lang Række Instanser til Bilæggelse af faglig Strid, der opstod i Tiden mellem Septemberforliget og den første Verdenskrigs Udbrud.

At skildre Arbejderbevægelsens Udvikling i den siden Septemberforliget forløbne Menneskealder vilde være omtrent det samme som at skrive Danmarks Historie i denne Periode. Set nærvæd har den for Arbejderne været fuld af Modgang og Storme, set i et fjernere Perspektiv synes den en Kæde af Sejre. I et Tidsrum, der endnu ligger indenfor de ældstes Minde, har Arbejderbefolkningen fra en overset og foragtet Del af Borgerskabet, en »lige gyldig Masse«, emanciperet sig, hævet sig til den største og fastest sammensvejsede Gruppe i Folket, til en udslaggivende og paa vigtige Omraader ledende Faktor i dets Liv.

Den, der har oplevet blot en større Brøkdél af denne Udvikling, kan da undertiden fristes til at knibe sig i Armen og spørge, om det er Eventyr eller Virkelighed, eller om den indre Omformningsproces virkelig har kunnet følge med det mægtige ydre Fremskridt. I hvert Fald maa man undrende søge efter en Forklaring.

Noget af Forklaringen ligger naturligvis i Arbejderbefolkningens stærke talmæssige Vækst, som er en Følge af den fremadskridende Industrialisering. Men de 553.000 fagligt organiserede Arbejdere (hvoraf 202.000 Medlemmer af Dansk Arbejdsmandsforbund og 99.000 Kvinder), der opgjordes ved sidste Aarsskifte, udgør dog kun et

Mindretal af Befolkningen, neppe 30 pCt. af dem, der ved Folketællingen henregnes til Forsørgere. Ogsaa ved Folketingsvalget ligger Antallet af socialdemokratiske Stemmer endnu adskilligt under Halvdelen (i 1939 ca. 730.000 eller ca. 43 pCt.) af samtlige afgivne Stemmer, skønt utvivlsomt mange Ikke-Arbejdere har givet deres Stemme til Socialdemokratiet.

En Forudsætning for den Kraft, hvormed Arbejderne har sat ind i Samfundslivet, er ogsaa det stærke Sammenhold, der præger dem udadtil. Pligten til at vise »Solidaritet« har Arbejderen drukket ind med Modermælken. Den er det første Bud i hans Katekismus. Bølgerne kan gaa højt i en Forsamling, men naar Beslutning er truffet af et Flertal, er det en Forudsætning, at man udadtil optræder enigt. Traditionen fra den gamle Laugstid har maaske bidraget til denne Følelses Styrke — ligesom Arven fra Landsbyfællesskabet kan antages at være en Del af Forklaringen paa den danske Bondestands Evne til at optage og udvikle Andelstanken.

Men først og fremmest bunder den i Forvisningen om, at Sammenholdet har bragt Resultater, at Enighed virkelig gjorde stærk. Intet fremmer mere Succes end Erfaringen om, at man hidtil har haft Succes. Arbejderen ved, at den gennemsnitlige Realløn siden Bevægelsens Opstaaen for 70 Aar siden er fordoblet; Organisationernes Kamp for bedre Arbejdsforhold har bl. a. ført til Arbejdstidens væsentlige Forkortelse og til lovbestemt Ferieret. Sociallovgivningen, der er et saa fremtrædende Træk i den sidste Menneskealders Lovgivning, har fjernet noget af den Uhygge, som Frygten for Sygdom, Ulykkestilfælde eller Arbejdsløshed omgav hans hele Tilværelse med.

En vis Stigning i Arbejdernes Lefevod vilde vel ogsaa uden Fagforeningerne være kommet som en Følge af den kapitalistiske Udvikling, efter at dens første Expansionshunger var stillet, ellers vilde den have endt med at bide sig selv i Halen. Men Lønningerne vilde i saa Fald have været langt mere svingende — efter Konjunkturerne — og navnlig vilde de utvivlsomt have været langt mere forskellige i de forskellige Arbejdsbrancher (som Tilfældet f. Ex. er i Amerika). Udviklingen hos os er gaaet i Retning af stadig mindre Forskel mellem de højeste og laveste Løntarifer. Ogsaa dette betyder meget for Sammenholdet og Kammeratskabet indenfor Bevægelsen. Det maa nemlig ikke overses, at der paa andre Omraader er store Uligheder til Stede i Arbejderbefolkningen. Ogsaa her har den stigende Differentiering, som hører Tiden til, øvet sit Værk. Indenfor Organisationerne møder vi ikke blot de Afvigelser, som altid har fulgt med de forskellige Fags Arbejdsmetoder og Traditioner. Her træffer vi ogsaa den fastlønnede og pensionsberettigede Tjenestemand, den fixe Kontordame, den grundigt uddannede Kvalitetsarbejder og Manden, der har det groveste Slid; Cyklebudet (»Svajerens«), Specialisten og Altmuligmanden. Men med en ensartet Pengeindtægt er en væsentlig Hindring for at mødes i et Kammeratskab fjernet.

Betydningsfuld for Arbejderklassens Succes har ogsaa det overordentlig intime Samarbejde mellem den politiske og den faglige Bevægelse været. Da »Den internationale Arbejderforening« i 1874 ophævedes ved Dom, forvandlede dens faglige »Sektioner« ganske vist til selvstændige Fagforeninger, men den intime Kontakt mellem begge Arbejdsgrene bevarede og finder bl. a. Udtryk i, at de faglige og politiske Hovedorganisationer er repræsenteret i hinandens Bestyrelser. Glemmes maa det heller ikke, at Arbejderbevægelsen her ikke som i mange andre Lande har været svækket af religiøse eller sproglige Modsætninger.

En bestemmende Faktor er imidlertid ogsaa Ledelsen, Lederemnernes Udvælgelse og Placering. Og her gør et Forhold sig gældende, som utvivlsomt har været af gennemgribende Betydning for hele Klassens Fremgang og Opgaaen i Folket. Det er indtil Trivialitet gentaget, at det moderne Industriliv »berøver Arbejdet dets Vitaminer«. Paa mangfoldige Omraader er Arbejdet af en saa ensformig og »mekaniseret« Art, at det aldrig kalder paa Arbejderens Initiativ, aldrig giver Afløb for nogle af Sjælens værdifulde Egenskaber: Evnen og Trangen til at overveje en Sag og slutte Overvejselsen med en Beslutning. Han kan ikke som Husmanden eller den gammeldags Haandværker gaa til Hvile om Aftenen og sammen med sin Kone drøfte Morgendagens Planer. Men netop derfor vil den Del af Arbejderne, der paa dette Felt har den stærkeste Trang, søge den tilfredsstillet i de Opgaver, der stilles af Organisationerne, i kommunalt og politisk Arbejde o. s. v. — medens f. Ex. den særlig begavede og initiativrige Industrileder eller Handelsmand har Udfoldelse nok i sin Bedrift, og hvis han lader sig lokke over i offentlig Virksomhed i et senere Livsafsnit, ofte vil savne den Skoling, som den dygtige Arbejderpolitiker fra sin tidligste Ungdom har erhvervet sig ved gradvis Opstigning i organisatorisk og administrativt Arbejde. Alene Hvervet som Tillidsmand lægger sandsynligvis Beslag paa op imod 50.000 Arbejdere. Den Oplysningsbevægelse, som er vokset op inden for Arbejderbevægelsens egne Rammer, er præget stærkt af disse Opgaver. Og ligesom to hinanden ukendte Landmænd let og naturligt vil finde hinanden i en Samtale om, hvorledes Kornet staar, eller hvad man skal give Grisene at æde, saaledes vil der for to Arbejdere findes et ligesaa naturligt indledende Samtaleemne i Voldgiftskendelser, Pristalsreguleringer m. m.

I Laugtidens sidste Aarhundreder var der, som tidligere nævnt, et stærkt Fremmedelement blandt Svendene, der yderligere forstærkedes ved Vandrelivet i andre Lande og ved Zünftens Brug af tysk Sprog og tyske Ceremonier. Endnu i den socialistiske Bevægelses første Dage var dette Element ret fremtrædende. Under den stærke Indvandring fra Land til By, der var en nødvendig Følge af Landbrugets Rationalisering, tyndede det fremmede Blod mere og mere ud; — sen-Navnene blev næsten ligesaa dominerende blandt Arbejderne som blandt Bønderne. Af rent faglige

Fremmedord og af de »zünftige« Udtryk har dog en Del holdt sig til i Dag inden for de gamle Haandværksfag. En Flok ældre Arbejdere, der bliver placeret paa et fremmed Sted, vil da ogsaa i Holdning og Lader te sig omtrent som Bønder i samme Situation. Ogsaa Arbejdernes Ledere har i det store og hele været af en lignende Type som Bøndernes. Forhandlingsevne, Evne til at føle sig frem til Modpartens Standpunkt, før man selv udleverer sig, Sans for at finde den reelle Kerne i et Problem, er vistnok ikke uvæsentlige Bestanddele i dansk Naturel. Hos meget fremragende Førere som Jens Jensen og Thorvald Stauning kan vel særlig fremhæves Evnen til stadig at tage Lære af nye Erfaringer, Tilpasning til nye Situationer, samt Mod og Styrke til under kritiske Situationer at gaa mod Strømninger i egen Lejr, naar disse syntes dem kortsynede eller doktrinære.

Trods den iøjnefaldende Lighed mellem Arbejder og Bonde, har Bylivet givet mange Arbejdere et friere Udsyn. Det er ham ofte lettere i Politik at afveje de enkelte Erhvervs Interesser overfor hinanden, fordi han ikke er saa intimt bundet til et enkelt af dem som f. Ex. Bonden.

Med Haanden paa Samfundets Ror kunde Arbejderstanden, det nye Borgerskab, ikke undgaa at komme til Erkendelse af, at Spørgsmaalet om hans og hans Fællers Ve og Vel ikke blot er et Spørgsmaal om Fordelingen af de forhaandenværende Goder, men i fuldt saa høj Grad om, hvad, hvordan og hvor meget der produceres i Landet, samt om det Resultat, der opnaas ved Omsætningen af en Del af Produktionen i Udlandet. Rent politisk er det af største Betydning, at denne Erkendelse efterhaanden kommer til at præge Arbejderbefolkningens Tankegang, fordi den er Udgangspunktet ogsaa for alle andre fornuftige og rettænkende Borgeres Forestillinger om Samfundets økonomiske Ordning. Og Demokratiets Existensmulighed beror paa, at der er fundamentale Sandheder, som kan vinde Anerkendelse i alle Befolkningslag. Der kan blive Uenighed nok endda.

Samtidig med Arbejdet for Gennemførelsen af de økonomiske Krav, har Arbejderbevægelsen øvet en stor Virksomhed paa det kulturelle Omraade. I mange fattige Arbejderses Drøm om at faa en Plads ved »Samfundets rige Bord« vævede ogsaa Forestillingen om Andel i Aandslivets Skatte sig ind. Paa adskillige Omraader er mange af de af Louis Pio og i de senere Partiprogrammer fremsatte Krav til Skole og Undervisning forlængst opfyldt, og som Aarene gik, satte Arbejderbevægelsen sit Præg paa Løsningen af stadig flere Kulturopgaver. Under Arbejderstyre er der i vore Byer rejst Skoler, Hospitaler, Alderdomshjem, Raadhuse, ja i Aarhus et stort nyt Universitet, kunstnerisk og kulturelt værdifulde Institutioner og Bygninger, der vil blive staaende som et Vidnesbyrd om et nyt Borgerskabs Gennembrud.

I de stadig voksende Opgaver, som Udviklingen stillede til ham, maatte Arbejder-

bevægelsens Foregangsmand imidlertid savne noget, som selv den bedste offentlige Skole ikke kunde give ham. Ved Selvstudium, i sit Ansigts Sved — ofte i sene Aftentimer — maatte han søge at skaffe sig den Viden om Lovgivning, Samfundsforhold m. m., som var uundværlig, hvis han skulde kunne gøre sig gældende med tilstrækkelig Styrke i den faglige, kommunale og politiske Virksomhed. Mange tog med Tak mod den Hjælp, der ræktes dem fra Studentersamfundets Oplysningsforening, Folkeuniversitetsudvalget, Borups Højskole o. a. Institutioner. Efterhaanden dukkede Forsøg frem paa ved gensidig Hjælp at skaffe Behovet tilfredsstillet. Siden 1924 er disse Bestræbelser organiseret i *Arbejdernes Oplysningsforbund*. Her følges i det store og hele det gamle Motto: »Arbejdernes Frigørelse skal være Arbejdernes eget Værk«. AOF er organisk indføjet i den øvrige Arbejderbevægelse. Der ydes det lokale eller faglige Selvstyre det videst mulige Spillerum baade med Hensyn til Stofvalg og Arbejdsformer, mens Forbundet selv yder sin Service m. H. t. Bøger, Lysbilleder o. a. Materiale og Organisation af Foredragsrejser. Karakteristisk for Bevægelsen er det store og stadig voksende Antal Studiekredse, der sættes i Gang over hele Landet. Det kan ikke helt undgaas, at disse Selvhjælpsformer kan løbe ud i Dilettantisme eller ørkesløs March paa Stedet i Diskussioner om Emner, som Deltagerne ikke selv magter. Paa den anden Side er den Appel, der rettes til det frie Initiativ og til aktiv Medvirken, af største Værdi. Overvejende holder man sig til de Emner, der knytter sig til Livsopgaven: Kommunal- og Fagforeningskundskab, Arbejdsret, Organisationsteknik. Men Tendensen til at dyrke andre Felter er i stærk Stigen, og man søger da i videst mulig Udstrækning at skaffe kyndige Ledere. Næsten alle tænkelige Emner er repræsenteret: Litteratur og Kunst, Elektroteknik og Religionsfilosofi, Astronomi og Musikteori, Biologi og Kvindespørgsmaal. AOF, der virker gennem Udvalg overalt i Landet, staar bag ved de to Arbejderhøjskoler: Esbjerg og Roskilde. Det udgiver faglige og skønlitterære Værker, fremskaffer Reproduktioner af lødige Kunst til Arbejderhjem, virker for Fremskaffelse af gode Films, Museumsbesøg o. m. a.

I den aandeligt urolige Tid mellem de to Verdenskrige trængte Ordet »Arbejderkultur« udefra ind over vore Grænser og øvede i en vis Periode ikke ringe Indflydelse paa en Del af Ungdommen. Herved forstodes noget helt andet end det, jeg nys har omtalt, nemlig en »Kultur«, der først og fremmest ved sit ydre Præg skulde bidrage til at markere Skellet mellem Arbejdere og andre Klasser — og det samtidig med, at man i det praktiske Arbejde af alle Kræfter søgte at slette dette Skel! Man kan naturligvis nøjes med at trække paa Smilebaandet ad denne militante Bevægelse, der demonstrerede Livsanskuelse i Klædedragt, Gestus og andre Symboler. Men direkte skadelig bliver dog en saadan Tendens, naar den ved sin Understregen af de ydre Kendetegn bortleder Opmærksomheden fra det, som bør være det centrale

i al Kultur: den personlige Tilegnelse. Bevægelsen slog da heller ikke Rødder og døde hurtig hen.

Af meget stor Interesse er det derimod, om Arbejdernes Fremmarch har givet nye Træk til vor nationale Kultur i Almindelighed. Meget kan der ikke siges derom endnu. Arbejdernes store Flertal er knap nok fattet paa, hvad der virkelig er sket. Endnu kan Hostrups Ord til Bonden komme én i Minde: »Og bærer endnu du af Lænken Spor, du før smeddet var i«. Den rigtige gamle Arbejderkultur fra Laugstiden er lige som »Bondekulturen« ved at blive en Museumsgenstand. Men Arbejderen er nu allevegne. I næsten alle betydende Organisationer maa hans Medvirken søges. Selv med sin gamle Modstander Arbejdsgiveren samvirker han ved Løsningen af statslige og mere private Opgaver. Den uvilkaarlige Paavirkning, der her øves, maa nødvendigvis være gensidig. Vil man sammenligne det Sprog, der tales i Konversationskuespil fra 1880'erne og 90'erne med det, der nu høres i vort Bourgeois, vil man let mærke en stor Forskel. Der tales nu i langt højere Grad »i Skjorteærmer«. Her er Paavirkningen umiskendelig, i hvert Fald paa Sværdsiden. Paa Spindesiden er den kulturelle Tilnærmelse endnu langt mindre.

Arbejderbevægelsens indtil i Dag korte Historie har været et Eventyr, et virkeligt Eventyr.

Summer Morning
36

JEG HAR IKKE FORSTAND PAA KUNST

AF MØLLER NIELSEN

Der var Opløb i Vestibulen paa Roskilde Højskole, da Eleverne forrige Vinter pakkede den Samling Malerier ud, som Roskilde Kunstforening for en Tid lod ophænge i Skolens forskellige Lokaler.

— Klatmaleri! — Det kunde et fire Aars Barn male bedre. — Jeg vilde ikke eje det, om jeg fik det foræret. — *Jeg vilde ikke engang have det hængende paa mit o. s. v.*

Saadan var Kritikken, indtil nogen af Flokken opdagede, at der stod et Par Lærere imellem dem. Saa blev de skarpeste Spidser taget af Udtalelseme, og een af de mere yderliggaaende sagde undskyldende:

— Ja, jeg har ikke Forstand paa Kunst!

Udtrykket er typisk. Saadan siger Folk, naar de kommer til at tale om Malerier med en, som de har Mistanke om sidder inde med hele Hemmeligheden ved »moderne Malerier«: Ja, jeg har ikke Forstand paa Kunst!

Lad os sige det med det samme: Kunst er ikke noget, man skal have *Forstand* paa — det er noget, man skal *værme sig til*. Og god Kunst har det ligesom visse værdifulde Mennesker: de er ikke nemme at blive kloge paa bare ved et flygtigt Bekendtskab, de udleverer sig ikke straks, de har visse Ejendommeligheder; undertiden er de kantede, sære og for en almindelig Betragtning uforstaaelige, men alt det løjerlige bliver til Ting, man netop kommer til at holde af, naar man omgaas vedkommende i lang Tid — fordi det ejendommelige ofte er Udtryk for en stærk og værdifuld Personlighed.

Kunstværker og fremragende Mennesker aabner kun deres sande Væsen for den, der lever sammen med dem til Stadighed. I Kunsten saavel som i Menneskelivet er Kærlighed ved første Øjekast sjælden. Og hvis den opstaar, gaar det som Regel hurtigt over — for det vil gerne vise sig, at baade Pigen og Maleriet var malet for Pengenes Skyld.

Der er dem, der siger — og de er ikke faa — at Kunsten skal være saadan, at man straks forstaar den og holder af den — »folkelig« kalder man det. For at blive ved Lignelsen med Pigen, saa vil jeg sige, at jeg respekterer saavel Kunsten som hende, netop fordi de ikke straks falder i Armene paa hvem som helst.

Man vil have, at det skal være billigt at komme i Lag med Kunsten, og ved »billigt« forstaar jeg, at man straks skal fatte, forstaa og synes om den ved første Øjekast. Man vil ikke have, at Kunstnydelse skal betaales med nogen aandelig Anstrengelse eller Fordybelse. Men der gives ingen Fribilletter til Kunstens Verden. Her

maa enhver betale, og Betalingen er et stadigt og vedholdende Samliv og Samarbejde med Kunst og Kunstværker.

Man kan ogsaa sammenligne det gode Kunstværk med en Radiosender. Hvert Kunstværk har sin Bølgelængde, og den maa man indstille sig paa, hvis man vil forstaa det, og det tager sin Tid at finde denne Indstilling. Hvis der er Knas med at forstaa et Kunstværk, hvis man synes det skurrer, saa er det i Reglen Modtageren, der er noget i Vejen med. Det er ikke Kalundborg Radio, der hvæser, sprutter og hyler, det er din egen Modtager. Og hvis et Billedet »skurrer« i dine Øjne, saa skal det nok passe, at det er dig selv, der ikke er fin nok i Modtagningen — det er »Lampen« det kniber med.

Eller lad os gaa over paa det musikalske Omraade og mindes vor første Radio. De af os, der dengang ikke »havde Forstand paa Musik«, syntes, at Wagners Musik var det mest infernalske Spektakkel, man kunde blive udsat for. »Tannhäuser« var ved at splintre vore Trommehinder. Men Aarene gik, og Radioen fik Lov at spille, enten man kunde lide Opusserne eller ej — man vilde ikke undvære Spektaklet — og saa skete der da en langsom Forvandling med dette Spektakkel, Ulyden blev til Vellyd, af det tonemæssige Uføre løsnede sig den ene Linje efter den anden, og disse Linjer snart veg fra hinanden, snart samlede igen, flettede sig ind i hverandre, frigjorde sig, sank, steg og døde sammen. Man fattede efterhaanden mere og mere tydeligt Wagners vældige Toneklodser, hans Pathos og Pragten i de store orkestrale Harmonier. Det lod sig fatte, og det lod sig nyde, og dette er Vejen ind til Kunstens Hjerter, dette at gaa i Kamp med Tonehelvedet, Farvemoradset, og under Kampen bliver Helvedet til et Paradis, og Moradset afslører sig som Kanaans Land med idel Mælk og Honning.

Paa den anden Side: Jo mere godtkøbs Musikken er, jo mere gaar den ganske vist i Folk, men jo hurtigere glemmes den ogsaa. Hvor længe lever en Døgnmelodi? Hvad der kommer let, gaar let, det gælder baade Kunst og Penge. Det fine Glarmesterbillede med Solnedgangsglød over den stille Skovsø og med 50 Pund forgyldt Gibs paa Rammen, det flottes gevaldig paa Stuen en Uges Tid, og derefter generer det ikke mere, fordi ingen nogensinde mere ser paa det. Og saa var de 35 Kroner jo egentlig spildt. — Gode Malerier har det modsat, de kræver at blive set paa. De tvinger Øjnene til sig i første Omgang, og i anden Omgang kommer de til dem af sig selv. Hvorfor? Fordi her er godt for Øjet at være.

Hvorfor er da god Kunst og gode Billeder genstridige i første Omgang? Ganske simpelt fordi det gode Billede skænker os noget usædvanligt — og Mennesket stejler overfor det usædvanlige, fordi dette Dyr, Mennesket, er et Vanedyr, der kun godtager, hvad det er vant til. Fordi Muslinger er en usædvanlig Ret, nægter de fleste at spise dem. De faa, der gør det trods alt, synes de er lækre.

Men det er just Kunstnerens Opgave at vise os Skønheder, vi ikke selv var i Stand til at se. Derfor maa det altid være noget hidtil uset, han viser os — noget for os usædvanligt. Han har de skarpe Øjne for at se det, vi med vort vanesløve Blik overser. Han har det modtagelige Sind for at modtage og gengive Indtryk, som vi med vore forhærdede Følelser forbigaar, og endelig har han denne Veltalenhed i Penslen, der ikke lader ham hvile, før han har malet sit Syn, om saa Tarmene skrider af Sult som paa en *Paul Gauguin*, eller Kreditorer flaar ham, som de gjorde en *Rembrandt*, eller Galehuset langer ud med lange Arme efter hans Forstand, som det gjorde efter *van Goghs*.

Kunstnerne er netop ikke til for at gentage vore forjaskede Iagttagelser. I Kunsten maa enhver opdage sit Amerika, som *Georg Brandes* sagde, og den, der opfinder Krudtet anden Gang, er kun til Grin, ligesom Bivognen var det i sin Tid. Glarmesterkunst er Krudt, der opfindes for syvende Gang, men Folk betaler alligevel glade 35 Kroner for et Patent, som alle har.

Der er da ikke andet at gøre end at prøve paa at se paa Malerier, som Kunstneren selv ser paa Landskabet. Og læg Mærke til, at Kunstneren ser paa sit Motiv akkurat som vi selv ser paa et Menneskes Ansigt første Gang, vi møder vedkommende. Da ser man nemlig ikke paa Detaljerne i Ansigtet, paa Øjnenes og Haarets Farve, Læbernes Tykkelse og Hagens Kløft. Nej, man søger instinktmæssigt straks at danne sig et Skøn over vedkommendes aandelige Indhold, hans Personlighed og Væsen. Man søger at komme paa det rene med hans aandelige Lødighed.

Og det er just den aandelige Lødighed, man skal søge i Maleriet, i ethvert Kunstværk, for det er til syvende og sidst den, der afgør, om det er Kunst, man staar overfor. Derfor skal man netop ikke gaa i Detaljen og beundre Enkelthedernes fænomenale Lighed eller Ulighed — med Naturen. Denne Uvane, som alle ubefarne i Kunsttilegnelsen har.

Lad os springe ind i en Pogeskole paa Sydfyn for at faa Tanken paa Gled, den Vej, der er frugtbar: Læreren fortalte saa levende og stærkt om Menneskets Skabelse, at de smaa Poge slugte hvert Ord med hele Kroppen saa at sige: Gud formede et Menneske af en Klump Ler og gjorde det levende ved at blæse det ind gennem Næsen

— Det skal jeg sørme hjem og prøve — sagde en af de smaa Fyre og slog i Bordet. Han forstod, at her forelaa et virkeligt Kunststykke, som det nok var værd at gøre efter.

Og dette er akkurat Malerens, Billedhuggerens, Digterens og Komponistens Opgave: at faa sin egen Aand lempet over i Materialet: i Oliien, i Stenen, paa Papiret eller i Nodernes sorte Tegn.

Deraf følger igen, at man ikke kan skabe et Kunstværk efter Recept. At man ikke for en Betaling af saa og saa mange Kroner i Timen i fire, fem eller ti Aar kan lære at skabe et Kunstværk. Man kan paa den Maade lære at tegne nøjagtig og efterligne Naturens Farver slaaende, men man kan ikke indblæse disse Linjer og Farver Aand, hvis man ikke har nogen, ikke om man saa staar paa Hovedet. Man skaber en Afskrift efter Modellen — og det er enhver Idiot i Stand til. Alt for mange Eksempler viser det.

Michelangelo og *Rembrandt* havde deres Læretid, der vel i meget ikke adskilte sig fra en almindelig Malerdrengs Lære, og det var der Hundredvis, der gjorde samtidig med begge disse. Men de havde en Aand at forlene deres Værker med — og det er den, der lever endnu i Dag, og som levende bevæger os udover Aarhundreders Adskillelse, mens de andre samtidige, dem uden Aand, forlængst er glemte.

Og hvilken Aand! Ja, vil man forstaa Kunst, da maa man netop fatte den. Det er ikke den fænomenale Rigtighed i Musklernes Spil og Klædebonnets saa dygtigt udformede Folder, man skal beundre hos *Michelangelo*. Dem har jeg set imiteret lige saa godt af min gamle Malermester i Svendborg. Men det er den voldsomme, tordensvangre, den gigantiske Vilje og stormende Ensomhed, dette at hver Linje — ja, selv en ringe Haandbevægelse hos hans Figurer er et Drama paa Liv og Død — hans Aand er en Malstrøm af Storhed og Kraft, og kommer man ikke med ind midt i denne Malstrøm, har man ikke fattet *Michelangelo*. Og overfor ham *Rafaels* milde Solskin og dagklare Skønhed, den kildefriske Ro og Balance! — Ej heller har man noget ud af *Rubens* og *Rembrandt*, om man ikke fatter den førstes Væsen som et Blæseorkesters skingre Tonetummel i Modsætning til den sidstes vemodigt milde Digtning i Lysets Klaviaturer fra de høje Tøners Farvemylder i Billedets Centrum til deres milde Puslen-piano — ude i Mørkets dunkleste Kroge.

Naah — siger man — man behøver altsaa ikke at lære at male, man kan bare køre Iøs paa sin Inspiration. Hvis man har »Aand«, saa vil Maleriet i alle Tilfælde blive Kunst. — Maaske ja — men højst sandsynlig ikke alligevel! Desværre kan det ikke benægtes, at mange saakaldte »moderne« Malere har haft den Tro. For Sagen er den, at jo mere Aand en stor Kunstner nedlægger i sit Værk, jo mere Orden, Plan og Logik er der tillige. Tag *Mozarts* Musik, der strømmer saa letvindt, saa yndefuldt, saa ubesværet af Sted og lyder, som var den skabt uden Besvær, næsten uden Tanke, dansende paa lette Fødder. Undersøg denne Musik og se, at den er lutter Orden. En Logik, der ikke er mindre streng end en Matematikers eller en Arkitekts, har bygget den op — og det uden at den blev tør. — Hvorfor? Ja, det er just Aandens Skyld, at Paragrafferne giver sig til at danse og synge. Men de, som ingen Paragraffer har — de skal i den sorte Gryde.

Jamen kan vi da ikke lære Kunsten *at forstaa*, naar vi lærer disse Regler, disse Paragraffer for Kunst, for Maleri og Musik?

Jo, maaske. Jeg kender dog baade en Professor og en Magister i Kunst, der visselig kan alle Ramserne paa Fingrene, men som ikke har begrebet en Tøddel af Kunstens Væsen. Lad os ikke nævne Navne — det har andre gjort saa tit. Til Gengæld har jeg truffet enfoldige Sjæle, der staaende Ansigt til Ansigt med næsten hvilket som helst Kunstværk blev grebet til Marv og Ben.

Og midt mellem disse to Yderpunkter staar du og jeg, som har godt af at lære en Smule af Nodelæren, af Malerhaandværkets Farvelære, Læren om Lyset, om Harmonier, Kontraster, Intervaller, Rytmer og alt det. Vi, som har godt af at prøve selv at smøre Farve paa et Lærred og se, hvor uendelig mange Maader den samme Klat Farve kan klinge paa — eller mislykkes paa. Da har man lidt af Malernes Erfaring i Haanden og i Tankerne og kan da bedre og mere broderligt følge hans Kamp med Stoffet og se, hvor han scorer Maal, og hvor han kikser.

Ja, ja, vil man sige, men hidtil har du kun talt om »den gode, gamle Kunst«, men den moderne, maa du indrømme Den gode gamle Kunst, ak ja. Hvem kender den? De, der kender den, ved, at den er akkurat lige saa sær, knortet og stærk i sine Virkemidler som den moderne. Men Folk har en underlig taaget Forestilling om, at gammel Kunst er noget forfærdelig sødt og elskeligt noget. Hvor de saa har faaet de Forestillinger fra. De, der kender og elsker en *Albrecht Dürer*, »gode gamle Dürer«, eller »gode gamle« *Bonde-Breugel* eller *Velasques'* Realisme — ja, selv *Giottos* Paradisbilleder, vil vide, at dette er hverken sødt eller elskeligt — men menneskeligt og akkurat saa sært, kantet og utilgængeligt som de forkætrede »moderne«. Af den gode Grund, at god Kunst altid har været moderne.

Men lad os bare snakke om »de moderne«. Hvor gammelt er i Grunden det moderne Maleri? De fleste tror, det er fra i Gaar, men skal man sætte Fingeren i Kunsthistorien paa det Sted, hvor det første moderne Maleri blev til — altsaa dér, hvor man første Gang opdeler Farven og beskæftiger sig med Luft- og Lysmaleri, ja, saa bliver det indenfor Aarstallene 1775—1851, nemlig den engelske Maler *Joseph Turners* Fødsels- og Dødsaar. Her skabes for første Gang et knaldstærkt Indtryk af Øjeblikkets tusindfarvede Skønhed efter samme Synsmaader, som de moderne Malere efter ham benyttede. Indenfor dette Tidsrum virker ogsaa *John Constable* paa samme djærve Maade. Saa gammel er den saakaldte moderne Kunst.

Fra dem sprang Gnisten over til Frankrig og bevægede sig ad bugtede Linjer ned til den, der officielt kaldes »den moderne Malerkunsts Fader«, *Edouard Manet*, hvis to Data er 1833—1883. Manet satte Kunstverdenen paa den anden Ende ved at meddele i sine Malerier den Opdagelse, at Masser af Prikker i to eller flere Farver

paa Afstand smelter sammen paa Øjets Nethinde til en tredie Farve af en ejendommelig levende og flimrende Karakter, som malede han næsten med selve Sollyset. Endvidere chokerede han Samtiden ved at male saadan, at man kunde se Penselstrøget og Farvens Tykkelse.

Hvad skulde det nu være godt for?

Jo, Manet opdagede, at naar man malede ude i Naturen, Ansigt til Ansigt med sit Motiv — ogsaa det var noget nyt — saa skiftede Farverne fra Time til Time, idet en Farves »Tonehøjde« stiger og falder med Lysstyrken. Det gjaldt altsaa om at rubbe Fingrene, hvis man vilde fastholde den flygtige Stemning. Man kunde ikke mere »glo et Billede sammen paa et halvt Aar«, som *Mogens Lorentzen* siger.

Og i samme Øjeblik, man lader Penselstrøget snakke med i Billedet, lader man ogsaa sin Haandskrift tale med, og i Haandelaget aflæses Temperamentet. Van Goghs halve Væsen lader sig jo alene aflæse i det korte, hidsige, dirrende fanatiske Penselstrøg. —

Og da man først havde givet Personligheden fri Passage i selve Penselføringen, saa var der ingen Grænse for, hvilke Midler man kunde bringe i Anvendelse for at udtrykke sit Væsen — man gjorde det i Farver alene, i Flader alene, i Linjer alene eller i det altsammen samtidig. Man gav sig Udtryk.

Andre Malere sagde: Lad os ikke skabe os, lad os forsage de store Fagter og de voldsomme Udtryk og være saglige. Ethvert Billede er bygget op efter visse Farvelove, Linjelove, Regler om Fladers indbyrdes Forhold — dette er Maleriets Grundlove, lad os først og fremmest gøre os det klart, førend vi begynder at lade vore Figurer »ligne«.

Men trods det, at de »kun« gav os Flader, Linjer, Farver, Kegler o. s. v., gav de os Billeder, der straaled snart af en ophøjet, rolig klar Aand, snart af et sprudlende Humør, der endda kunde slaa Gnister langt ud i Kulisserne paa den offentlige Arena.

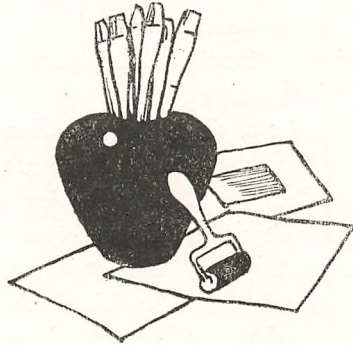
Ja, den moderne Kunst er et Æventyr om Udviklingen af en ny Teknik, som vakte Storm, bare fordi den var ny. Men det er et gammelt Æventyr, for saadan har Kunsten alle Dage haft det. Det er slet og ret Kunstens forbandede Pligt at bringe disse nye Former til os, men det skal samtidig siges, at det ogsaa er Publikums forbandede Vane at forkætre dette Pligtarbejde.

Publikum skulde være ligeglad med Formen — om gammel eller ny — og kun spørge efter Aanden bag Formen. Da vilde alle Tidens Kunst have gode Kaar. Den, der da vil lære sin Samtid Kunstforstaaelse, maa føre den ind til Kunstens Aand. Men ak, Aanden — eller *Ariel*, som Shakespeare kaldte den — er en flygtig Fyr. Bedst som han er der, er han der ikke. Han er borte som en Vellyd i Luften.

Jeg havde holdt hele denne lange Prædiken for en Mand i denne Sommer, og han syntes betaget. Jeg troede virkelig, jeg havde fremtryllet Ariel, levende og syngende for ham, men da jeg tav, sagde han:

»Wagner eller Henry Carlsen, du maa indrømme, det er en Smagsag!«

Jeg hørte en Latter bag Vindueme ude i Solskinnet. Det var Ariel, der lo af mig. Og saa gik jeg ud i Solskinnet til ham.

HISTORISKE EMNER I STUDIEKREDSSEN

AF H. SEJERHOLT

Sammenligner man historiske Emner med de Dagens og Vejens Problemer, der ofte behandles i Studiekredsene, vil Forskellen let erkendes. De sociale, økonomiske og politiske Emner bærer i sig Nutiden, er aktuelle, ofte haandgribeligt nærværende, belyste, som de tit er, gennem Dagblade og Tidsskrifter. Gennem Samtaler, Aviser, Tidsskrifter o. l. er en bredere Offentlighed da i Besiddelse af en vis Grundfond, et maaske endda ikke helt ringe Kvantum Forhaandsviden. I Kraft af denne Forhaandsviden og personlige Erfaring vil Studiekredsdelegerne være i Stand til at opstille Synspunkter og at gennemdiskutere disse.

Ikke saaledes, naar vi vender os til de historiske Emner. Her melder ofte baade Erfaring og Forhaandsviden Pas. Her er som oftest ingen Grundfond af Forhaandsviden. Der er for spinkelt et Grundlag til, at et Problem vil kunne afklares synderligt gennem Meningernes indbyrdes Brydning i Diskussionen.

Bør vi da ikke ud fra disse lidt kølige Betragtninger slutte saaledes: Saa lader vi de historiske Emner falde, dropper dem i Studiekredsarbejdet? Nej! Selv om lærde Debatter er udelukket, kan Arbejdet med historiske Emner godt virke befrugtende og berigende. Beskæftigelsen med det historiske Emne giver Mulighed for at vække Læseappetitten, at stimulere Lysten til at læse værdifulde Ting og — hvad der er endnu mere — giver øget Indsigt og Klarhed. Vedkommendes Livssyn og Overbevisning kan vinde Styrke og Fasthed, saa den ikke rendes over Ende af tilfældige Aktualitetens Kastevinde eller Overfladestrømme. Historisk Viden kan give Personligheden Ballast.

»For at forstaa Dagen i Dag maa vi kende Dagen i Gaar.« Som Johs. V. Jensen har sagt: »Kun den, i hvem Fortiden er stuvet op, har Fragt ind i Fremtiden.«

— Efter min Mening har mange unge i Dag lovlig ringe Indsigt i, hvad dansk Folkestyre i sin 100-aarige Bestaaen har udrettet for de Befolkningslag, der i gamle Dage betegnede som Almuen. Denne manglende Viden og Indsigt har undertiden afstedkommet en skæv Vurdering af Nutiden i Forhold til Fortiden. —

Efter at have forudskikket disse Bemærkninger tør vi nok slaa fast, at det historiske Emne har sin Berettigelse. Men hvorledes saa gribe Sagen an?

1936 udkom en diger svensk Bog: »Aktivitetspædagogik« af Elsa Køhler. I den fremførtes en Række pædagogiske Synspunkter, hvoraf i det mindste ét har Interesse for Studiekredsarbejdet. Det lød omtrent saaledes: Lad Barnet selv udvælge det Emne, der skal behandles! Lad Børnene selv afgrænse Opgaven og organisere eller være

med at organisere Tilrettelæggelsen af Arbejdet! Saa føler Barnet et Ansvar og Medansvar for Opgavens Løsning — langt større, end hvis Opgaven leveres som færdigsyet og færdigtilrettelagt Diktat fra oven. Disse Ord har som nævnt Bud ikke alene til Skolen, men ogsaa til Studiekredsene. (De bestrider naturligvis ikke, at Lederen af Studiekredsen maa gøre sine Synspunkter gældende paa lige Fod med de andre og i Kraft af sin Indsigt som Regel lægge et afgørende Lod i Vægtsskaalen, naar Beslutningen om Udvælgelsen af Emne skal tages.)

Nogle Emner er saa at sige visne, har for andre end den historiske Fagarbejder kun Kuriositetens Interesse, i Almindelighed vil Studiekredsens Medlemmer fornemme »det visne« som en Følelse af, at »dette her er vist ikke noget for os«. Andre Emner føles af Kredsen som friske. Hemmeligheden ved denne Fornemmelse er den, at Emnet vel har Rod i Fortiden, men at der fra Fortiden fører en Linie op til Nutiden, saaledes at der mellem Fortid og Nutid raader en livsnær Forbindelse.

Emnet kan dog ogsaa føles frisk ud fra en helt anden Forudsætning: Et Fortidslevn, der er blevet staaende i Nutiden og derfor appellerer til vor Videtrang om den Tid, da Fortidslevnet var Nutid og »i Funktion«. Eksempel herpaa: Stendysse. Kort sagt: Man tør regne med, at Interessen gennem Studiearbejdet vil kunne bevares for de Emner, der vel er Fortid, men har Forbindelse med Nutiden, med Livet i Dag.

Paa dette Sted paakommer der mig nu en Trang til at trække Studiekredslederne hen i en Krog for med let løftet Skolemesterpegefinger at slaa tre Ting fast. Den første er den, at der blandt ganske almindelige Mennesker i By og paa Land — ikke mindst paa Landet — altid har været en vis Interesse for Historien — et gammelnordisk Træk i vor »Almuekultur«. Dagbladenes og ikke mindre Ugebladenes Redaktioner regner med denne Interesse og regner rigtigt. Den anden Kendsgeming er den, at denne historiske Interesse har faaet et betydeligt Opsving i de sidste Par Aar, et Opsving, som Forlagene har vidst at gøre sig nyttig. Den tredje Kendsgeming er den, at der inden for den historiske Læsning er et specielt Felt, som ganske særlig paakalder de læsendes Opmærksomhed. Det er Lokalhistorien.

Historiske Emner, der har Rod i Hjemegnen, vil altid appellere til Læselysten og Videtringen. Det lokalhistoriske Stof er det nære, derfor det kendte og kære. Det er et Interessecenter, omkring hvilket en Emnegennemgang kan opbygges. Det lokalhistoriske Stof har ogsaa andre Fordele. Ofte er det skrevet let læseligt, i en let tilgængelig Form og belyser Helheden ofte ved klare Eksempler, idet der skildres Situationer, som i sig selv kaster et klart og skarpt Lys ind over en bestemt Tidsepoke. Som Eksempel paa lokalhistoriske Emner fra et Landsogn anføres: Landsbyens Historie, Dyssen (med Linien draget videre til Oldtidens store Erhvervs-Revolution:

Agerbrugets Komme, Bondestandens Fødsel), Kirken, Herregaarden. Gode Hjælpe-midler er de lokalhistoriske Aarbøger og de Hjemstavnsbøger, der i de allersidste Aar er dukket op som et Led i Undervisningens Tjeneste.

Lad os skitsere Gennemgangen af et saadant lokalhistorisk Emne og vælge en Herregaards Tilblivelseshistorie. Et Eksempel ovre fra Grenaaegnen: Nogle Grenaa-mænd eller Folk fra et Landsogn paa Djursland er blevet enige om, at de vil have en Studiekreds om Egnens Historie, og nu er de naaet frem til Herregaardene. Denne gamle politiske Magtfaktor og Dominant i Rigets Historie kan man naturligvis ikke komme uden om, og saa vælger man at gaa i Lag med Herregaarden Rugaard. Og nu staar den lille tapre Skare foran Rugaards røde Mure og ved faktisk hverken Vej eller Sti ud over, at der engang skulde have været en Herremand, der hed Ahrenfeldt eller saadan noget lignende — en grumme Satan, der brændte Hekse. — Det er jo unægtelig en noget tynd Fond at rykke i Felten paa.

Alligevel vover vi Fremrykningen, og den kan finde Sted ad følgende strategiske Opmarchlinier: 1) Vi læser Artiklen om Rugaard i *Trap: Danmark*. Den indeholder en kort Oversigt over Gaardens Historie. Og den giver Nøglen til et nyt Fremstød. 2) *Trap*-Artiklen henviser nemlig til en større Afhandling. Den findes i »*Danske Herregaarde omkring 1920*« og giver en ret udførlig Skildring af Herregaardens Historie. Ogsaa den læses. 3) Men samtidig foretager Studiekredsen og især dens Leder saa at sige en omgaaende Bevægelse. Han siger ved sig selv: Herregaarden hører sammen med sin Tid. Skal vi forstaa dens Historie, maa vi ogsaa kende Tidens Historie, i hvert Fald paa afgørende Punkter. Hvornaar blev Gaarden bygget? Omkring 1580. Vel, hvordan var Tiderne dengang for Adelen? Derom ved Manden, der skulde være Fører og Foregangsmand, ikke et Kvæk, men han er en fornuftig Mand, der siger: Jeg ved det ikke, men jeg kan læse mig til det. Jeg maa have fat i en Danmarkshistorie. Skal den være stor eller lille? Den skal være lille, for hvad det gælder om for mig er først og fremmest at kunne overse Stoffet, at faa Overblik over den samlede Situation. (Bogen skal naturligvis være skrevet for voksne, altsaa være en Seminarie- eller Gymnasielærebog). Saa faar han paa Biblioteket fat i f. Eks. *P. IIsøe: »Nordens Historie*« I. Den er god til det Brug, for med passende Mellemlum indeholder den Oversigter, kaldet Tilbageblik. Og paa Side 131 læses: »Tilbageblik over Udviklingen 1389—1660«. Her staar 14 Linier om Adelen, Hovedlinien gennem dens Historie i 271 Aar. Teksten indeholder de nødvendige Kendsgerninger til Belysning af Storlandbrugets gyldne Aar omkring 1600, og Lærebogens korte Tekst er samtidig som den *Ledetraad*, der fører frem til en endnu udførligere Kilde, nemlig Fremstillingen af Sagen i *Arups Danmarkshistorie*. Ved Hjælp af denne sidste Bog lægges et klart Lys over de store Mageskifters Tid og over Motiverne til den

haardhændede Nedlæggelse af Landsbyen Roves 16—17 Gaarde for at rydde Plads til Rugaard.

Paa et snævert Grundlag har vi da i stedse bredere Ringe uddybet og udvidet vort Emne. Naturligvis kan Herregaardens og Herremandens Historie som Faktor i Sognet føres videre over Fæstets Ophævelse m. v. til vore Dage, og afgørende Punkter i Godsets Historie — samtidig gennem en mindre Danmarkshistorie som Kompas, der fører til det rette Afsnit i en større Fremstilling — sættes i Forbindelse med det danske Folks Historie. Fra Sognet til Riget! —

Det er dog ikke alene Begivenheder, men ogsaa Ideer, der med Udbytte kan studeres i historisk Perspektiv. Det værdifulde herved er bl. a., at der kan skabes en rigtig Vurdering og Værdsætning af visse Goder, vor Tid har vundet i Forhold til Fortiden.

Man studerer en eller anden Grundbog om Samfundskundskab og faar fastslaaet, at Danmark er det folkestyrede Land, hvor den lige, almindelige Valgret raader. Men denne Idé om Folkets Ret til at raade i sit eget Hus er ikke engang et Par Hundrede Aar gammel, i hvert Fald uden for en eller anden enkelt Tænkerpande. Lad os følge dens Løb!

1) Rousseau skriver i »Samfundspagten«: Samfundet er skabt ved en Kontrakt, en Overenskomst mellem dets Borgere. Og Borgerne er alle født fri og lige. (Bog om Rousseau.)

2) Rousseaus Tanker fæstnes i Erklæringen om Menneskerettighederne (1789). Menneskene fødes og forbliver frie og lige i Rettigheder, og alle Borgere skal have Del i den lovgivende Magt: »Alle Borgere har Ret til personlig eller gennem deres Repræsentanter at have Del i dens (Lovens) Tilblivelse«. Siden er Udviklingen gaaet frem og tilbage i Bugter. »Men under alt dette er Menneskerettighedernes Erklæring blevet staaende som det klareste Udtryk for de politiske og sociale Ideer, mod hvilke Menneskeheden ad bugtede Veje arbejdede sig frem.« (P. Munch.)

For Kredsen og især dens Leder gælder det — som før — at skaffe sig Overblik over Vejens Forløb gennem de godt 100 Aar, der henrandt mellem de to store Verdenskrige. En saadan klar Oversigt findes i *P. Munch: Verdenshistorie. Den nyeste Tid*, S. 62, Kapitlet »Forfatningslivets Udvikling«. Fremstillingen er klar og for yderligere Klarheds Skyld endog ledsaget af Randnoter, der fastslaar det centrale. Har man først Hovedlinien i Orden, sker Uddybningen af afgørende Punkter ved Forhandling med Folkebiblioteket om Bøger.

Et Emne som *Retspleje* kan gennemgaas paa to Maader: Paa tværs gennem Nutiden, altsaa en Redegørelse for, hvordan Retspleje af i Dag er organiseret. Det giver en nyttig Viden, og Fremstillingen heraf findes jo i enhver Lærebog i Sam-

fundskundskab. Men Stoffet kan ogsaa behandles paa langs, d. v. s. i Dybden, som f. Eks. i Radioens Studiekredsbog »Lov og Ret i Danmark« (1942).

Man kan gennem Samtale klarlægge de bærende Ideer og Grundpiller i dansk Retspleje og følge dem fra Fortid til Nutid. Da vil denne Kundskab give Klarhed over og Indsigt i, hvilke Værdier Folket har i Folkestyrets Retspleje. Sandt er det, hvad der er sagt (af Gunnar Fog-Petersen): »De Bestemmelser i Grundloven, som fastslaar den enkelte Borgers personlige Frihed, hans Ret til som Menneske at ytre sig og udfolde sig i Samfundet, er de fineste Ædelstene i den Frihedskrone, som det danske Folk gennem Junigrundloven satte paa sit eget Hoved . . . I vore Dage regnes det af de fleste for Selvfølgeligheder, som noget, man er født til og kan forholde sig til paa samme Vis som den Luft, man indaander. Først hvis disse Rettigheder igen gik tabt, vilde man for Alvor lære at forstaa, hvad de er værd.« (»Danmarks Udv. til Demokrati«, 6 Radioforedrag 1938).

Læser man: »Den lovgivende Magt ligger hos Kongen og Rigsdagen i Forening« — ligger det nær at foretage en historisk Undersøgelse af Spørsmaal som disse: 1) Hvem har i Tidens Løb haft Magt og Myndighed til at skrive de Love, hvorefter det danske Folk skulde rette sig? 2) Nu er Loven lige for alle. Har den altid været det? Var den ogsaa lige for alle under Tvevældet mellem Adel og Kongemagt 1282—1660? 3) De danske Love er nedskrevne, de findes paa Tryk, kan købes i enhver Boghandel for en 50-Øre eller deromkring. Hvornaar blev de danske Love nedskrevet? Hvordan klarede man sig før den Tid? Hvad betød det for den jævne Mand, at de blev nedskrevet? (Opbevarelsen i Hukommelsen usikker, god Adgang til at vride Loven til Ugunst for de svage. Derfor andre Steder Kampe for at gennemtvinge deres Nedskrivning, saa enhver kunde faa Adgang til at kende Loven.)

Til Slut skal for en Ordens Skyld erindres om den værdifulde Livgiver, en Studiekreds har i *Digternes Værker*. Tanker, som Hverdagens Mennesker maaske er ubehjælpssomme til at forme, Følelser, der gerne skulde gives Udtryk, men hindres under Trykket af egen Uformuenhed — alt det kan forløses i Digterværkets Tekst. Hvor en Fortælling, et Romanudsnit o. l. eller en hel Bog naturligt kan indpasses i Emnet, bør det finde Sted. Hos Folkebibliotekets Personale eller i gode Studievejledninger vil den søgende Studiekredsdeltager finde den nødvendige Vejledning.

Det skønlitterære Indslag i Emnet levendegør og løfter Stoffet og hæver samtidig Studiekredsen op i et Plan, hvor Sindet oplades og bevæges. Sidder en Kreds en Aften og fordyber sig i Skolevæsenets Historie, i Paragrafer og Cirkulærer, da er det, som Støvet stryges af Stoffet i det Øjeblik, vi læser om Skjoldborgs Klithusmænd i deres sejge Kamp for at skaffe Skolen til Klitten.

FARVEL, ROSKILDE!

AF IB KOCH-OLSEN

Det gibber altid i den gamle Dragonhest, naar Trompeterne lyder. Den 3. November iaar rejste jeg fra Varde om Morgen; i Toget var der fyldt med Højskoleelever, der skulde ud ved Vejen Station for at begynde Vinterkursus paa Askov Folkehøjskole. Og Dagen i Forvejen havde jeg truffet gamle Elever fra Roskilde og Ollerup i Toget vestpaa, der var fyldt til Trængsel i Anledning af Skiftedagen. Jeg husker fra Roskilde Bilernes Host og Hak op gennem Alleen, deres tyggende Knasen i Gruset og Vogndørenes Smækken. Det vældige Invasionstraadd gennem de nyfjernerede Gange, der duftede karsk, de velredte Senge og Klokker! Jeg skulde egentlig til København samme Aften, men besluttede mig til at hoppe af i Roskilde, hvor jeg ikke mere skulde være Lærer.

Paa Skolen mødte jeg det kendte Sceneri med mange nye unge Ansigter, en Masse Træk, som efterhaanden antager Karakter for Læreren. Intet kan sammenlignes med den Glæde, der hersker paa en Højskole den Dag, Vintereleverne kommer. Den er isprængt lidt af den samme Spænding, der hersker foran Starten af et 6-Dagesløb, blandet med Nervalægens Interesse for sin nye Praksis og ikke mindst Barnets liflige Forventning til en ny vældig Flok Kammerater. Særlig stor er denne Glæde paa Roskilde, hvor man Sommeren igennem næsten udelukkende er vant til at se ældre Tillidsmænd, Besindighedens Sæson, tilsat kun *lidt* Letsindighed.

Nu er det Ungdommen, der tager Skolen i Besiddelse. Selv kommer jeg for at sige Farvel. Som Forbryderen, der søger tilbage til Aastedet, som Sværmeren, der søger tilbage til det Træ, hvor han skar sit Navn ind sammen med et andet. Andre Hjerter er kommet til. Men dit eget staar der stadig. Endnu frisk. Her er fredfyldt. Utroskaben stikker Hovedet frem bag Stammen og truer let. Men nej — saadan laa nu Vejen. Der var ogsaa andre Stemmer end disse, der kaldte. Maa jeg sige med Afrikanerne: Jeg tror ikke om dig, at du kan glemme mig?

Fjorden ligger graa, da jeg næste Morgen gaar ned ad Alleen. Klokkens Morgentoner staar endnu i Luften, helt op til Himmelev Skole kan den høres. Som hver eneste Dag, siden Huset dernede for Enden af Alleen blev bygget, ærgrer jeg mig over, at det ligger der. Det skønneste Kighul til Fjorden er dækket, der er sat en Haand for det magiske Kikkerør. Graa ligger Fjorden i Morgendæmringen. Jeg naar op paa den første Bakketop ind mod Byen. Kufferterne staar som to frofaste Hunde ved Siden. Jeg kan staa her længe. Hillerødbussen plejer at være meget forsinket.

Solen bryder frem bag Himmelev, og Fjorden veksler som altid. Højsommerdage

ligger den glitrende blaa — med høj Himmel og et bugnende Bryn af Skove ovre paa Boserupsiden. Som et Tegn fra Roskilde Fjord vil jeg altid huske Vigen derovre til højre — to Arme af Landet udstrakt i Længsel.

Allerskønnest er Fjorden i Solnedgangen, hvor Ilden flammer og Skyerne gløder, mens de inderste Vige og alle de smaa Flige af Fjorden forgyldes — efter at Vandet en Tid lang har været en urolig Masse af smeltet Metal — eller Isen om Vinteren har rødmætet, mens Isbaadenes Sejl flakkede derude. Fra Selmas og Frodes Vinduer er hele Sceneriet sydlandsk med de lange, slanke Popler mod Himlen.

Det er allerede ved at blive en Smule raat i Vejret. Inden længe sætter Efteraarsstormene ind og farer hylende rundt om Skolen, ind gennem alle Sprækker og med Huj ned ad Alleen og op igen, saa Bladene farer rundt i Hexedans, mens Kviste og Straa danser en hastig Jitterbug.

Jeg lærte denne Landevej at kende dengang, der endnu var Lys i Europa. Dengang da Luftfyrene om Natten viste Flyverne Vej med deres lange Vifter af Lys derude i Horisonten. Dengang Bilernes evigt syngende Sus lød fra Landevejen op til Skolen, den dybe Knurren, naar de havde skiftet Gear ved Bakken. Ovre fra Militærets Øvelsespladser hørte vi Maskingeværernes hakkende Skratten, Varslet om, at der kunde gaa Ild i det hele.

Nu er der ingen Luftfyre mere. I Stedet ser vi undertiden Projektøremes Kæmpeklinger af skærende skarpt Lys krydses paa Nathimlen. Engang pulsede ad denne Færdelsaare den tyske Hærs Tropper og Træn.

Vi havde det paa Fornemmelsen, at saadan noget kunde ske os, da Albanien blev besat. Fornemmelsen blev til Angst, da de russiske Krav blev stillet til Finland. Vi forstod, at slumrende Kræfter, der levede stadig gennem Hundreder af Aar, var vaagnet igen. Vore Ungdomsaar efter Versaillesfreden havde kun været — en Mellemkrigstid. — »Hvad skal vi gøre, hvis en Stormagt en Dag stiller Krav om Flyvebaser i Vendsyssel?» spurgte jeg en Dag Frode Kristensen efter Hangökravene, der førte til den finsk-russiske Krig. — »Vi bliver vel paa en eller anden Maade tvunget til at give efter,« sagde han. Og det blev langt alvorligere — — —

Det er sket, man har kæmpet sig ud til Højskolen ad denne Vej fra Roskilde — gennem meterhøje Driver i hylende Storm. Man har gaaet Vejen svedende, i smeltende Sol; man har gaaet den i stille Nætter, hvor Nordlyset bølgede paa Himlen — i lune Nætter, naar Pindsvinene suttede ved Vejkanten, saa man syntes at se smaa Dværge gaa og kysse hinanden med høje Smækkys. Man har gaaet den i hede Nætter, hvor Nattergalene hulkede deres Fløjt og Triller, den lyse Nats egen Sang. Eller en tidlig Sommermorgen, naar Lyset var lige ved at faa Overtaget, mens fjernt Motordur lød ude mod Nord — — Vagttjenesten begyndte for Krigens Folk.

I 38—39 saa vi kun af og til danske Maskiner i Luften. Smaa graa Møl, der af og til spandt ind over Skolen. Efter Krigsudbruddet gik Englandsflyveren over os, da den lagde sin Rute om. Med festligt Drøn kom den ind over Skolen, ofte meget lavtgaende. Af og til vinkede nogle Gesandter eller Storgrosserere ned til os. I Begyndelsen var den neutralitetsmærket med et paamalet Flag ligesom Skibene. En Dag var den knaldende lysende okkerrød, et Stykke Legetøj for Børn og barnlige Sjæle — men Udtryk for ramme Alvor — vistnok paa Grund af en enkelt ulykkelig Hændelse. Det var snart andre Maskiner, der beherskede Luftrummet.

Benzinen gaar nu til Krigen. Tidligere svømmede vi i den. Det var vist en halv Snes Gange om Dagen, vi havde Bus ud til Skolen i gamle Dage. Næsten præcis som et Urværk var Hansen, der kørte den. Han kendte alle de faste Gæster i Bilen. Første Gang, jeg kørte med Bussen, var i Juni 1938, da jeg efter Eksamen første Gang besøgte Skolen. Jeg havde om Formiddagen faaet følgende Telefonbesked: »Ring til Forstander Damborg (!) Roskilde 314!«

Jeg ringede straks. Jo, Gammelgaard vilde gerne tale med mig. Om jeg ikke kunde komme til Roskilde? Av — jeg ejede ikke en flad Fregne — — der opstod en uheldsvanger Pause — jeg sagde »Et Øjeblik« og stak Hovedet ud af Studentergaardens Telefonbox og spurgte en Kammerat, om han kunde laane mig fem Kroner. Ved Hjælp af to Kammerater gik det. Hovedet ind igen. — Jo, jeg vilde gerne komme. Gammelgaard maa med vanlig mystisk Psykoanalyse gennem Traaden have anet mine økonomiske Forhandlinger, for han sagde uventet: Jeg betaler selvfølgelig Deres Rejse! En lille Sten faldt fra mit Hjerte.

Da Rutebilen drejede op ad Himmelevvejen til Ny Himmelev, var jeg overbevist om, at vi forlængst var forbi Skolen. Men Hansen beroligede mig. Der laa den ude med sine hvidkalkede, kamtakkede Gesimser. En middelalderlig Borg paa et knejsende Sted. Bygget af en ældre Slægtning til min elskede Lærer, Professor Johan Plesner, der lærte mig Historie ved Aarhus Universitet. Det var en ejendommelig Følelse at være med til at uddele Arkitekt Ulrik Plesners Flidspræmie til en dygtig Elev — paa et Tidspunkt, hvor man selv følte sig som Elev i højere Grad end før.

Man kan sige, Skolen er i affældig Stil. Selv vilde jeg have forkastet den som foragtelig Papmaché for 10 Aar siden. Men man kommer til at holde af saadan en Bygning med de mange smaa Raffinementer. Klostergangen ved Søren's Kooperation — mangan Palaver er ført der og mange Rænker er smedet. Døren højt oppe i Gavlen — umotiveret anbragt — men pudsig — beregnet til Spøgelser, der kan spadsere lige ud i Luften. Det dobbelte, forskudte Savtakmønster lige over Indgangsportalen, bestaaende af mørkbrændte Sten, en senmiddelalderlig Finesse, der iøvrigt genses med Glæde inde paa Chr. d. 1.s Kapel ved Domkirken. »Udsigten« — som et Vagtaam

— ugenert og velegnet til Solbad. Den lille Foraarssolaltan! Taarnet med Ravnene, — og det allerbedste: Den højt- og letsvungne, buede Frontispice, hvori der er indrettet til Dueslag — men uden Duer. Kan man tænke sig et skønnere Billede end en Kvinde, der paa en bestemt Tid hver Formiddag træder ud under Klokken og strøer Korn ud til Duerne, der flakser og basker ned fra oven? (Maa vi faa Duer der igen!) Alt det praktiske husker man ikke mere — dog — der var undertiden koldt — og Bygningen svajede! — — Men man kommer altsaa til at holde af saadan en Bygning, dybt i Modstrid med ens egen Smag, men alligevel med en egen Tiltrækning paa Grund af dens Ynder, der først kommer for en Dag efter nærmere Bekendtskab.

Jeg vilde ønske, jeg i Afskedsgave kunde lægge Haven om, med overvejende Plæner og Fliser og smaa lune Sladrekroge med dejlige Bænke, hvor levende Skulpturer kunde fryde sig. Pladsen foran Skolen skulde planeres og dækkes med store Granitfliser med eviggrøn Vegetation, og der skulde midt paa Pladsen være et Springvand med et yndefuldt Billedhuggerarbejde og et rundt Bassin med Guldfisk.

Særlig vilde det glæde mig, hvis Frode Kristensen og jeg blev hugget om. Ja, ja — misforstaa mig ikke. Sagen er, at Selma Kristensen engang, da hendes Mand og jeg stod og passede Lysbilleder paa Bænkene i Foredragssalen kom til at le højt ved Tanken om, at vi jo i Virkeligheden var de to Tujaer ude paa den høje Præsenterbakkeplæne foran Indgangen. Frosten har vist desværre ikke faaet Bugt med dem.

Den Rutebil lader vente paa sig! Nu ringer Klokken deroppe paa Skolen. Eleverne skal vist ind til Morgensang. — Ja, første Gang jeg holdt Foredrag fra Roskildes Talerstol! Det var morsomt. Jeg talte om Pornografi og Smudsliteratur paa Grundlag af Gruppebesvarelser af forskellige Spørgsmaal. Senere fik man lidt Fiduser. Man maatte snige sig ind til de andre Læreres Foredrag — — særlig Gammelgaard kunde ikke lide at slippe Lærere ind til sine Timer. Engang var jeg nu alligevel kommet derind og sad med ond Samvittighed og hørte om Christen Kold, med Frygt for at blive set. Jeg sank ned i Sædet. Saa var Lynet over mig. »Hva' — er du her«, sagde Gammelgaard. Og saa fik Akademikerne en ordentlig Gang Lak paa Grund af deres ringe Interesse for Folkeoplysningen — dér havde de ogsaa Opgaver — ligesom de gamle saa det! Gammelgaard gnistrede! Som en Vulkan i begyndende Udbrud.

Undertiden kan Gammelgaard ved Klaveret med den flyvende tvedelte Manke ligne en ældre Artist fra 90'erne, privat. Til andre Tider, med Seler og ternet Skjorte, kan han i Tidslerne eller i Marken minde om en fransk Haandværker — og i sin Gyngestol ligner han og er han sig selv i Ydre og Indre: en Humanist af klareste Vand. Med et Sind, der kan *forstaa* alle Mennesker.

Familien Gammelgaard maa berømmes for den englelige Taalmodighed, hvormed

de modtager alle i deres Hjem fra Statsministre til Aandsgangstere. Jeg mindes gode Timer i deres lille Stue — til Vintertider i Polarudstyr («Islænder» og Sivsko — ja, undertiden dertil Slaabrok, Luffer og Halstørklæde), mens Gammelgaard sad og øste Aand ud og hans Kone ofrede en af sine private Cerutter. Eller Aftener hos de andre Lærere. Som ung, ugift Lærer er man lykkelig for gifte Læreres Hjem. Bundvad gav mig utrolige tekniske Fiduser, og Ingrid Bundvad kræsedede op. Og stille Te-Aftener ved Radioen hos Kulturgesandterne Selma og Frode. Hvis jeg engang skal skrive Erindringer, maa jeg komme ind paa disse mere personlige Ting. Engang maa ogsaa behandles den særlige diplomatiske Atmosfære paa enhver Højskole — hvor der gælder en stadig Konflikt og Balance mellem officielt Liv og Privatliv. Og hertil maa uvægerlig komme ogsaa Økonomaens store Betydning for et Højskoleliv. — Selvfølgelig er det dejligt hos de enkelte at kunne komme som Søn af Huset — men man kan undertiden mod sin Vilje maaske komme til at fungere som en forslugen Gøgeunge.

For Læreren bliver de vekslende Vinterskoler først og fremmest *Eleverne*. Man skal lære, saalænge man har Elever, siger et klogt Hovede. Og jeg tør nok sige, at lærer Eleverne ikke noget, saa gør i al Fald Læreren det. Det, der dukker op, er ikke det lærte, men en Masse Ansigter, som for mig ved Siden af Lærerne er Skolen i egentlig Forstand. Grimme Ansigter og kønne Ansigter og enkelte udflydende Ansigter, allesammen med et Stykke Sind bag, af højst forskellig Kvalitet, men alle med noget, der kunde bevæge sig bag Skallen, og i hvert Fald, naar man kom dem ind paa Livet, saa godt som aldrig afslørede Forhærdethed, lidt oftere Indkapsling eller Forstening.

Se — nu dukker de op. Søren Savbuk, den store Anarkist med det afsindige, drengede Blink i Øjet. Du store Efterkommer af Grundtvig — som har læst Platons og Karl Marx' samlede Værker. Jeg glemmer ikke, at du lukkede to Duer ind paa mit Værelse, hvor de forvildet klattede rundt i Stuen. Næ, nej — det kan ikke nytte at huske det hele — det *vælt* frem! Og Drabanterne Paptud og Agerhønen. Vi fantaserede, diskuterede — stormede — — —

I har sprængt af Sted mod Møller,
 spy og springsk var jeres Spot.
 Savbuk, naar din Latter skyller,
 er du skæg som Don Quijote.
 Naar du hvæser som en Væsel,
 lyder straks som Morgnens Dugg
 blidt fra Sancho Pansas Æsel
 Agerhønen fine Kluk.

Vi var leende Kumpaner
 i en munter Passiar —
 vi har fostret vilde Planer
 ved en duftende Cigar.
 Vore Tanker naa'de Maanen,
 hvor den lyste, blid og mat,
 bleg mod Universets Blaanen — — —
 vi var Fyrster — for en Nat!

Og der kommer de to kære Legebørn, Timofylla og Oleandra, der dannede et privat Gendarmerkorps, hvoraf jeg opnaaede at blive Æresoberst. Og Mosevalde og Strop, de fjantede Unger, Alvorsmanden Ditlev, der nu er Seminarist, Cowboyenes Ætling, Ahasverus, som sang Præriens vemodige Sang: Haj di, haj di haj — — —. Og Leo, du gamle kæmpende Idealist, der havde sat Livet ind imod det, du vilde bekæmpe. — — —

Ja, alle det første Aars Elever, 1938—39, prentede sig med en særlig Tydelighed. Jeg var selv lige saa meget Elev som de. Vi var i højeste Grad fælles om Oplevelsen, fordi det var min første Vinter, og fordi jeg var jævnaldrende med en Masse af jer. Og de senere Aar —, ja, ogsaa der dukker mange kære Ansigter frem — — — nej, nej, det kan ikke nytte at tænke hvert enkelt igennem. En Sværm af Ansigter.

Revolutioner har der været. Hvilken forunderlig Magt Revolutioner har. Man føler en prikkende Regn under Huden, naar man er midt i den — en kold Sten i Maven, som Negrene siger. Engang da Gammelgaard laa syg, blev det bebrejdet Valde og mig, at vi vilde have Aabningen af en Amatørudstilling udskudt tre Dage. Paa Udstillingen var nogle Heste, Konkurrencetegninger af alle Eleverne. Oppositionen startede nu en Revolution for at faa Valde og mig smidt ud af Komitéen og aabnet Udstillingen strax.

Vældige Folkemøder, hvor Stemningen var sydende. Savbuk fik Ordet. Voldsomt svang han Svøben over de elendige Magthavere, der ønskede at trumfe deres Vilje igennem. Efter flere Møder startede i Middagstunden et gigantisk Demonstrationstog med Faner og klingende Spil og Plakater, der appellerede til at vise de sultne Heste Barmhjertighed. Fyraab og Foragt flængede Luften ovre bag Gymnastiksalen. De nærmede sig.

Valde og jeg stod med Revolutionens Feber i Sjælen og stak Hovederne sammen. Vi talte om, hvad vi skulde gøre. Der maatte handles hurtigt, hvis vi ikke vilde lade Magten slippe os af Hænde. Der var kun et Kvarter til Eftermiddagskaffebordet, hvor Stormen ganske givet vilde naa sin Kulmination. Folkets Knurren lød derude. »Ned med Ib og Valde!« Situationen var aabenbart faretruende. Jeg følte mig med eet som Borgmester Hans Nansen sammen med Biskop Svane, mens vi konspirerede i en Niche i Kongens Slot.

Og ved et lykkeligt Tilfælde slog da den Tanke ned i mig, at det ved alle Omvæltninger gælder om at sikre sig Kongens Person. Vi kunde udnytte den svage, lumbaghærgede Fyrst Gammelgaard til Fordel for os. Hans Soveværelse laa 10 Skridt fra min Residens. Ha — Dagen var reddet. Revolutionen redet af. Og mens Oprørerne rasede nede foran mine Vinduer, slog Valde og jeg en Haanlatter op — vi skulde dreje Hoben en Knap og satte os til at forfatte det Dokument, som vi vilde

tvinge den afmægtige, sengeliggende Majestæt til at skrive under paa. Gammelgaard lod til at goutere vort diplomatiske Skaktræk, eller var det blot fordi han forstod, vi havde Krammet paa ham? Han skrev under, mens Klokken ringede til Kaffe. Ved Bordet lod vi Rebellerne rase ganske kort — og satte saa vor Trumf paa: Gammelgaard stod bag os i vore Ønsker! Oprørerne gav sig — ikke mindst under Indtryk af den uforbeholdne Tillid for ikke at sige Hengivenhed for Valde og mig, som kom til Udtryk i den Kundgørelse, Gammelgaards Navn stod paa.

Senere allierede vi os med fremtrædende Høvdinge for Oppositionen og afsatte Gammelgaard. Men det er en anden Historie — med sprængfarligt storpolitisk Stof. Indianerrevolutionen, den arabiske Tam-Tam-Aften. Ja, saadan var Indenrigspolitikken vrimlende fuld af Intriger og Kneb og Konflikter.

Vore udenrigske Forhold var præget af de korte Sommerkursus og de udenlandske Besøg paa Skolen. Men det er ogsaa en anden Historie — — — den egentlige Skole er Vinterskolen, som nu er i Gang igen.

To Mænd fra vore Sommerkursus staar prentet i Erindringen. Stauning og Hedtoft. Det er vist Kaj Munk, der et eller andet Sted har sagt om Stauning, at han ikke var et godt Menneske, fordi ingen havde set ham græde. Stauning var utvivlsomt en meget følsom Natur bag den ydre Utilnærmeligheds Skal. Naar Stauning talte for sine egne Folk paa Roskilde, da kunde Stemmen, naar han de sidste Gange havde sagt de officielle Ting, som han mente skulde siges, skælve af Bevægelse, naar han skildrede sin Skuffelse og Sorg over Skæbnen, der havde ramt os. Efter stærk Hyldest, hvorunder Stauning altid var meget bevæget, sang vi »Løft dit Hoved, du raske Gut« eller »Jeg bærer med Smil min Byrde« — og saa sang den gamle Høvding med sin stærke Stemme, mens store Taarer randt ned ad Kinderne. Den gamle Hjertelighed og Hengivenhed slog sammen om Arbejderbevægelsens Førstemand, Danmarks Statsminister. Det skete, Stauning spiste med bagefter. Da — ved denne ene Lejlighed — veg Gammelgaard altid sit Sæde for Midterbordet. Forresten var det forbløffende i Aar at se, hvor naturligt Buhl erobrede den samme Tillid eller rettere uden videre indtog Staunings Plads som Genstand for Hyldesten og Tilliden.

Store Dage var det ogsaa, naar Socialdemokratiets Formand, Hedtoft Hansen, var paa Skolen. Hans sympatiske Færd og Tale var iblandet det Drag af Lyrik, som Stauning kun i enkelte Øjeblikke viste, at han rummede, hos Hedtoft var det i langt højere Grad *med* i Talen, en fast uudryddelig Bestanddel af hans Væsen og Personlighed, tillidvækkende og betagende, fordi man følte, at det var et Træk, der havde Rodfæste i Virkeligheden. Bestandig understregede han to Sætninger, som giver hans Indstilling og Politik saa stærkt: »Danmark er skæbneforbundet med Europa« og »De stærkeste Skuldre skal bære de tungeste Byrder«. — Endnu husker jeg den Dag i

Sommeren 1940, da Hedtoft for første Gang den Sommer besøgte Skolen; da han stod paa Talerstolen, satte Selma Kristensen en Vase med røde, pragtfulde Roser op til ham. »Jeg følte, jeg maatte gøre det,« sagde hun og udtrykte derigennem, hvad vi alle havde i os.

Saa mange Ting vælter ind over En, nu man vil af Sted. En lykkelig Tid — med Højskolens Blanding af Glæder og Sorger. Baand, der altid vil binde En til Stedet. Et Kulturcentrum med saa vældige Muligheder for at træffe sammen med Mennesker og leve sig sammen med saa mange paa godt og ondt. Her pulserer Livet i en stærkere Takt end andre Steder. Man rives med og lever med, saa Skolen bliver en Del af En selv. Virker Højskoleopholdet paa mange Elever som en stadig eksplosiv Kraft i Sindet, saa bliver den det ikke mindre for Læreren. En Akkumulator i evig Udladning — og Opladning.

Jeg hører et Par Strofer, som udtrykker Højskolens Idé: »Her anses ingen Sag for forud givet, hver agtes om han tvivler eller tror. Her læres det at elske selve Livet, der efter sine egne Love gror«. Den menneskelige Kontakt og Oplevelse, som Højskolen betyder, er saa stærk, at man aldrig glemmer den. Det Tillidsforhold, den skaber, bestaar, hvor det er stærkt knyttet.

Her mødes Muld og Hav i kærlig Favnen. Ude over Markerne er Solen nu brudt gennem Disen. Fjorden blaaner. Vigens to Landarme rækker sig kærtegnende ud i Vandet. Helt derude brummer en Flyver. Eller er det Rutebilen? Dømkirkens Dobbeltspir spidder Himlen.

Det var alligevel ikke en Flyver — det er Hillerødbussen, der brummer. Den hoster og oser og er ladet til Bristepunktet. Generatorens Hjerteklap dikker. Jeg bakser Kufferterne ind.

Smuk ligger Fjorden. Skønnest husker jeg den oppe fra Vejen, der svinger sig ud over Markerne deroppe bag Skolen, hvorfra man har et storartet og dejligt Udsyn over mod Mastehøj og Himmelev — — og helt ud til Klinten — — og allerdejlignst Fjorden, den evigt skiftende. Ingen Steder er Aftenfreden saa indtrængende stille, naar de sidste gyldne Striber er ved at gaa af Fjordens Vige, og Skyerne endnu rødmer, mens Nattehimlen begynder at trække sin blaalilla Halvkugle op ovre i Øst bag de bugtende Bakker, og Luften blaaner i den blide Stilhed. Dernede spankulerer et Par Fasaner i Solnedgangens gule Stænk paa Marken. — — —

Bussen kører ind til Stationen — langs med Fjorden. Rønnebærrenes Klaser hænger alene tilbage paa Træerne langs Cyklestierna. Bladene er forlængst ribbet af. Inden længe tager Stormen ogsaa Bærrene, som bliver massakreret af Cyklehjulene. Men til Foraaret kommer smaa Planter op rundt om langs Vejkanten, og Træerne selv staa der. De springer ud, naar Vinteren er forbi. Farvel — — Roskilde!

ROSKILDE HØJSKOLE

SOMMEREN 1942

VED FORSTANDER HJ. GAMMELGAARD

Udsigterne for Sommeren var ikke just lyse, da Vinterskolen sluttede. Den frygtelige Frostperiode havde efterladt slemme Spor. Først langt hen i Maj lykkedes det Haandværkerne at naa gennem det metertykke Islag til vore Kloakledninger paa forskellige Steder og saaledes faa Bugt med de Tilstopninger, der i tre Maaneder havde voldt os saa mange Kvaler. Frosten havde sprængt Cementen i Trappetrin og Murfundamenter. Mange Steder havde udvendig Maling lidt slem, og der var adskillige Spor paa Lofter og Vægge af de Oversvømmelser, som de frostsprængte Vandrør havde foraarsaget.

Endnu værre saa det ud i Haven. Omtrent 600 Roser og mange Prydbuske havde Frosten taget. Af Valnøddetræer er kun eet tilbage og det i en temmelig forkommen Tilstand. Størstedelen af Blommetræer og Mirabeller havde lidt samme Skæbne, saa mens vi i Fjor høstede 565 kg Blommer og Mirabeller, blev Avlen i Aar næppe eet Kilo. Ogsaa Nøddegangen, Havens fornemste Pryd, har lidt stærkt under Kulden og vil næppe kunne overleve en saadan Vinter til. Og selv om Æble- og Pæretæer samt Bærfrugtbuske overlevede Katastrofen, saa var deres Ydeevne stærkt nedsat og Avlen af dem næppe halvt saa stor som i 1941.

Men hvordan vilde det gaa med Elevbesøget? Vilde en Uges Kursus kunne bevare samme Tiltrækning paa danske Arbejdere — Familiefædre og -mødre, travlt beskæftigede Organisationsfolk — under de stadig vanskeligere Forhold? Rejsen fra og til Skolen tager en forholdsvis langt større Del af den i Forvejen knappe Tid (fra Bornholm maaske endda indtil Halvdelen af Tiden). Rejsen er ikke uden Risiko, især naar den fører over Vandet. Den Tiltrækning, som den ugentlige, rigt afvekslende Udflugtsdag øvede, er jo nu ikke mere. Og først og sidst: Vilde det haarde økonomiske Tryk og de mange Bekymringer, som Krig og Krise medfører, ikke svække Lysten hos mange?

Hvis vi havde næret saadanne Bekymringer, saa blev de i hvert Fald gjort grundigt til Skamme. Tilslutningen til Skolens Kursus blev endog større end Aaret forud, der laa højt over alle tidligere Aar. Stigningen var fra 1855 til 1885 Ugeelever (14 Dages Kursus regnet dobbelt).

Af Sommerens 26 Uger var 20 optaget af Kursus. Men hertil kom tre meget store Weekend-Stævner, hvis Deltagerantal ikke er medregnet i de førnævnte: Handels- og Kontormedhjælper-Forbundets Ungdomsstævne i Pinsen med 93 Deltagere, Ros-

Roskilde.

Statsminister V. Buhtsiger Farvel.

Roskilde. Christoffer Nielsen og Jens Christensen, Lederne paa Tømrerkursus.

kilde Højskoles Aarsmøde den 1. og 2. August med 115 Deltagere og D. s. U.'s Stævne den 3. og 4. Oktober med 150 Deltagere.

For den, der har oplevet disse Kursus, kan der ikke herske Tvivl om, at den stærke Tilslutning og den ivrige Deltagelse i Arbejdet er et Symptom paa de Følelser, der besjæler den danske Arbejder i en tung og skæbnesvanger Tid. Det er Trangen til at faa Klarhed over, hvad der egentlig foregaar, verdenspolitisk og økonomisk, til at udveksle Tanker med Kammerater fra alle Landets Egne, det er Følelsen af Ansvar overfor Arbejderbevægelsen og overfor vort Land under Forhold, hvor alt staar paa Spil.

Skulde man nævne et enkelt Spørgsmaal, der har været karakteristisk for denne Sommers Arbejde, maatte det vel blive vore Penge. Disse Penge, der i hver enkelts private Tilværelse staar som Udtryk og Maal for hans økonomiske Stræben, og som nu ved deres alt for store Mængde optræder som en Trusel mod Landets Velstand. Baade i Foredrag og Studiekredse har Pengenes Paradoks været et Hovedemne. Arbejdet paa dette Omraade er blevet fremmet ved de fortrinlige smaa Grundbøger, der er fremkommet i det sidste Aar (navnlig cand. polit. Nyboe-Andersens). Med største

Grupper: Faglige Retsregler (Sekretær Carl Nielsen), Krigstidens Arbejdsforhold (Niels Madsen), Regnskabsforhold (Sekretær Lauritz Pedersen) og Aktuelle økonomiske Problemer (Kaj Bundvad). I Foredrag behandlede følgende Emner: Danmarks Økonomi (Finans- og Statsminister V. Buhl), Fagbevægelsen under Krigen (Formand for D. s. F. Laur. Hansen), Den sociale Lovgivning (Folketingsmand Einer-Jensen) og Det nationale Samarbejde (Folketingsmand Rasmus Hansen).

Fagforeningskursus I i Ugen 28. Juni—4. Juli havde 78 Deltagere. Ugens Gruppeledere var: Frode Kristensen (Danmark og Raastofproblemet), Kaj Bundvad (Krigstidens Arbejdsforhold), Sekretær Ernst Berg (Krigstidens Arbejdsforhold) og Ib Koch-Olsen (Danmark før og nu). Foredragslisten saa saaledes ud: Nordisk Samarbejde (Lektor F. Wendt), Danmarks Økonomi under Krigen (Statsminister V. Buhl), Fagforeningernes Opgaver under Krigen (Formand for D. s. F. Laur. Hansen), Fagbevægelsen og Pressen (Forretningsfører Josef Andersson).

Telefonstandens Kursus, 28. Juni til 4. Juli, havde 27 Deltagere og lededes af Forbundsformand Alfred Nielsen. Foredragene var fælles med det i samme Uge afholdte Fagforeningskursus.

D. s. U.s Lederkursus, 5.—11. Juli med 104 Deltagere, behandlede i Grupper følgende Emner: Studiekredsarbejde (Ib Koch-Olsen), Regnskab og Afdelingsøkonomi (Vald. Henningsen), D. s. U.s Arbejde (Victor Gram), Aktuelle Problemer (Poul Hansen). I Foredrag tog man følgende Spørgsmaal op: De politiske Hovedlinier (Lars M. Olsen), Fagbevægelsens Opgaver nu (Laur. Hansen), Aktuelle Ungdomsproblemer (Victor Gram), Hvad vil Venstre? (Folketingsmand Søren P. Larsen), Forstand eller Følelse? (Otto V. Nielsen), D. s. U. i Dag (Poul Hansen). En af Ugens Aftener arrangerede man en nordisk Aften.

Fagforeningskursus II i Ugen 12.—18. Juli havde 111 Deltagere. Gruppeledere var: Hj. Gammelgaard (Økonomiske Problemer i Nutidens Danmark), Frode Kristensen (Danmark og Raastofproblemet), Kaj Bundvad (Krigstidens Arbejdsforhold), Einar Nielsen (Krigstidens Arbejdsforhold) og Ib Koch-Olsen (Danmark før og nu). I Ugens Løb talte Arbejdsminister Johs. Kjærhøjl (Den sociale Lovgivning), Folketingsmand Alsing Andersen (Rigsdagsarbejde under Krigen), Lektor Fr. W. Wendt (Danmark og Norden) og Handelsminister Halfdan Hendriksen (Danmarks Forsyninger).

Fagforeningskursus III fra 19.—25. Juli med 109 Deltagere havde følgende Grupper: Penge og Finansvæsen i Danmark (Hj. Gammelgaard), Danmark og Raastofproblemet (Frode Kristensen), Krigstidens Arbejdsforhold (Kaj Bundvad og Kaj Lindberg), Danmark før og nu (Ib Koch-Olsen). Foredragene var følgende: fhv. Finansminister H. P. Hansen (Rigsdagsarbejde under Krigen), Landbrugsminister Kr. Bording (Hvordan er Landbrugets Stilling i Dag?), Formand Laur. Hansen (Faglige Opgaver under Krigen) og Forretningsfører Fr. Dalgaard (Kooperationen).

Dansk Textilarbejderforbunds 11. Tillidsmandskursus afholdtes fra 26. Juli til 1. August med 97 Deltagere. Kursuset lededes af Sekretær N. Scheel, der tillige ledede en Gruppe i Fagets Hovedoverenskomst. Desuden havde man følgende Grupper: Krigstidens Arbejdsforhold (Kaj Bundvad), Fagets Organisationsforhold (Th. Kuntze) og Krigstidens Arbejdsforhold (Ib Koch-Olsen). I Foredragstimerne talte Folketingsmand Rasmus Hansen (Det nationale Samarbejde), Folketingsmand Wm. Willumsen (Vor

Roskilde.

Gammelgaard ringer Timen og Tømrerne ind.

Roskilde.

»Morgenposten kommer om Middagen«.

sociale Lovgivning), Hovedkasserer Em. Johansson (Almindelige Grundregler for Regnskabsførelse) og Fru Karen Braae (Varer og Priser under Krigstiden).

Socialt Kvindekursus, 2.—8. August, havde 100 Deltagere, der fordeltes med 67 paa Kvindeudvalgs-Kursus'et og 33 paa Oplysningsforbundets Kvindekursus. Gruppeledere: Nina Andersen, Thea Tønder, Margrethe Høst-Neerup, Inger Hempel og Vilhelmine Gottschalck. Sangundervisningen lededes af Forstander C. M. Savery. I Foredragene behandledes følgende Emner: Rigsdagens Arbejde under Krigen (Landsretssagfører Ingeborg Hansen), Kvinderne og Fagbevægelsen (Forbundsformand Fanny Jensen), Hvad kan vi gøre for Kooperationen? (Fru Edith Anthonsen) og Radioen og Hjemmene (Folketingsmedlem Fru Nina Andersen).

Blikkenslagerforbundets Tillidsmandskursus 9.—15. August med 67 Deltagere. Forbundsformand L. C. Andersen og Sekretær Carl P. Jensen ledede Gruppearbejdet over Emnet: Arbejdsløsheds-kassen og dens Administration, Kaj Bundvad og Karl Jensen: Krigstidens Arbejdsforhold og Conrad Rasmussen: Prislister. Følgende Emner behandledes som Foredrag: Danmarks Økonomi under Krigen (Formand for Arbejderbevægelsens Erhvervsraad Ludv. Christensen), Den nye Arbejdsløshedslov (Folketingsmand Einar-Jensen), Former og Indhold i Fagbevægelsen fra 1871 (Haandværkerhistorikeren R. Berg), Fagbevægelsen under Krigen (Næstformand Eiler Jensen) og Arbejderne og Kooperationen (Forretningsfører Fr. Dalgaard).

Tømmerforbundets Tillidsmandskursus i Ugen 16.—22. August havde 73 Deltagere. Gruppeledere: Christoffer Nielsen (Kursusets Leder), Jens Christensen og Thorvald Jensen (Priskurant og Opmaaling), Folketingsmand Wm. Willumsen (Den sociale

Lovgivning). Foredragene var: Folketingsmand Joh. Strøm (Ungdomslejrene), Formand for D. s. F. Laur. Hansen (Fagforeningernes Opgaver under Krigen), Magister Edw. C. Wolff (Hvad er moderne? — med særligt Henblik paa det arkitektoniske), Professor K. Skovgaard (Landbrugets Stilling i Krigstiden), Direktør for Fabriktilsynet Erik Dreyer (Arbejderbeskyttelse). En Eftermiddag besøgte Kursus'et Forbundet i København og besaa dets Kontorer.

Socialdemokratisk Forbunds Tillidsmandskursus fra 23. August til 29. August med 100 Deltagere. Ugens Gruppeledere var: Hj. Gammelgaard, Frode Kristensen, Holger Eriksen, Johs. Hansen, Olaf Carlsson og Viggo Molin Nielsen. I Løbet af Ugen talte: Formand for D. s. F. Laur. Hansen (Fagbevægelse og Parti), Generalløjtnant E. Gørtz (Folk og Værn), Statsminister V. Buhl (Danmarks Økonomi under Krigen), Folketingsmand Chr. Christiansen (Hvordan sættes Oplysningsarbejdet i Gang?), Folketingsmand Alsing Andersen (Rigsdagens Arbejde), Hovedkasserer C. Klüwer (Organisatoriske Spørgsmaal).

Smedeforbundets Lærlingekursus 30. August—5. September havde 104 Deltagere. Grupperne, hvor man behandlede forskellige Organisationsspørgsmaal, lededes af: D. Amstrup, Laur. Andersen, Ivan Hansen, Viggo Jeppesen, Alfr. Bjørklund og S. Torp Steffensen. Foredragene: Forretningsfører Chr. Christiansen (Mødeformer og Mødeteknik), Fabrikinspektør A. Strunk (Fabriklovgivning), Folketingsmand Johan Strøm (Ungdomsbeskæftigelsen), Forbundsformand P. Andersen (Lærlingeraadets Arbejde og D. s. F.'s Stilling til Lærlingenes Organisering) og Formand R. Jørgensen (Samaritergerning af og blandt Arbejdere).

Dansk Smede- og Maskinarbejderforbunds Bedriftsraadskursus fra 6. til 19. September havde 93 Deltagere. Kursuset lededes af Sekretær Hans Rasmussen. Deltagerne fordelte sig i følgende Grupper: Penge og Penges Værdi (Hj. Gammelgaard), Danmark og Raastofproblemet (Frode Kristensen), Krigstidens Arbejdsforhold (Kaj Bundvad og Hans Rasmussen), Fra Smedie til Storbedrift (Møller Nielsen). Professor Knud Illum gennemgik en Dag Arbejdsrets-Problemer. I Foredragstimerne blev behandlet: Den sociale Lovgivning (Socialminister Johs. Kjærbo), Rigsdagens Arbejde (Finansminister Alsing Andersen), Statens Forhold til Erhvervslivet og Arbejdsmarkedet (Professor Th. Kristensen), Nordisk Samling (Lektor Fr. W. Wendt), Landbrugets Stilling i Dag (Landbrugsminister K. Bording), Faglige Problemer (Forbundsformand P. Andersen), Industriens Forhold i Dag (Formand for Industriraadet, Direktør H. P. Christensen), Arbejdsløshedskassens Administration (Hovedkasserer Otto Wolff), Fabrikloven (Direktør E. Dreyer) og Lønssystemer (Næstformand Eiler Jensen).

Udvidet Fagforeningskursus fra 20. September til 3. Oktober havde 70 Deltagere, der fordeltes med 31 Deltagere paa 1. Aars Hold, 29 paa 2. Aars Holdet og 10 paa 3. Aars Holdet. Grupperne var for 1. Aar: Statistik og Bedriftsøkonomi (Hj. Gammelgaard), Erhvervsgeografisk Oversigt (Frode Kristensen), Arbejderbevægelsens Historie (Kaj Bundvad), Organisationskundskab og Dirigentvirksomhed (Møller Nielsen); 2. Aar: Penge og Priser (Hj. Gammelgaard), Udenrigshandel, Erhvervs- og Handelspolitik (Frode Kristensen), Den moderne Stat og dens Organisationer (Ib Koch-Olsen), Arbejdsretten (Eiler Jensen), Aktuelle faglige Problemer (Kaj Bundvad); 3. Aar: Nutidens og den nærmeste Fremtids økonomiske Opgaver (Lektor P. Nyboe-

Andersen), Arbejdsretten II (Eiler Jensen), Dansk Erhvervsliv (Hj. Gammelgaard), Aktuelle faglige Problemer (Kaj Bundvad), Fagbevægelsen og de kulturelle Opgaver (Ib Koch-Olsen), Erhvervs- og Produktionsforhold i Sverige (Frode Kristensen). Følgende Emner behandlede som Foredrag: Den første Voldgiftsret (Fr. Dalgaard), Forsyningsproblemer (Direktør V. Johansen), Landbrugets Stilling i Krigstiden (Professor K. Skovgaard), Danmarks Økonomi i Dag (Ludv. Christensen), Arbejderne og Pressen (Forretningsfører Chr. Petersen) og Beskæftigelsesproblemer (Johs. Kjærbo).

Dansk Arbejdsmandsforbunds Tillidsmandskursus I 11.—17. Oktober med 95 Deltagere. Gruppeledere: Hj. Gammelgaard (Økonomiske Problemer i Nutidens Danmark), Kaj Bundvad (Erhvervslivets Problemer), Karl Jensen (Danmark og Raastof-ferne), Ib Koch-Olsen (Danmark før og nu). Foredrag: Kontorchef Niels Lindberg (De ledige Penge), Forbundsformand Axel Olsen (Fagforeningerne før og under Kri-gen), Folketingsmand Fr. Dalgaard (Den faste Voldgiftsret), Statsminister V. Buhl (Danmark i Dag), Forretningsfører Chr. Larsen (Dagliglivet paa Arbejdspladserne).

Dansk Arbejdsmandsforbunds Tillidsmandskursus II fra 18. til 24. Oktober havde 79 Deltagere. Gruppernes Emner og Ledere var de samme som sidste Uge med Und-tagelse af, at Frode Kristensen afløste Hj. Gammelgaard og J. Møller Nielsen afløste Ib Koch-Olsen. Ogsaa Foredragene gentoges paa eet nær, idet Landbrugsminister Kr. Bording talte om »Vort daglige Brød« (i Stedet for Statsminister Buhls Foredrag).

Roskilde.

Ferdinand vil til Studiekreds.

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE

SOMMEREN 1942

AF FORSTANDER POUL HANSEN

For tredje Gang holdt vi Sommerskole paa et nyt Sted. Det fører Tankerne tilbage til Arbejderhøjskolens første seks Aar, da Rasmus Vind maatte flytte med Højskolen ialt fire Gange — dog hele Tiden inden for Esbjergs Bygrænser. Heldigvis vil vel ogsaa vi kunne nøjes med fire Gange, — den fjerde, naar vi forhaabentlig snart kan flytte tilbage til den gamle Borg i Esbjerg. Dette vil dog ikke kunne ske, saasnart Besættelsen er overstaet. Militær Slitage er hensynsløs som Kri-gen selv. Alle Gulvene maa nødvendigvis fornys og mange andre Reparationer gennemføres først, og samtidig vil vi nok benytte Lejligheden til at modernisere og forbedre paa adskillige Omraader. Det er maaske endnu for tidligt at tænke paa sligt, men det kan ikke undgaas, at Tankerne stadig kredser om den kommende Begivenhed.

Men forøvrigt har jo ogsaa Kraglund sin Charme, som det kan blive svært nok at sige Farvel til, selv om Afsondretheden for en Bybo ofte maa føles som en Byrde. I de store Træk springer Charmen straks i Øjnene, baade om Sommeren, naar Skoven er grøn, om Vinteren, naar den er hvid, og om Efteraaret, naar den staar i alle Slags

Esbjerg.

Ole passer paa Grisen.

rødbrune Farver — og til alle Aarets Tider, fordi her ikke alene er de store Skoves Fortryllelse, men ogsaa vide Udsigter over Bakker og Dale til fjerne Gaarde og Kirketaarne. Men den aabenbares først rigtig for Alvor, efterhaanden som man lærer Enkelthederne at kende, de gamle knudrede Ege og de mange halvskjulte Stier, som stadig fører en til nye overraskende Billeder af en rig dansk Natur.

Sommeren 1942 blev jo den vaadeste i Mands Minde, og den snød af den Grund Sommerpigerne for en stor Del af det Solskin paa Plænerne under de gamle Træer, som vi ellers bestemt havde regnet med. Det gik godt nok i første Halvdel af Maj, men saa aabnede Himlen næsten daglig sine Sluser, og Dag efter Dag kunde man i Middagsstunden se letklædte og skrækslagne Piger styrte ind i Ly med Tæppe under den ene Arm, Bøger og Sytøj under den anden, medens Fortørnelsen kom frem i Øjne og Udraab: Næ, for Søren osse da.

Det var den sædvanlige Flok unge Piger, glade og fornøjelige at have med at gøre og bare omkring en Snes Stykker i Tal. Vi havde oprindeligt gjort Regning paa flere baade paa Grund af de mange, vi maatte sige Nej til paa Bramminge Hovedgaard i 1941, og fordi en stor Organisation var begyndt at interessere sig varmt for Sagen. I 1941 kunde vi kun afse Plads til 6 af dens Medlemmer, men nu var der indmeldt hele 15. Desværre kom der i Aar noget uovervindeligt i Vejen, saa det i sidste Øjeblik maatte opgives. Det var ikke Mangel paa unge Piger, som gerne vilde af Sted, men økonomiske Forhold, som gjorde det.

Den nye Højskolelov skulde nu fra Sommeren 1943 byde de unge Piger fra ubemidlede Hjem og med smaa Indtæger bedre Kaar. Kunde vi samtidig faa Organisationerne til baade at være vore Herolder og til at være de unge Piger behjælpelig med at lægge Højskoleopholdet til Rette i god Tid, skulde meget være vundet. Under Byernes Arbejdervilkaar er det efterhaanden blevet saadan, at man lever paa kortere Sigt end paa Landet, medens Samfund og Organisationer er blevet de planlæggende Organer.

Husholdningsundervisningen sorterede i Aar under Frk. Kirsten Uhre Pedersen, som i et Par Aar har været Lærerinde paa Husholdningsseminariet Ankerhus, og den var forøvrigt noget lettere at have med at gøre end under de meget slette Køkkenforhold paa Bramminge Hovedgaard. Til Haandgerning og Vævning lykkedes det endnu en Gang min Kone at fremskaffe de nødvendige Materialer ved meget Brevskriveri og mange smaa Indkøb i Aarets Løb. Karl Jensen, der endnu havde nogle Maaneder tilbage af sin Ansættelsestid, underviste ogsaa paa Sommerskolen tilige med J. Møller Nielsen, som for de tre Sommermaaneder kom hertil fra Roskilde Højskole for at varetage Undervisningen i Litteratur, medens Erik Hauerslev var paa Højskolelærerkursus paa Askov. Som ny Lærer er fra 1. November ansat Harry

Esbjerg.

Haandarbejde.

Simonsen, som i 1930—31 var Elev paa Vinterskolen i Esbjerg, og som efter en Uddannelsestid paa Askov har været Lærer bl. a. paa Ask og Uldum Højskoler.

Selv om vi kun er her paa Træk, har vi dog i Sommerens Løb faaet gennemført forskellige Forbedringer. I Kælderen lige neden for Trappen har vi indrettet nye Toiletter. Det var en meget omstændelig Historie, fordi det blev nødvendigt at indrette en ny og meget omfangsrig Septic-Tank ude i Haven. Medens dette blev udført af Haandværkere fra Hammel, indrettede vi selv — med Knud Ellehave som Hovedkraften — en ny Stald til Svinene med saa god Plads, at vi nu er selvforsynende i denne vigtige og sjældne Vare.

Det daarlige Vejr medførte, at vi Gang paa Gang maatte udsætte planlagte og med megen Forventning imødesete Udflugter. En Tur til Aarhus maatte vi til sidst simpelthen slaa en Streg over, fordi det regnede ustandseligt, saa man skulde være i Olieøj og Søstøvler for at komme nogenlunde igennem. Vort første Besøg i Omegnen gjaldt Rakkersø Mose, hvor Arbejderne i Hammel har en kooperativ Tørveproduktion, hvorfra Skolen har faaet fortrinlige Tørveforsyninger. Vi fik Arbejdet forklaret i alle Enkeltheder, og det hele var meget fængslende, men blev brat afbrudt, da en løbsk Hest i strakt Karrière kom ned langs Skinnerne med en slingrende Vandvogn efter sig, hvorfra Vandet fossede i store Gylp. Vi for til alle Sider, for det saa

Esbjerg.

Fra Elevmødet.

farligt ud, men endte heldigvis godt, da Vognen røg af Sporet i en Kurve og Koblingen sprængtes, saa den forskrækkede Hest kunde fortsætte alene med en Stribe af Fangere efter sig. Det hele var en Misforstaaelse fra Hestens Side. En af Sommerpigerne vilde klappe den, men havde for meget Sving paa Armen. Desuden besøgte vi Andelsmejeriet og den gamle Vandmølle i Bøstrup, de store Forpagtergaarde Frijsendal og Søbygaard og blev alle Steder gæstfrit modtaget. Andre Ture førte os til Frijsenborg og viden om i Skovene.

Den store Tur, der skulde træde i Stedet for Opholdet paa Feriehjemmet i Sønderho paa Fanø, gik paa Cykel til Ry med to Overnatninger paa Knudshule Vandrehjem og Besøg paa Øm Kloster. Førstelærer Harald Nielsen, Gl. Ry, der er Lokalhistoriker og har et nøje Kendskab til Egnen, var vores udmærkede Fører. Fra de skønne Egne omkring Ry gik Turen over Silkeborg hjem.

Elevmødet fra 25.—26. Juli afsluttede Sommerskolen og havde netop saa god Tilslutning, at Rammerne kunde holde. Nogle maatte dog overnatte paa Høloftet. Ved Festen Lørdag Aften præsterede Sommerpigerne det meste af Underholdningen, og under det efterfølgende Bal, som næsten ikke var til at faa standset igen, dansede Margit Frederiksen smukke Solodanse. Søndag Formiddag var der som altid tidligere Generalforsamling, og tidligt paa Eftermiddagen talte Borgmester Stecher Christensen,

Esbjerg.

Hauerslev og Thor Petersen holder Siesta.

Aarhus. Derpaa tog vi alle paa Udflygt til Pukkeldammen, som ligger paa den anden Side af den udstrakte Engdal, man ser fra Kraglunds Have og nær ved Pøt Mølle. Fra de høje Pukler er der den herligste Udsigt mange Kilometer til begge Sider af Dalen. Her drak vi Kaffe, legede og sang, og Mads Peder Jensen maatte igen frem med sine uopslidelige Viser og Historier. Søndagen sluttede med et hyggeligt Samvær om Aftenen.

De korte Kursus.

Hverken i 1940 eller 41 var det muligt at faa ordnet Forholdene saaledes, at vi kunde gennemføre nogen Form for Kursusvirksomhed, men nu i Sommer blev den taget op igen med ialt 150 Deltagere paa fire Kursus, — sidste Aar i Esbjerg var der 486 Deltagere.

Husmoderkursus 2.—8. August. Husholdningslærerinde Frk. Kirsten Uhre Pedersen holdt Demonstrationer og Foredrag over følgende Emner: Rationernes Udnyttelse, Krigstidens Ernæringsproblemer, Konservering, økonomiske Indkøb og daglig Madlavning. Foredrag: Forretningsfører Henry Pedersen: Budgetlægning, Reserve-læge Hans Laugtrup: Kvindehygiejne, Havebrugskonsulent Ove Skov: Havebruget og Husholdningen under Krigsøkonomi, Forstander Poul Hansen: Hjem, Ungdom

Esbjerg.

AOF's Studielederkursus paa Kraglund.

og Skole, Reklame og Afbetaling samt Nutidens Boligspørgsmaal. Desuden Vandretur gennem Skoven under Skovfoged Chr. Møllers Ledelse og Kaffe paa Pøt Mølle, hvor Frijsenborgs gamle Skytte, Bjørn, uventet kom til Stede og lod sig overtale til at fortælle Frijsenborgs Historie — og en Række Anekdoter i Tilgift. Det er svært at sige, om den gamle Skytte var mere charmeret af de mange Damer end de af ham.

Studielederkursus 9.—15. August. Oluf Bertolt og Poul Hansen ledede Arbejdet i de to Grupper over Emnerne Fagforeningsproblemer og Penge og Penges Værd. Hovedvægten blev isøvrigt lagt paa at udvikle Forstaaelse af, hvordan man tilrettelægger og leder en Studiekreds. Foredraget blev holdt af Journalist Arne Jørgensen: Erfaringer fra det praktiske Studiekredsarbejde, Overbibliotekar Carl Thomsen: Studiekredsene og Bibliotekerne og Skoledirektør H. Sejerholt: Behandlingen af historiske Emner.

Fagforeningskursus 16.—22. August. Kaj Bundvad og Poul Hansen ledede de to Kredse over Emnet Krigstidens Arbejdsforhold, og følgende holdt Foredrag: Sekretær Kjeld Pihl: Geopolitiske Spørgsmaal, Kaj Bundvad: Aktuelle økonomiske

Esbjerg.

Det kooperative Kursus.

Problemer, Poul Hansen: Kooperationen og Vareforsyningen og Borgmester Stecher Christensen: Kommunal Virksomhed under Krigstiden.

Det kooperative Kursus 6.—20. September. Kursuset blev for første Gang afholdt som 14 Dages Kursus. Arbejdet i Studiekredsene havde følgende Inddeling: Sekretær Thor Pedersen: Arbejderkooperationen, Poul Hansen: Rochdaleplanen, Erik Hauerslev: Samfundsøkonomi, Forretningsfører Henry Pedersen: Kooperativ Bedrifts- og Administrationslære og Forretningsfører Poul Pedersen: Regnskabsanalyse. Desuden holdtes følgende Foredrag: Poul Hansen: Kooperationens Historie (3 Foredrag) og Andelsbevægelsen (3), Sekretær Henning Ravnholt: Den danske Fællesforening (2), Forretningsfører Chr. Christiansen: Studiekredsen og det kooperative Oplysningsarbejde og Generalforsamlingen, dens Formaal og Forløb, Arkitekt M. K. Michaelsen: Gode Brugsting (2), Folketingsmand Fr. Dalgaard: Den kooperative Beskatning, Typiske kooperative Vedtægter, Fagbevægelsen og Kooperationen og Krigsøkonomien og den kooperative Bevægelse, Direktør V. Johansen: Det kooperative Fællesforbund og tilsluttede Foretagender. Desuden blev der foretaget en Udflugt til Aarhus med Besøg paa F. D. B.s Fabrikker i Viby og i Aarhus Brugsforening, og begge Steder blev vi gæstfrit beværtet med Kaffe. Ved samme Lejlighed saa vi Aarhus' nye Raadhus.

Det har været et slemt Handicap at undvære de korte Kursus, og navnlig maatte det blive føleligt, naar det skete samtidig med, at vi kastedes ud af vore gamle Forhold til en omflakkende Tilværelse, hvor nogle Hundrede Kursusdeltagere aarlig vilde have været en værdifuld Hjælp i Arbejdet med at gøre vore skiftende Opholdssteder kendt.

Beskæftigelsesforholdene har i Aar været særlig gunstige og har fastholdt Arbejdskraften i en saadan Grad, at vi — som de andre Skoler for Arbejderungdommen — kun har haft halvt fyldt fra Starten, men som i Fjor vil vi formentlig ret snart naa op paa fuld Skole. Bliver der ikke optaget inden, er sidste Frist 6. Januar.

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING

Aarsmødet 1942

Man kunde vel næppe have ønsket sig bedre Vejrforhold end dem, som Elevforeningen blev budt paa, da vi den 1. og 2. August afholdt det aarlige Elevmøde paa Skolen. Begge Dage var Solen højt paa Himlen uden faretruende Skyer i Horisonten, som kunde give Anledning til Bekymringer. Det gode Vejr, i Forbindelse med at Mødet var flyttet bort fra den travleste Ferietid, har sikkert været medvirkende til, at Deltagelsen blev større end nogen Sinde tidligere. Ikke blot var alle Sovepladserne omtrent belagt om Lørdagen, men Søndag Formiddag myldrede det ind med endnu flere Deltagere til Sommermødet. Ialt blev vi 115. Som sædvanlig var det sidste Hold stærkest repræsenteret.

Elevmødet havde iøvrigt et særligt Præg, idet 35 af de gamle Drengene fra Vinterholdet 31—32 var samlet for at fejre deres 10 Aars Jubilæum som Roskildeelever. Ofte end ved tidligere Elevmøder kunde man derfor høre gentaget den nok saa bekendte Sætning »kan du huske den Gang« o. s. v., og tit lød der fra de spredte Smaagrupper mægtige Lattersalver, naar en eller anden humoristisk Situation blev genopfrisket.

Officielt blev Jubilæet fejret ved en festlig Sammenkomst hos Gammelgaard Lørdag Aften; de tilstedeværende Jubilarer enedes iøvrigt om at mødes til Elevmødet om 5 Aar, og for at holde sig i Kontakt med hinanden i Mellemtiden blev en Vandrebog sat i Gang. Ideen med at fejre 10 Aars Jubilæet og være sammen ved Elevmødet er meget brugbar og vil sikkert med Held kunne benyttes af kommende Jubilarer. Endvidere sætter det ogsaa lidt ekstra Kulør paa Elevmødet, naar saa mange Veteraner er til Stede paa een Gang. Det er en Tradition, der bør fortsættes. Der kræves blot, at et Par energiske 10 Aars Jubilarer søger Forbindelse med Aargangen for at faa den samlet.

Da Forstanderparret og en Del af Lærerne nu var optaget Lørdag Aften, var der ikke arrangeret noget Samvær efter Aftenkaffen. Men de fleste af Elevmødets Deltagere benyttede sig af Lejligheden til at genoplive Minderne fra Roskilde By, og i Fjordvilla morede man sig med rigtigt Højskolehumør.

Søndag Formiddag var præget af Folk og Værn-Mødet. Beklageligvis havde Generaløjtnant Gørtz sendt Afbud, men i Stedet talte Orlogskaptajn H. J. Rasmussen. Foredraget affødte en lang Diskussion, hvor Problemerne blev sat skarpt op. Ca. 10 Deltagere havde Ordet. Paa Grund af det gode Vejr var Foredraget flyttet ud i Haven under skyggefulde Træer, da der var godt lummert inde i Foredragssalen. Ved Middagsbordet fortsattes Diskussionen.

Efter Middagen samledes man i Foredragssalen til Generalforsamlingen, der forløb i al Fredsommelighed, og hvor der skete et Par Ændringer i Ledelsen.

Eftermiddagen blev benyttet til at bade og dase ved den — desværre ikke helt smukke — Strandbred. Her ligger der en Opgave for et energisk Elevhold.

Aftensmaden blev indtaget med stor Appetit; samtidig gik Snakken lystigt. Under festlige Former samledes vi da til Slut i Gymnastiksalen for at tage Afsked med hin-

anden for denne Gang. Gammelgaard talte og udtrykte sin Glæde over det store Fremmøde af gamle Elever, og ikke mindst havde det glædet ham meget, at saa mange fra Jubilæumsholdet var kommet til Stede. Børge Christensen takkede paa Veteranernes Vegne for den gæstfri Maade, de var blevet modtaget paa. Ved Kaffebordet var der iøvrigt Underholdning af den unge talentfulde Kabaretkunstner Toni Sigurd, der Gang paa Gang fik alle til at more og glæde sig over hans fortræffelige Oplæsning.

Det var sikkert med fuld Tilslutning, at den afgaaende Formand tilsidst kunde rette en Tak til alle dem, der ved deres Deltagelse eller ved deres aktive Medvirken havde bidraget til, at Elevmødet havde faaet saa straalende en Tilslutning, som Tilfældet var. Denne Tak var ikke mindst adresseret til Skolens Forstanderpar, Økonomaen og Personalet, der paa hver deres Omraade havde haft Hænderne fulde af Arbejde.

Jo, det var et godt Elevmøde.

Erik Christensen.

Generalforsamlingen

Efter Middagen Søndag Formiddag samledes Aarsmødets Deltagere til den ordinære Generalforsamling i Foredragsalen. Til Dirigent valgtes Viggo Molin Nielsen. Sekretæren oplæste Protokollen, hvorefter Formanden, Valdemar Jensen, aflagde Beretning for det forløbne Aar. Af Beretningen fremgik det, at den forløbne Periode havde formet sig roligt uden nogen overraskende Momenter. Der var nyindmeldt 70 Kammerater, udmeldt 2 og slettet 45. Formanden knyttede nogle Bemærkninger til den store Afgang og nævnte hvilke Aargange, de var fra. Henviste iøvrigt til Protokollen, der gav en udtømmende Redegørelse for de Ting, Bestyrelsen havde beskæftiget sig med. — Protokol og Beretning godkendtes uden nogen Diskussion. — Regnskabet blev forelagt og godkendtes ligeledes.

Fra Gustav Jensen, København, var der indkommet to Forslag til Generalforsamlingen. Det første Forslag var Indførelse af Medlemskort for Elevforeningens Medlemmer. Det andet Forslag var Oprettelse af et Sangkor i København. Efter forskellige Udtalelser, der alle gik imod Forslagene, blev disse forkastet.

Til Bestyrelsen i Stedet for Valdemar Jensen og Karen Gammelgaard, der ikke ønskede Genvalg, valgtes Erik Christensen til Formand og Højskolelærer Møller Nielsen til Kasserer. De øvrige Valg var Genvalg, hvorefter Bestyrelsen fik følgende Sammensætning:

Formand: Erik Christensen, C. T. Barfoedsvej 11, St., København F.

Kasserer: Møller Nielsen, Møllevej 6, Roskilde.

Sekretær: Sv. Anker Larsen, Bogholder Allé 77, København, Vanløse.

Repræsentant: Børge Christensen, Tyttebærvej 1, København F.

— John Nielsen, Ryparken 200, København Ø.

Til Revisorer genvalgtes Kresten Krestensen og Edvin Boye Hansen.

Til Slut takkede den nye Formand Valdemar Jensen for hans Arbejde i Elevforeningen i de 3 Aar, han havde virket som Formand. Forstander Gammelgaard rettede en Tak til Valdemar Jensen for hans gode Bestræbelser for at bevare Forbindelsen med Skolen og de udgaaede Elever.

Sekretæren.

Bestyrelsen meddeler:

Vil du være Repræsentant for Elevforeningen ?

Ved Elevforeningens Aarsmøder har det ofte været under Debat, om det var nyttigt at arbejde for Oprettelse af Lokalforeninger rundt om i Landet, hvor der findes tidligere Elever fra Roskilde Højskole, evt. i Forbindelse med tidligere Elever fra Esbjerg Arbejderhøjskole. I disse lokale Sammenslutninger kunde man da regelmæssig samles til Møder og tale om nogle af de Problemer, som man beskæftigede sig med i sin Højskoletid.

Endnu har Tanken ikke rigtig fundet Grobund; enkelte Steder har den været praktiseret, men uden særligt Held, og det er jo et Spørgsmaal, om ikke hele det forskelligartede Organisationsliv, der udfolder sig indenfor Arbejderbevægelsen rundt om i Landet, i nogen Grad overflødig gør en saadan Foreningsdannelse; i hvert Fald vanskeliggør det Tankens Realisation.

Der mangler dog et Forbindelsesled mellem Bestyrelsen og Medlemmerne, de sidstnævnte er jo spredt ud over hele Landet. Dette viser sig særlig i den store Udmeldelse eller rettere Slettelse af Medlemsbestanden, der aarlig sker. I Bestyrelsen har det været under Overvejelse at skabe et saadant Forbindelsesled, og man er her enedes om at søge oprettet en Slags Tillidsmandssystem, der skulde bestaa i, at der i hver By, maaske Sogn, hvor der findes tidligere Elever fra Roskilde Højskole, skulde være en Repræsentant for Elevforeningen, der i det Omraade, hvor vedkommende er bosiddende, skulde repræsentere Elevforeningen ved f. Eks. at modtage Indmeldelser, ved at rette Henvendelse til Medlemmer, som ønsker at udmelde sig, eller til Medlemmer, der har undladt at svare paa Henvendelsen om Kontingentbetaling, og i lignende Tilfælde, hvor det vil være gavnligt med en personlig Henvendelse for at kunne skaffe eller bevare Medlemmer. Der vil sikkert ved en saadan Nyskabelse kunne komme mere Kontakt i Stand mellem Bestyrelsen og Medlemmerne, og den store Afgang, der aarligt er, kunde maaske derved undgaas. Medlemmer, der kunde tænke sig at være lokale Repræsentanter, bedes venligst henvende sig til Formanden, og nærmere Meddelelse vil da tilgaa vedkommende.

Otto Jensens Mindefond

Paa Generalforsamlingen i Roskilde Højskoles Elevforening i Juli 1941 var det et meget stærkt Ønske blandt de gamle Elever, at der skulde oprettes et Fond til Minde om *Otto Jensen*, den straalende Lærer, der gav Roskilde Højskole nogle af sine bedste Manddomsaar, hvor han prægede og paavirkede sine Elever dybt.

Fonden er oprettet og bærer Navnet *Otto Jensens Mindefond*. Den har til Formaal at yde Støtte til Elever, der vil paa Roskilde Højskole. Der er slet ingen Tvivl om, at det vil kunne faa meget stor Betydning nu, da den nye Højskolelov er gennemført, fordi denne Lov forudsætter, at Eleverne selv er i Stand til at betale en vis Del af Prisen for Opholdet.

Elevforeningen retter en *indtrængende* Opfordring til alle Medlemmerne og iøvrigt

til Skolens Venner og interesserede Organisationer om at hædre Otto Jensens Minde og at støtte kommende Højskoleelever ved at yde et — stort eller lille — Bidrag til Fonden, *Postgiro 39116, mkr. Otto Jensens Mindefond*. Eller direkte til Roskilde Højskole, hvortil Fonden er overgaaet.

Vintersammenkomst

afholdes Søndag den 9. Marts 1943 paa Roskilde Højskole. (Se Annoncen i »Social-Demokraten« 14 Dage før.)

Nye Adresser

meddeles Kassereren.

MINDESMÆRKE FOR OSCAR LEVINSEN

Billedhuggeren Anker Hofmanns Udkast til Dansk Arbejdsmands Forbunds Mindesmærke for Oscar Levinsen. Skulpturen skal hugges i Granit og staa i Roskilde Højskoles Park.

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING

Udflugten til „Brosbølgaard“

Efter Indbydelse af Forstanderparret Michael og Marie Andersen besøgte de lokale Medlemmer af Elevforeningen Søndag den 31. Maj Statsungdomslejren »Brosbølgaard«. Ca. 25 Deltagere startede fra Esbjerg Station med Morgentoget. Paa Tarm Station blev vi budt velkommen af Michael Andersen, der havde Lejrens Lastvogn holdende klar til Transport af Deltagerne. Efter en Gennemgang af Lejrens Bygninger, hvis praktiske og smukke Indretning overraskede Deltagerne, spistes der Frokost. Atter en Overraskelse — Maden var næsten kongelig, og Michael paastod, at saa god var den altid. Nu skulde Benene røres. I samlet Trop gik Turen ud i de Arealer, der tilhørte Lejren. Et Stykke pragtfuld jydsk Natur — Mark, stor gammel Frugtplantage, Skove og Eng. Herlige Omgivelser!

Kl. 14 samledes man om det smukt pyntede Kaffebord til en kammeratlig Sammenkomst med Lejrens Lærere og Elever. Her havde Hans Holm Ordet, og flere af Deltagerne underholdt, bl. a. gav M. P. Jensen et Bidrag til Underholdningen.

Kl. 18 spistes der Middag, men forinden havde Deltagerne paa egen Haand Lejlighed til i et Par Timer at gaa paa Opdagelse paa Lejrens Omraade. Denne Færd resulterede i mange Buketter af de smukke gule Engblommer. Da man om Aftenen Kl. 23 atter var hjemme i Esbjerg, var samtlige Deltagere enige om, at det havde været en dejlig Dag, som længe vil blive husket, og som vi er Michael og Marie Andersen meget taknemlige for.

Elevmødet 1942

Elevforeningens Aarsmøde paa »Kraglund« i Dagene 25.—26. Juli blev en Oplevelse, og det skal siges, uden at forklejne Elevmødet i Fjor paa »Bramminge Hovedgaard«, at Mødet i Aar paa »Kraglund« var bedre paa mange Omraader.

For det første var de ydre Rammer, som Skolen paa »Kraglund« kunde byde os, meget mere ideelle. Lokaliteterne var meget bedre, selv om de ikke lader saa helt lidt tilbage at ønske i Forhold til vor gamle Skole i Esbjerg. Dertil kom, at paa »Kraglund« var vi os selv i den Forstand, at Skolen helt var forbeholdt os, hvad den jo ikke helt kunde siges at være paa »Bramminge Hovedgaard«.

Vi følte os hjemme paa »Kraglund« fra første Øjeblik, saa godt som man kan det udenfor vor egen Skole. Vi følte, at vi var velkomne, og det giver en behagelig Følelse af Tryghed. Dertil kommer Skolens Omgivelser — den storslaede Natur: de store Frijsenborg Skove, det bakkede Terræn — et herligt Stykke Danmark, som vi under Elevmødet stiftede nærmere Bekendtskab med paa de Traveture, vi foretog baade om Dagen og Aftenen.

Vi glemte undertiden helt de store Tragedier, der udspiller sig i Verden ude omkring os. Vi blev rystet sammen i een stor Familie, i et godt og ægte Kammeratskab. Mellem Møderne og Sammenkomsterne vekslede vi gamle Minder — og nye groede frem deraf til Udveksling ved de kommende Elevmøder.

Foruden Skolens Lærerstab og de 16 Sommerpiger deltog i Mødet ca. 40 gamle Elever, der var kommet baade fra Nær og Fjern.

Elevmødet indledtes med en Fest Lørdag Aften, hvor Forstander Poul Hansen holdt Festtalen, og Sommerpigerne underholdt os med et Sangarrangement, ligesom den uundværlige »Argus« blev læst op. Efter et veldækket Kaffe bord sluttede Festen med et Par Timers Dans.

Generalforsamlingen

afholdtes Søndag Formiddag og indledtes Traditionen tro med Sangen: »Her gik Træk af vilde Svaner« — og mens vi sang, mindedes vi Esbjerg. Formanden, Hans Holm, hød velkommen og udtalte Mindeord over Statsminister Th. Stauning, der altid havde vist stor Interesse for Højskolen, hvilket ogsaa er kommet til Udtryk gennem Lovgivningen i de Aar, han har været Statschef. Mindedes Landarbejdernes Fører, Oscar Levinsen, der har været Elev paa Skolen i dens første Aar og indtil sin Død været trofast Medlem af Elevforeningen. Endvidere var Rasmus Vinds Hustru, Andrea Vind, afgaaet ved Døden. Hun var den første Højskolemor paa Esbjerg Arbejderhøjskole, i dens første trange Aar, og der er sikkert mange Elever, særlig fra den Gang, der vil mindes Andrea Vind med Taknemlighed.

Poul Hansen valgtes til Dirigent, hvorefter Sekretæren, Viggo Sørensen, oplæste Forhandlingsprotokollen og Formanden aflagde *Beretningen*: Det er det 29. Elevmøde i Rækken. Foreningens Medlemstal er ca. 500, hvilket giver en Nedgang paa ca. 150. Det skyldes dels, at Skolens Elevantal de senere Aar har været betydelig mindre end normalt, og at Tilgangen til Elevforeningen derved bliver mindre, dels finder der stadig mange Returneringer af Elevskriftet Sted, hvorved mange Medlemmer glider fra os. Rettede en Appel til Sommerpigerne om at indmelde sig i Elevforeningen.

Foreningens Økonomi er i disse Aar ude for en haard Belastning. Vi har ikke overvundet, at vi i 1940 undlod at opkræve Kontingent. Det nu afsluttede Regnskabsaar slutter med en Kasse- og Bankbeholdning paa 52 Kr., mens vi i 1939 havde en Formue paa 1000,63 Kr. Dette giver Billedet af Elevforeningens økonomiske Stilling. De faste aarlige Udgiftposter er Elevskriftet, der koster ca. 900 Kr., og Understøttelse til Sommerskolen paa 500 Kr. Hertil kommer de øgede Udgifter ved, at Skolen ikke er i Esbjerg, og at Elevforeningen nu ogsaa fremtidig maa afholde Udgifterne for sine Repræsentanters Deltagelse i Redaktionsmøderne. Bliver vor Økonomi yderligere anspændt i den kommende Tid, vil det uvægerligt komme til at gaa ud over Understøttelsen til Sommerskolen.

Paa et Redaktionsmøde den 18. April 1942 i »Arbejderhøjskolen« var det slaet fast, at Udgifterne ved Skriftets Trykning var stærkt forøgede, men man var enige om alligevel at udsende Elevskriftet to Gange aarlig i samme Størrelse. Personalialia-Rubriken kommer, grundet paa Stofmangel, kun een Gang om Aaret; hvis denne Rubrik skal fortsætte, haaber jeg, at vore Medlemmer ude omkring vil være os behjælpelige med at samle Stof, for det vil dens Fortsættelse i høj Grad være afhængig af.

Formanden sluttede sin Beretning med at overrække Svend Aage Sørensen, Ribe, og Aksel Overgaard Jensen, Humlebæk, hver en Buket Blomster i Anledning af, at

det var tiende Gang, de deltog i Elevmødet i det Tiaar, der var gaaet, siden de var Elever paa Skolen.

I den efterfølgende Diskussion havde Poul Hansen Ordet og udtalte nogle Ord om Skolen i Esbjerg, ligesom han beklagede, at man havde maattet skilles fra den gamle Lærerstab. Takkede Elevforeningens Bestyrelse for Udsendelse af Tryksager og rettede en særlig Tak og et Par Afskedsord til Lærer Karl Jensen, der nu forlader Skolen.

Paul Schmidt, Varde, omtalte den nye Højskolelov. M. P. Jensen omtalte den saakaldte »Kassemangel«. Udtalte Haabet om at inkassere et Ekstrakontingent paa 2 Kr., der dog skulde være frivilligt. Fra en enkelt Elevs Side blev der rettet en Anmodning om at faa en fast Dato for Elevmødet. Poul Hansen udtalte, at fremtidig, i hvert Fald saa længe Skolen er paa »Kraglund«, vil *Elevmødet blive den sidste Lørdag og Søndag i Juli*. — Protokol og Beretning blev derefter eenstemmigt godkendt.

Regnskabet oplæstes af Kassereren, M. P. Jensen; det balancerede med 4006,10 Kr. og udviste pr. 30. Juni 1942 en Kassebeholdning paa 49,91 Kr. Regnskabet godkendtes eenstemmigt. (Se Regnskabet andet Steds i Skriftet.)

Under næste Punkt paa Dagsordenen stillede M. P. Jensen et af Bestyrelsen tiltraadt Forslag om at indkræve et frivilligt Kontingent. Der faldt fra flere Sider Udtalelser angaaende Forslaget, som derefter blev godkendt, og Bestyrelsen skulde arbejde videre med Sagen.

Man var nu naaet til Valg af Bestyrelse. Formanden, Hans Holm, Kassereren, M. P. Jensen, og Sekretæren, Viggo Sørensen, blev alle genvalgt. Til Suppleanter valgtes Carl M. Hansen og Inga Anfeldt, hvilket ogsaa var Genvalg. Som Revisorer valgtes Inga Ditlevsen og Skræder Sønner.

Generalforsamlingen sluttede med, at Formanden udtalte Haabet om, at naar vi næste Aar samles til Elevmøde, maatte det blive i Esbjerg paa den gamle Skole. Kl. 14 samledes man igen til et Møde, hvor den nye Borgmester i Aarhus, Stecher Christensen, holdt et interessant og tankevækkende Foredrag for os, som vi er ham taknemlige for. Udflugten foregik i Aar som en Spadseretur i Frijsenborg Skovene.

Sammenkomsten Søndag Aften dannede Afslutningen paa Elevmødet, og den fik et storartet Forløb. Ind imellem Fællessangene, som der var mange af, underholdt Hermann Hansen med sin smukke Sang. Viggo Sørensen og Georg Leth deklamerede af egne Værker. Lærer Karl Jensen læste op og M. P. Jensen sang en Afdeling Viser og foredrog af Storm P. og Svaabæk.

Forstander Poul Hansen opfordrede i en lille Tale Elevforeningens Medlemmer til at være Agitatorer for Skolen, saa den altid kunde blive fyldt af gode, kundskabs-søgende Elever. Iøvrigt var hans Ord formet som en Afskedstale til Sommerpigerne, der næste Dag forlod Skolen. —

Næste Morgen skiltes de fleste af os paa Hammel Station med et »Paa Gensyn næste Aar til Elevmødet« den sidste Lørdag og Søndag i Juli.

Hans Holm.

Elevforeningens Kasserer: Skolebetjent M. P. Jensen, Kommuneskolen, Østergade, Esbjerg.

— *Formand:* Hans Holm, Nørvang 16, Esbjerg.

Regnskab
For Esbjerg Arbejderhøjskoles Elevforening
30. Juni 1941—1. Juli 1942

INDTÆGT

Overførte Beholdninger pr. 1. Juli 1941:	
Kassebeholdning	153,57
Girobeholdning	97,18
Bankbeholdning	15,65
	266,40
41 Kontingenter (Lokal)	124,00
465 — paa Giro	1650,75
Indvundne Renter	10,28
	Kr. 2051,43

UDGIFT

Elevskrift »Arbejderhøjskolen«	993,75
Understøttelser	500,00
Elevmødet	47,00
Annonce	18,00
Forsendelsesudgifter	227,55
Postoprævningsadressekort	40,00
Andre Udgifter	174,86
	2001,16
Beholdninger at overføre pr. 1. Juli 1942:	
Kassebeholdning	49,91
Bankbeholdning	0,31
Postgirobeholdning	0,05
	50,27
	Kr. 2051,43

M. P. JENSEN
Kasserer.

Dags Dato revideret Regnskabet og intet fundet at bemærke.

Esbjerg, den 20. Juli 1942.

CHR. SØNDER INGA DITLEVSEN
Revisorer.

